

# Warenar

**P.C. Hooft**

**editie A. Keersmaekers**

## **bron**

P.C. Hooft, *Warenar* (ed. A. Keersmaekers). DNB/Uitgeverij Pelckmans, Kapellen / Uitgeverij Wereldbibliotheek, Amsterdam 1987

Zie voor verantwoording: [http://www.dbnl.org/tekst/hoof001ware01\\_01/colofon.htm](http://www.dbnl.org/tekst/hoof001ware01_01/colofon.htm)

© 2001 dbnl / A. Keersmaekers



## Inleiding

### *De waardering van Hoofs Warenar*

‘Daarna’ - nl. na zijn *Geeraardt van Velzen* - ‘wilde de Drost zyne pen ook oeffenen in laager toonneelstyl, en veranderde d'Atheensche Aulularia in eenen Amsterdamschen *Waarenar*.

Aan dit werk besteedde hij naauwlyx neegen daagen, en voerde 't zoo gelukkig uit, dat de Heer Hugo de Groot, dien hy 't hadt toegezonden, daar van schreef (den 24 Januari 1617), *dat die vertaaling het Latyn in veele deelen oovertrof: dat hy de zelve niet eens maar meermale hadt ooverlezen, met zonderling vermaak: dat dit werk ten eersten diende gemeen gemaakt om veele te verlustigen, en met eenen t' onderrechten*. Ook werdt het sedert op 't toonneel gebraght en gespeelt; tot groot voordeel der arme Weezen, dien men door dit middel in hunnen noodt de handt boodt. Dit geschiedde in de nieuwe Neederduitsche Academie, die in den jaare MDCXVII, door dien schrandren Doctor Samuel Koster, t'Amsterdam werdt opgerecht; om daar alle loflyke konsten, in de Hollandtsche taale te oeffenen, toonneelspeelen te vertoonen, en reedeneeringen uit te spreken. Door dat kluchtspel van *Waarenar* met zynen pot, werdt het volk al boertende en lachende geleerd; want het vertoonde de Gierigheid met al haar kommer, anxt en smerte in haar eige gedaante, om elk dat vuil gebrek te leeren haaten<sup>1</sup>. Zo vermeldde Geeraardt Brandt in 1677 de *Warenar*.

1 Brandt Geeraardt: *Het Leven van Pieter Corn. Hooft en de lykreedden*, uitgegeven door Dr. P. Leendertz Jr., 's-Gravenhage, 1932, blz. 13. - De chronologie is hierbij wel niet helemaal juist, vermits toen ook *Baeto* reeds geschreven was; *Warenar* moest immers dienen om ‘te vervallen een deel van de kosten, noodigh om den Baeto wt te voeren’. *Hoofs Brieven*, uitgegeven door Van Vloten, I, Leiden, 1855, blz. 117, br. 59.

Hooft zelf liep niet zo hoog op met zijn bewerking van Plautus' stuk: voor hem was het blijkbaar een ontspanning geweest, een oefening 'in laager tooneelstyl'! Aan Hugo de Groot toch schreef hij op 17 januari 1617 over het stuk 'als hebbende in geen zinlijke handen te vallen, maar alleenlijk voorby d'oogen des volx over een toneel getrocken te werden'<sup>2</sup>. En hoe weinig Hooft eraan hechtte, blijkt ook uit het feit dat er gedurende zijn leven geen enkele uitgave van het blijspel verscheen door hemzelf verzorgd of met zijn naam op<sup>3</sup>. Toch zal het oordeel van Hugo de Groot - ook door Brandt aangehaald - de dichter niet onverschillig hebben gelaten, evenmin als de vele vertoningen, die gedurende Hoofts leven van het spel werden gegeven. Wijst daarop trouwens niet het volgende:

Toen, in januari 1627, Huygens een voorstelling bijwoonde, werd hij door Vondel van op het toneel verwelkomd<sup>4</sup>, waarop Huygens antwoordde met een stekelig gedicht, dat echter pas in 1880 voor het eerst werd gedrukt<sup>5</sup>. In 1631 nu, op 21 april, nodigt Hooft de heer van Zuilichem als wederdienst - waar-

- 2 *Hoofts Brieven*, I, br. 59, blz. 117. Hoofts houding in dezen kwalificeren als 'ijdele nederigheid', zoals Jonckbloet W.J.A.: *Geschiedenis der Nederlandsche Letterkunde*, II, Groningen, 1872, blz. 150, en na hem vele anderen gedaan hebben, lijkt me een verkeerde interpretatie: het blijspelgenre behoorde toen inderdaad tot een 'lagere toneelstijl'.
- 3 Wel was het cursiveren van *hoofdeloose* in vs. 74 in de editie van 1638, verschenen bij Dirck Cornelisz Hout-Haeck te Amsterdam, een aanduiding, maar op de titelpagina stond de auteursnaam niet vermeld.
- 4 Vondel: *De werken van ...*, WB-editie, II, blz. 817 en 26-27.

voor is niet duidelijk - uit 'oft haer gelieve eenen dagh Muidens gast te wezen, op een potjen oft twee van de kost, die haer in den Warnar zoo bijster scheen te monden'<sup>6</sup>.

Zowel Huygens als Vondel<sup>7</sup> bewonderde het stuk, en het feit dat Arnout Hellemans Hooft en Brandt het blijspel opnamen in hun uitgave van Hoofts werken, wijst op waardering.

Trouwens, het stuk kende in de periode 1638-1665 zeker 20 opvoeringen<sup>8</sup>. Merkwaardig mag het intussen heten, dat in de editie van 1663 de uitgever 'de vloeken wat verzacht en het woord *God* geheel uit den tekst verwijderd' had<sup>9</sup>. Het stuk blijft echter op het toneel alhoewel in de periode 1665-1696 de opvoeringen zeldzamer worden. Toch dient aangestipt dat, na de sluiting van de schouwburg in de jaren 1672-1677, de *Warenar* met *Geeraardt van Velzen* de heropening op 17 februari 1678 inluidde en dat het in 1703-1708 weer regelmatig op de planken kwam. Ook in de eerste decennia van de achttiende eeuw was het stuk nog gegeerd: van 1708 tot 1738 vallen er weer 20 opvoeringen te noteren. Dan verslapt de belangstelling; alleen in 1762, 1765 en 1766 vindt het stuk nog genade in de ogen van de schouwburgregenten<sup>10</sup>. Reeds lang werden 'de toespelingen op personen en toestanden, vele uitdrukkingen... niet meer begrepen, zodat het stuk niet populair kon blijven'<sup>11</sup>. En... de achttiende eeuw is preuts gewor-

5 Huygens Const.: *De Gedichten van...*, uitgegeven door Dr. J.A. Worp, II, Groningen, 1893, blz. 170.

6 *Hoofts Brieven*, II, Leiden, 1856, blz. 141-142.

7 Zijn lofdicht op *Warenar* in *Hoofts Werken* van 1671, alhoewel geen duidelijke uitspraak, laat toch vermoeden dat Vondel er deugd aan had beleefd.

8 Worp Dr. J.A.: *Geschiedenis van den Amsterdamschen Schouwburg*, Amsterdam, 1920, blz. 93.

9 Hooft P.C. en Coster S.: *Warenar*, uitgegeven door P. Leendertz Jr, Zwolle, z.j., - editie Leendertz Jr - blz. xxviii.

10 Worp, a.w., blz. 144, 172, 145, 175 en 194.

den; de wel grofkorrelige kluchten en blijspelen van de 17de eeuw beantwoordden niet meer aan de geëvolueerde smaak en ook de *Warenar* viel in ongenade <sup>12</sup>.

Bijna een volle eeuw duurt het dan, eer het stuk weer onder de aandacht komt. Wel gaf Bilderdijk in 1823 <sup>13</sup> ook de *Warenar* uit met uitvoerige aantekeningen, doch opgang maakte deze editie niet. Met *De Gids* en Potgieter echter wordt de belangstelling van de Nederlander inzake literatuur weer naar de glorieuze 17de eeuw gericht. Aan het slot van zijn *Jan, Jannetje en hun jongste Kind*, van 1841, pleitte Potgieter voor een herleving van het oude blijspel <sup>14</sup>. En lang hoefde hij niet te wachten.

In hetzelfde jaar 1841 schreef nl. de Letterkundige Faculteit van de Leidse Hogeschool, met aan haar hoofd M. Siegenbeek, een prijsvraag uit; het onderwerp betrof een taal- en oudheidkundige verklaring van de *Warenar* van P.C. Hooft en een vergelijking van dat blijspel met de *Aulularia* van Plautus en *L'Avare* van Molière. Bekroond werd het antwoord van de jonge M. de Vries, maar de Latijnse verhandeling verscheen niet, alhoewel ze ook niet onbenut bleef.

11 Editie P. Leendertz Jr., blz. xxviii.

12 Over de opvoeringen buiten Amsterdam zijn de gegevens zeer schaars; zeker werd het stuk in 1634 gespeeld in De Rijp en in 1656 te Haarlem. Cfr. Editie Leendertz Jr., blz. xxviii. - Parallel met deze ontwikkeling loopt ook de lijn van de uitgaven van het stuk. Zie P. Leendertz Jr.: *Bibliographie der Werken van P.C. Hooft*, 's-Gravenhage, 1931, blz. 17 en vlgg.: 14 afzonderlijke uitgaven in de 17de, 4 in de 18de eeuw, de laatste van 1729.

13 *P.C. Hoofis Gedichten*, met ophelderende aantekeningen van Mr. W. Bilderdijk, 3 dln, Leyden, 1823. *Warenar* in dl. I, blz. (189)-258, de aantekeningen in dl. III, blz. (135)-190.

14 Potgieter E.J.: *De Werken van ...*, dl. I, Haarlem, 1885, blz. 31-32. Als vb. van het oude blijspel wordt met ingenomenheid genoemd *Trijntje Cornelisdr.* van Huygens.

1843 is dan een zeer belangrijke datum in de waarderingsgeschiedenis van de *Warenar*. In dat jaar verscheen immers de opnieuw bewerkte en ditmaal in het Nederlands geschreven verhandeling: het was de uitgave door M. de Vries, mét de gewichtige inleiding en de kostbare aantekeningen<sup>15</sup>. Niet als kunststukken hebben de oude kluchten en blijspelen waarde, volgens De Vries, maar ‘als bronnen voor de vaderlandsche oudheidkunde (en) voor de Nederlandsche taalkennis’<sup>16</sup>. Verder wijst De Vries op heel wat verdiensten van Hoofts bewerking: het verhollandsen, de monoloog waarin Rijkert de rijke vrouwen ervan langs geeft (vss. 668-753), de Voor-reden, de wijziging, dat Lekker het geld wil aanwenden om een tekort in de kas te dempen, waar de slaaf van Plautus daarmee zijn vrijheid wil kopen - wat in het Amsterdam van de 17de eeuw wel vreemd zou hebben geklonken! - en het slot, dat bij Plautus ontbrak. Ook de ‘uiterlijke vorm, taal, stijl en versbouw’ worden als een grote verdienste aangerekend.

Toch kan, volgens De Vries, Hoofts stuk de vergelijking met Molières *Avare* niet doorstaan. Want twee kapitale gebreken kleven het Nederlandse stuk aan: 1° *Warenar*, eerst arm, vindt een pot geld en wordt gierig. ‘Deze voorstelling is met de natuur, met hetgeen men doorgaans ziet gebeuren, lijnregt in strijd. Het plotseling vinden van eene groote som gelds maakt den arme niet gierig’. En 2° het feit dat *Warenar* op het einde zijn geld wegschenkt. Dit is ‘de groote feil’. Beide fouten beging Hooft weliswaar in navolging van Plautus, maar Molière heeft zich daarvoor wel gewacht.

15 *P.C. Hoofts Warenar*, met eene inleiding en aantekeningen door M. De Vries, Leiden, 1843. De aantekeningen beslaan de blz. (79)-238.

16 Editie De Vries, blz. xx. - Hierbij gaat De Vries zelfs zo ver, te schrijven dat Bredero en Coster ‘als comici niet die hoogte bereikt (hebben), waartoe zij als tragici zijn gestegen’ (blz. xx).

Ten slotte wijst De Vries er nog op, dat het gebrek van onkiesheid, waarmee bijna alle kluchten en blijspelen uit vroegere tijden zijn besmet, *Warenar* niet mag aangewreven worden <sup>17</sup>.

Is deze uitgave beroemd, niet minder is het de bespreking ervan door Bakhuizen van den Brink in *De Gids* van 1843 <sup>18</sup>. Ondanks erkenning van alle verdiensten der uitgave van De Vries, wijst Bakhuizen scherp op de gebreken. Ruimheid van geest en inzicht hebben de uitgever ontbroken. ‘Voor hem... is de ‘Warenar’ van Hooft met de gansche klasse van blijspelen, waartoe hij behoort, dood’ en alleen nog ‘dienend tot taal- en oudheidkundige ontleding van het niet al te misvormde lijk’. De Vries had het blijspel moeten zien in de geest van Hoofts tijd, hij had het in zijn ontstaansperiode moeten plaatsen en het met die maat meten. Met dit alles was Bakhuizen ongetwijfeld wat scherp-onrechtvaardig tegenover De Vries - wat de onkiesheid betraf had deze *Warenar* toch uitgezonderd -, maar hij ageerde in eerste instantie tegen de algemene veroordeling van de oude kluchten en blijspelen; en hij wees toch terecht op de nood aan meer ruimheid, meer algemeen inzicht bij de beoordeling. Ten slotte trachtte Bakhuizen het mild- worden van de vrek te rechtvaardigen, daarbij wijzend op losse verzen, waarin Hooft had gezinspeeld op de tijdelijkheid van die gierigheid, en vooral noemde Bakhuizen als argument het ‘tragische’ duel der godheden, dat de ondergrond van het stuk was <sup>19</sup>.

Had De Vries dus de aandacht geveerd voor de taal- en oudheidkundige waarde van het werk, en pas op de tweede plaats

17 Editie De Vries, blz. xxvii-xxxii, xxxiv-xxxv, xxxv en xxxv-xxxvi.

18 Later opgenomen in zijn *Studiën en Schetsen*, III, 's-Gravenhage, 1876, blz. (307)-339; naar deze uitgave wordt in de noten verwezen.

19 Bakhuizen van den Brink: *a.w.*, blz. (307)-308 en 329.

voor zijn kunstwaarde, Bakhuizen wees vooral op de kunstwaarde van het stuk in zijn tijd van ontstaan.

Eventjes bleef het nu stil: de nieuwe ontdekking moest doordringen.

Dan verscheen in 1859 Ten Brinks werk over Bredero<sup>20</sup>: van hier vertrekt de - overigens nog niet uitgesproken, maar als conclusie voor de hand liggende - mening, dat Hooft zijn blijspel schreef om zijn krachten te meten met Bredero, die in 1615 zijn *Moortje*, de ‘veramsterdamsing’ van Terentius' *Eunuchus*, had laten opvoeren. Ten Brink wees uitvoerig op dat verhollandsen en op het feit, dat Hooft bij Bredero weleens inspiratie had gezocht voor de *Warenar*<sup>21</sup>. Als een zware fout wordt ook door Ten Brink de bekering van *Warenar* aangerekend<sup>22</sup>.

Er was dus wel belangstelling gewekt voor het oude blijspel *Warenar*. Dat de reactie van het letterlievend publiek evenwel niet bijster aanmoedigend was, bleek toen in 1861 het prospectus verscheen, waarin de ‘eerste volledige uitgave, gedeeltelijk naar des dichters eigen handschrift, met aantekeningen van P. Leendertz Wz’<sup>23</sup> aangekondigd werd. Noch de oproep van Nicolaas Beets, noch het lovende artikel van Busken Huet<sup>24</sup> konden verhinderen dat er weinig intekenaars op-

20 Ten Brink J.: *Gerbrand Adriaensen Brederoô*, Utrecht, 1859. De teksten, van belang voor deze inleiding, bleven ongewijzigd in de ‘tweede, geheel omgewerkte druk’, 3 dln, Leiden, z.j. (1888).

21 Nl. *Warenar*, III, 5 te vergelijken met *Moortje*, v, 3. Ten Brink: *a.w.*, blz. 412; in 2e dr., dl. III, blz. 159-160. Voor het ‘veramsterdamsen’, zie blz. 394-437, vooral 413-437; in 2e dr., dl. III, blz. 143-180, vooral 160-180.

22 Ten Brink: *a.w.*, blz. 498-499; in 2e dr., dl. III, blz. 241-242.

23 Haarlem, 1861.



kwamen <sup>25</sup> en dat pas in 1871 het eerste deel verscheen, terwijl het tweede - waarin *Warenar* - in 1875 van de pers kwam.

Van Vlotens uitgave <sup>26</sup> bracht intussen het stuk in het bereik van het grote publiek, terwijl Ter Gouw in 1871 de aandacht vestigde op de gelijkenis van de vrek *Warenar* met ‘den deftigen, rijken en hoogzuinigen Willem Barendsz, die slechts weinig jaren te voren overleden was’ <sup>27</sup>.

Jonckbloet <sup>28</sup> trok de conclusie uit Ten Brinks werk: waarschijnlijk was Hooft tot het meten van zijn krachten geprikkeld door Bredero's *Moortje*. Hij prees de uitgave van De Vries en de beoordeling door Bakhuizen, ‘welk opstel den eersten stoot gaf tot een minder bekrompen en dus juister blik in de geschiedenis onzer letterkunde’ <sup>29</sup>. Hij wees op dezelfde verdiensten en gebreken als De Vries - Bakhuizens rechtvaardiging van het mildworden had hem helemaal niet kunnen overtuigen! - en, alhoewel hij het stuk in zijn geheel beter vond - het was kieser - dan het *Moortje*, moest Hooft volgens

24 Busken Huet, Cd.: *Litterarische Fantasien en Kritieken*, dl. I, Haarlem, z.j., blz. (1)-24. Het artikel is gedateerd ‘Januarij 1862.’

25 Zie hiervoor Stoetts editie van Hoofts *Gedichten*, dl. I, Amsterdam, 1899, blz. (lxix).

26 P.C. Hoofts *Warenar en Schijnheiligh*. Met inleiding en aantekeningen van Dr. J. van Vloten, Schiedam, s.d. (1868). De inleiding bevatte geen onderzoek, maar herhaalde wat ‘reeds elders opgemerkt’ was, nl. door De Vries.

27 Ter Gouw J.: *De Volksvermaken*, Haarlem, 1871, blz. 6 en 692: ‘Trijnnicht, bij wie Hooft *Warenar* te gast laat gaan, leefde zelfs nog toen de klucht op het toneel kwam’. Trijn Nicht wordt genoemd in vs. 459.

28 Jonckbloet, Dr. W.J.A.: *Geschiedenis der Nederlandsche Letterkunde*, dl. II, Groningen, 1872, blz. 150-156. De 4de druk, dl. III, Groningen, 1889, blz. 295-300 bevat naar de inhoud, meestal ook woordelijk, dezelfde tekst.

29 Jonckbloet: *a.w.*, blz. 151-152. - Wellicht vertrekt van hier de steeds terugkerende lof voor Bakhuizens beoordeling, zonder dat men acht heeft gegeven op de onrechtvaardigheid ten opzichte van De Vries.

hem voor Bredero toch onderdoen wat de levendigheid betrof<sup>30</sup>. De uitweiding van Reym over de hoedanigheden van Klaartje<sup>31</sup> werd door Jonckbloet veroordeeld omdat het ogenblik wel erg ongeschikt was; bovendien stond Hooft hier weer in Bredero's schaduw<sup>32</sup>.

Eindelijk verscheen ook het tweede deel der editie van Hoofts *Gedichten* door P. Leendertz Wz.. Literaire bespreking werd niet gegeven; betreffende het ontstaan van *Warenar* schreef Leendertz in de *Bijvoegsels en Verbeteringen*: 'Ik meen nu voldoende reden te hebben om den *Warenar* tot 1615 en wel tot eene der laatste maanden van dat jaar te brengen'<sup>33</sup>.

Toen kwam de eerste grootse Hooft-herdenking.

Bij het derde eeuwfeest van Hoofts geboorte publiceerde Busken Huet een uitvoerige studie over *P.C. Hooft. De Dichter in De Gids*<sup>34</sup>. Ook *Warenar* wordt tamelijk uitvoerig besproken als voortreffelijk exemplaar van onze 17de-eeuwse komedie; zoals Bakhuizen van den Brink waardeert Huet vooral de uitbeelding van het Amsterdamse volksleven en hij besluit: 'Het eigenaardige van Hooft's klucht steekt niet in hare fijnheid, maar in hare genialiteit.' Dat tekort aan fijnheid was Huets grote bezwaar: 'Er komen in *Warenar* tal van uitdrukkingen voor, die, zoo men ons dwingen wilde het stuk met huid en haar te zien vertoonen, of wij onder verpligting lagen het op te nemen onder onze salonlektuur, onzen smaak be-

30 Jonckbloet: *a.w.*, blz. 153-155.

31 *Warenar*, v, 3.

32 Nl. van *Moortje*, v, 3 (vss. 2584 en vlgg.)

33 P.Cz. Hooft: *Gedichten van...* Met aantekeningen van P. Leendertz Wz., Amsterdam, 1875, dl. II, blz. 422.

34 *De Gids*, 45ste jg., 1881, I, blz. 417-487, opgenomen in *Litterarische Fantasien en Kritieken*, XVIII, Haarlem, 1883, blz. (1)-78. De citaten komen uit deze uitgave, blz. 27 en 26-27.

leedigen zouden. Wat meer zegt: de gemeenheid van den geheelen toestand is onmiskenbaar, en alleen te vergelijken bij de ‘zotte stoutigheden’ van Jan Steen.’

Door deze genialiteit en tevens onopvoerbaarheid werd de *Warenar* de steen des aanstoets bij de groots-opgevatte viering van dat derde eeuwfeest op 16 en 17 maart 1881 te Amsterdam. De commissieleden konden het niet eens worden over de opvoering van het stuk en het kwam tot een openlijke strijd die in het weekblad *De Amsterdammer* werd uitgevochten. Om filologische of esthetische redenen wilden sommigen - met als woordvoerders Frank van der Goes en Willem Doorenbos - de hele *Warenar* zoals het stuk door Hooft was geschreven, op de planken zien; om ethische redenen stonden anderen - met als woordvoerder Alberdingk Thijm - een bekorting en wijziging van het stuk voor<sup>35</sup>. Thijm herschreef dan ook P.-Cz.-Hoofts *Warenar met de pot, gewijzigd en aangevuld ten behoeve van het Tooneel onzer dagen*<sup>36</sup>: Ritsert en Klaartje hebben elkaar in het geheim trouwbelofte gegeven en ‘in ruil voor het pasgeboren kind met de Karthuizerswangen’ treedt Klaartje op het einde zelf op.

Het onverkwikkelijke meningsverschil leidde tot een breuk in de commissie. En op 16 maart 1881 werd Thijms stuk opgevoerd in de Stedelijke Schouwburg, maar tegelijkertijd las de oude Prof. M. De Vries de authentieke *Warenar* voor in de concertzaal van het gebouw *Felix Meritis* voor de andere

35 Een uitvoerig verslag hierover vindt men in Apeldoorn, Dr. C.G.L.: *Dr. Willem Doorenbos*, Amsterdam, 1948, blz. 125-141 en 267-272. Zie ook Brom, Gerard: *Alberdingk Thijm*, Utrecht-Antwerpen, 1956, blz. 200.

36 Amsterdam, 1881. Opgedragen aan zijn vrienden: Hofdijk, Ten Brink en Schaepman. Busken Huet besprak het stuk gunstig in zijn *Litterarische Fantasien en Kritieken*, XXII, Haarlem, z.j., blz. 171-179.

groep, die nog op het laatste nippertje tevergeefs gepoogd had een toneelgezelschap te vinden voor de opvoering ervan. In zekere zin gold het hier ook nog een uiting van de strijd tussen de opkomende jongeren en de conservatieve ouderen<sup>37</sup>.

Van deze tribulaties vindt men nog een naklank in de uitgave, door Verdam verzorgd in de reeks der *Nederlandsche Klassieken*; deze verscheen pas in 1885, maar de stichter van de reeks, Dr. Eelco Verwijs, had reeds in 1880 tot die uitgave besloten met het oog op 'het naderende herinneringsfeest van Hooft'<sup>38</sup>.

Intussen was er een ander probleem gerezen: het auteurschap van het stuk. Hobma vat die voorgeschiedenis aldus samen: 'Op de bijzonderheid, dat ééne uitgave van den 'Warenar' Hooft en Coster noemt als de bewerkers, vestigde de Heer Rössing het eerst de aandacht in den 'Spectator' van 1876, en noodigde den Heer P. Leendertz Wz. uit daaromtrent zoo mogelijk inlichtingen te geven. Deze antwoordde in den 'Navorscher' van datzelfde jaar, dat men zich in 1661 moest hebben vergist. - In het geheel aan Hooft gewijde Maart-nummer van 1881 van 'Eigen Haard' besprak de Heer F. Van der Goes de kwestie opnieuw en zocht een middelweg'<sup>39</sup>. Daarmee was de zaak voorlopig van de baan.

Toen Kalff dan in 1895 zijn werk *Literatuur en Tooneel te*

37 Niet alleen Van der Goes, maar ook Perk - die niet tot de Hooft-commissie behoorde - was voorstander van een 'onvervalste' *Warenar*. Een van de gevolgen van deze strijd was nog de ontbinding van Thijms literaire vriendenkring.

38 Leeuwarden, 1885. Zie de inleiding, blz. IV-V en IX. De editie Velderman, nr. 3 van de *Bibliotheek van Nederlandsche Klassieken*, Doetinchem, 1883, had geen nieuwe elementen gebracht, behalve dan in de verklarende aantekeningen.

39 Hobma J.: *Een veelbesproken blijspel*, in *Tijdschrift voor Nederlandsche Taal- en Letterkunde*, XVII, Leiden, 1898, blz. 255.

*Amsterdam in de zeventiende eeuw* liet verschijnen, werd dit punt niet aangeraakt. De schrijver bracht overigens wel enige nieuwe elementen aan: hij vergeleek de ‘verduytsching’ met de originele tekst, gaf een zeer beknopte vergelijking tussen enkele karakters en duidde de verzen aan, die ‘geheel of grootendeels van Hooft zijn’. Over de ‘ijdele nederigheid’ van Hooft repte Kalff niet meer, maar het bezwaar dat Warenar ‘zijn vrekheid even snel aanneemt als aflegt’ bleef behouden. De conclusie was de nogal enigmatische uitspraak: ‘Beschouwt men de beide stukken als twee bewerkingen van een zelfde stof, dan mag men *Warenar* boven de *Aulularia* stellen, maar daardoor komt Plautus nog niet beneden zijn navolger Hooft te staan’<sup>40</sup>.

Ten Brink bracht niets nieuw, maar vatte zijn vergelijking met Bredero nog eens pregnant samen: ‘Hooft bereikt den kleuren- en levensrijkdom van Bredero nog niet volkomen, mocht hij deze overtreffen in “zelfbeheersing, matiging, fijne beschaving en zuiveren smaak”’<sup>41</sup>.

Toen verscheen de uitgave van P. Leendertz Jr.<sup>42</sup>. Om meer

40 Haarlem, 1895. - Over *Warenar*, blz. 257-260. De citaten staan op blz. 284-285, noot 72, blz. 259 en 258-259. - In zijn *Geschiedenis der Nederlandsche Letterkunde*, dl. IV, Groningen, 1909, blz. 218-220, vindt men dezelfde tekst als in het werk van 1895; daarom kom ik er niet meer op terug. Alleen is het hier de plaats om te wijzen op de wel bevreedende verklaring van ‘ophemelen’ uit vs. 375 als ‘aan kant maken’ (*a.w.*, blz. 219)! In noot 10 op blz. 330 verwerkte Kalff de jongste gegevens van na 1895 en verklaarde zich ‘in hoofdzaak... eens’ met Stoett en Hobma, waarover zo dadelijk.

41 Ten Brink Dr. J.: *Geschiedenis der Nederlandsche Letterkunde*, Amsterdam-Antwerpen, 1897, blz. 353-354; het laatste citeerde hij uit de editie Verdam, blz. iii.

dan één reden is de inleiding belangrijk. Navolging, zo betoogde Leendertz, heet een karaktertrek van onze literatuur.

Maar ‘een voorbeeld, hoe gelukkig navolging en oorspronkelijkheid kunnen samengaan, vinden we in den *Warenar*, ongetwijfeld de best geslaagde poging van alle om het klassieke blijspel op onzen bodem over te planten’. Het succes van *Warenar* verklaarde Leendertz aldus: ‘Het klassieke... trok de geletterden, het nationale trok het groote publiek, en de gelukkige combinatie van die beide trok de ware kunstliefhebbers aan’. Dan volgde een uitvoerige vergelijking tussen de *Aulularia* en de *Warenar*, met nadien een gedetailleerde opgave van bewerkte en oorspronkelijke verzen; de schrijver vergeleek de karakters - in hoeverre Hooft de originele had behouden en wat hij er in ‘verduytschet’ had - waarbij ook een rechtvaardiging kwam van Warenars karakter. En daarna handelde de uitgever over het auteurschap: weer kwam de vroeger-geopperde mening, dat er twee auteurs, nl. Hooft én Coster, zouden zijn, te berde, en Leendertz verdedigde uitvoerig zijn stelling: de uitgave van 1661 vermeldde beide namen, aanplakbiljetten van 1656 eveneens, in 1639 noemde Tengnagel als auteur Coster, weliswaar in bedekte termen; de handelwijze van Arnout Hellemans Hooft en Brandt in 1671 werd verklaard als een ontdekking - te goeder trouw - van Hoofts auteurschap; het werk verscheen bij Costers gewone uitgever; het was niet het enige stuk dat Hooft met anderen bewerkte. Zelfs meende Leendertz nauwkeurige aanduidingen betreffende ieders aandeel te kunnen vinden in de uiterlijke vorm: de meer of minder metrische regels, de enjambementen, de regels met middenrijm en dubbelrijm, de vloeken. En hij besloot: ‘Op grond van dit alles komt het mij waarschijnlijk voor, dat Hooft het eerste gedeelte berijmd heeft, tot het 5e tooneel van het 3e bedrijf en Coster de rest benevens

42 Hooft P.C. en Coster S.: *Warenar van...*, uitgegeven door P. Leendertz Jr., nrs. IX-XI van *Zwolsche Herdrukken*, Zwolle, z.j. De inleiding is gedagtekend: Groningen, 7 Febr. 1896.

de Voorreden, behalve de vier laatste regels hiervan, die weer van Hooft zijn’.

Ook over de datum van het ontstaan gaf Leendertz precieze aanduidingen, die hem ertoe brachten de bewerking te situeren in de zomer van 1616<sup>43</sup>.

Tenslotte gaf de uitgever nog een lijst der uitgaven van de *Warenar*, waarin de waarde van de respectieve drukken - na nauwkeurige vergelijking - bepaald werd.

De inleiding was, zoals uit wat voorafgaat mag blijken, merkwaardig; ook de uitgave van de tekst zelf, naar de editie van 1617, met variantenopgave, en daarna de algemene opmerkingen en aantekeningen waren zeer waardevol. Maar voorlopig was het belangrijkste nieuwe element: de toeschrijving van dit werk aan twee auteurs.

Hiertegen kwam Stoett in verzet, doch zijn argumentatie, die vooral het eerste deel van Leendertz betoog betrof, was inderdaad zwak<sup>44</sup>, zodat hij, na een repliek van Leendertz<sup>45</sup>, zijn eigen argumenten weleens anders interpreteerde, alhoewel hij zijn bewering staande hield dat alleen Hooft de auteur was<sup>46</sup>. De grote verdienste, het probleem definitief opgelost te hebben, komt toe aan Hobma: stuk voor stuk ontleedde hij

43 Zie editie P. Leendertz Jr., blz. vi, vii, xxxi-xxxii en xxxv.

44 Stoett F.A.: *Een en ander over den Warenar van P.C. Hooft en S. Coster; uitgegeven door P. Leendertz Jr. Zwolsche Herdrukken IX-XI*, in *Taal en Letteren*, Zwolle, 1897 (Jg. VII) blz. (175)-198; de argumentatie op de blz. 176-179.

45 P. Leendertz Jr.: *Nog eens de Warenar*, in *Taal en Letteren*, 1897, blz. (356)-371, vooral blz. 364-371.

46 Stoett F.A.: *Nog eens de Warenar*, in *Taal en Letteren*, 's-Gravenhage, 1898 (Jg. VIII), blz. 242-244. Met *Naschrift* van P. Leendertz Jr., blz. 245-248. Daaruit blijkt dat Stoett er niet in geslaagd was Leendertz te overtuigen; de onbevooroordeelde lezer zal het wellicht evenmin geweest zijn.

Leendertz argumenten betreffende de uiterlijke vorm, hierbij én Hoofts én Costers ander werk betrekkend, en het besluit luidde: ze pleiten niet voor, doch eer tegen Leendertz' stelling. Hieraan voegde Hobma nog een waarlijk doorslaggevend argument toe: de *Warenar* is geschreven met een bestendige afwisseling van staande en slepende rijmen en 'Coster stoort zich aan die opvolging niet'<sup>47</sup>. Daarmee was dit inderdaad belangrijk probleem wel opgelost<sup>48</sup>.

De negentiende eeuw werd dan besloten met een 'tweede geheel herziene, opnieuw bewerkte en vermeerderde druk van de uitgave van P. Leendertz Wz.', verzorgd door Stoett<sup>49</sup>. De dichter Hooft had het pleit gewonnen...

In 1901-1902 verscheen er een weinig opgemerkt en toch niet onbelangrijk artikel van de hand van J.H. Rössing<sup>50</sup>, waarin deze nog eens wees op het Amsterdamse karakter van het blijspel en op de gebreken en gewoonten van de Amsterdammers der 17de eeuw. Bovendien trachtte ook Rössing Warenars gierigheid na het vinden van de schat, te rechtvaardigen. Worp<sup>51</sup> bracht, behalve een uitvoerige, maar weleens onjuiste

47 Hobma J.: *Een veelbesproken blijspel*, in *Tijdschrift voor Nederlandsche Taal- en Letterkunde*, XVII, Leiden, 1898, blz. 255-262.

48 Te Winkel, Kalf, Overdiep e.a. twijfelen niet meer aan het auteurschap van Hooft. Niemand echter heeft gewezen op de veel meer overtuigende argumenten van Hobma tegenover die van Stoett.

49 P.C. Hooft: *Gedichten van...*, volledige uitgave door Dr. F.A. Stoett, 2 dln, Amsterdam, 1899-1900. - Hierin repte de nieuwe uitgever met geen woord over het probleem in zake het auteurschap van *Warenar*. Misschien beschouwde hij de zaak als afgedaan.

50 Rössing, J.H.: *De Warenar*, in *Het Tooneel*, Amsterdam, de nrs. van 19 oktober 1901, blz. 14-15 en van 25 januari 1902, blz. 69-71 (Jg. XXXI, nrs. 2 en 9). In maart 1901 werd de *Warenar* ook opgevoerd.



inhoudsopgave, toch iets nieuws, waar hij schreef: ‘M.i. blijkt uit de *Teeuwis*, dat Coster de man niet was, om aan zulk een kunstwerk als de *Warenar* te kunnen meewerken; zijn talent staat daardoor te zeer achter bij dat van Hooft’.

Dit werd enkele jaren later treffend geformuleerd door Te Winkel, toen hij schreef: ‘zelfs komt het mij voor, dat in dien tijd niemand, behalve Hooft, in staat was een stuk als de *Warenar* te schrijven’<sup>52</sup>. Wat de verhouding tot Bredero betreft, meent Te Winkel dat Hooft zijn *Warenar* schreef, ‘misschien op het voorbeeld van Bredero’, maar dat het *Moortje* er ‘volkomen door in de schaduw gesteld’ wordt; toch verdient Bredero ‘als blijspeldichter boven hem gesteld te worden wegens het laatste stuk, dat deze in April 1617 voltooide, namelijk den Spaanschen Brabander Jerolimo’. Van belang is ook het feit, dat Te Winkel de eerste is die, weliswaar voorzichtig, de *Warenar* hoger schat dan Molières *Avare*, ‘al ware het reeds alleen omdat hij Plautus’ bedoeling beter heeft begrepen dan Molière’... En ook Te Winkel poogt Warenars karakter te rechtvaardigen<sup>53</sup>.

De definitieve en omstandige rechtvaardiging kwam echter in hetzelfde jaar van Griss<sup>54</sup>. Bakhuizen, Leendertz Jr., Rössing, Te Winkel hadden afzonderlijke elementen bijgebracht, Griss vatte alles samen en onderzocht grondig het gehele ka-

51 Worp Dr. J.A.: *Geschiedenis van het Drama en van het Tooneel in Nederland*, dl. I, Groningen, 1904, blz. 426-428. De aangehaalde tekst staat op blz.428, noot 2.

52 Te Winkel Dr. J.: *De ontwikkelingsgang der Nederlandsche Letterkunde*, dl. I, Haarlem, 1908, blz. 415. De *Warenar* wordt daar behandeld op de blz. 414-418. Dezelfde tekst vindt men ongewijzigd in dl. III van de 2de dr., Haarlem, 1923, blz. 177-181, citaat op blz. 178.

53 Zie Te Winkel: *a.w.*, blz. 414, 415 en 418, 416-417 in dl. III van de 2e dr., blz. 177, 178 en 181, 179.

rakter in al zijn uitingen. Voor hem was het meesterwerk *Warenar* onze ‘beste comédie de caractère’; men hoefde Hooft's werk niet te vergelijken met *L'avare* van Molière, doch ‘evenals Harpagon is Warenar de geïncarneerde gierigheid; maar ook evenzeer is Warenar als mensch even aannemelijk’. De oude bezwaren bestreed Griss dan een voor een.

Het bezwaar van Warenars gierig-woorden weerlegde hij met de volgende argumenten:

1) ‘Warenar was niet arm, maar - zooal niet rijk - dan toch een welgesteld man’, wat Griss staaft met de vss. 21-22, 1366-1370, 768-769, 1459;

2) ‘Warenar is niet opeens gierig geworden, hij is het altijd geweest’, zoals blijkt uit de vss. 108-112, 54, 169, 1078, en de staaltjes van zijn gierigheid, gegeven in de vss. 445-492.

Het andere bezwaar - Warenars plotselinge mildheid aan het einde van het stuk - bestreed Griss als volgt:

1) ‘Warenar mag dan al’ - na het vinden van de schat - ‘niet waanzinnig genoemd worden, zeer zeker verkeerde hij in een toestand van groote overspanning’, zoals blijkt uit de vss. 109, 110, 114, uit zijn handelwijze met Reym, uit vss. 167 en vlgg., uit vss. 243 en vlgg. (I, 4), vss. 1045 en vlgg.;

2) de ontdekking van Klaartjes toestand was een schok voor Warenar: door zijn schuld immers (cfr. vss. 973-976) was haar eer - en ook de zijne - gekrenkt;

3) bovendien was de pot niet zijn ganse bezit (cfr. vs. 1459) en

4) het blijft nog de vraag, of de ‘bekering’ blijvend zal zijn (cfr. vss. 62-64).

Griss besloot dan: ‘Plautus en Molière teekenden den bedrogen, Hooft den bekeerden gierigaard’, welk moraliserend slot zo echt Nederlands, echt nationaal was<sup>55</sup>. Griss liet ook opmerken,

54 Griss J.J.: *Hooft en zijn Warenar*, in *De Nieuwe Gids*, 1908, Jg. XXIII, blz. 905-915. In ditzelfde jaar - oktober 1908 - werd *Warenar* ook opgevoerd onder regie van W. Royaards, die zelf de hoofdrol vertolkte.

dat de bekering met een schok was bewerkt - geleidelijkheid paste hier niet! - en dat Hooft daardoor gelukkig de eenheid van tijd had bewaard.

Dezelfde argumentatie hervatte Prinsen nog eens in 1922<sup>56</sup>, met het nonchalante besluit: 'Of heel die maneuver bij *Warenar* psychologisch mogelijk is, moeten de heeren van het vak maar uitmaken. In ieder geval, Hooft schijnt het goed te hebben bedoeld'.

Na de solide argumentatie van Griss was Hoofts *Warenar* als meesterwerk gerechtvaardigd.

Nog bleef het blijspel de geleerden aantrekken. In 1939 wijdde Knippenberg een artikel aan het wonderlijke verhaal van de barbier in *Warenar* (vss. 816-832)<sup>57</sup>; ook dit verhaal blijkt levensecht te zijn, d.w.z. dat nog in de 17de eeuw te Amsterdam 'heksenwaan en bijgeloof' sterk voortwoerden.

In 1940 verscheen nog een belangrijk artikel van de hand van Kuiper<sup>58</sup>: door zijn vergelijking met Plautus' origineel en met Plautus' *Aulularia* zelf, kwam Kuiper tot de conclusie dat de vele gebreken van het Latijnse stuk voortkwamen uit de navolging van een Grieks model, dat wegens andere zeden moest veranderd worden. Hooft echter heeft die gebreken

55 Griss: *a. art.*, blz. 915. Dit was ook het besluit van P. Leendertz Jr. in zijn editie, blz. xxi, zoals Griss trouwens vermeldt.

56 Prinsen Dr. J.JLz.: *Pieter Corneliszoon Hooft*, Amsterdam, 1922, blz. 106-114, vooral blz. 112-114. Over het artikel van Griss repte de schrijver met geen woord, ook niet in de bibliografie, blz. (130)-131! In zijn *Handboek tot de Nederlandsche Letterkundige Geschiedenis*, 's-Gravenhage, 1916, blz. 267-268, volgde Prinsen bij de interpretatie van het blijspel duidelijk Busken Huet: *Literarische Fantasien en Kritieken*, dl. XVIII, Haarlem, 1883, blz. 24.

57 Knippenberg H.H.: *De barbier uit de Warenar. Over heksenwaan en bijgeloof*, in *Tijdschrift voor Taal en Letteren*, Tilburg, 1939 (Jg. XXVII) blz. 38-46.

58 Kuiper W.E.J.: *Hooft's Warenar en het Attische spel van den Pot*, n *De nieuwe Taalgids*, Groningen, 1940 (Jg. XXXIV, nr. 6), blz. 270-279.

hersteld, zodanig dat Kuiper besluit dat de *Warenar* inderdaad ‘het origineel in veele deelen overtreft’, zoals Hugo de Groot reeds in 1617 geoordeeld had <sup>59</sup>.

Nu waren de tijden rijp voor een algeheel eerherstel van het blijspel: bij het derde eeuwfeest van Hoofts dood, in 1947, werd de *Warenar* ‘in Ben Royaards’ vindingrijke mise-enscène tintelend van frisheid 'over een tooneel getrocken'’ <sup>60</sup>.

In de grote *Geschiedenis van de Letterkunde der Nederlanden* <sup>61</sup> behandelde Prof. Dr. G.S. Overdiep uitvoerig het spel: de inhoud, de ‘verduytsching’, de psychologische gang, alles wordt lovend besproken; ‘de grootste verdienste van dit blijspel... schuilt echter in de meesterlijke stijl: de bijna volmaakte volkstaal in het vlotte, vrij-rhythmische vers’. Betreffende het auteurschap ziet ook Overdiep alleen Hooft als de bewerker, ‘al is een zekere samenwerking van de drie groote blijspeldichters, Hooft, Bredero en Coster eigenlijk vanzelfsprekend. Stof, stijl en taal van dit nieuwe nationale genre zijn door hen tezamen in het groote decennium onzer Renaissance geschapen’.

Hoofts laatste biograaf, Dr. H.W. Van Tricht, wees nog eens op de zedelijke bedoeling van het blijspel: het moest onderrichten, ‘want zonder dit laatste had een blijspel zijn roeping gemist’. En samenvattend schrijft Van Tricht dan: ‘Bredero

59 Kuiper: *a. art.*, blz. 279. - Zo vulde Kuiper ook de bevindingen aan van von Reinhardstoettner Carl: *Plautus. Spätere Bearbeitungen plautinischer Lustspiele*, Leipzig, 1886, blz. 298-306; daarin vindt men, naast een wel erg onnauwkeurige inhoudsopgave, een daardoor ook oppervlakkige vergelijking, die in het Nederlands taalgebied geen weerklank vond.

60 Van Tricht, Dr. H.W.: *P.C. Hooft*, Arnhem, 1951, blz. 67.

61 Onder redactie van Prof. Dr. F. Baur, hoofdredacteur, e.a., dl. IV, Antwerpen-Brussel-'s Hertogenbosch, z.j. (1948), blz. 360-364. De citaten blz. 363 en 364.

had als lyricus veel aan Hooft te danken gehad, in *Warenar* blijkt Hooft ook van hem geleerd te hebben: het *Moortje* was in 1615 gespeeld, de *Warenar* wordt in 1616 geschreven. Hem evenaren in vitaliteit kon Hooft niet, de dolste sprongen van zijn fantasie kon hij niet bijhouden, hij is meer *sec*, maar de volkshumor spat er toch aan alle kanten af. Heeft Hooft een kampioenstiel willen verdedigen, dan is hem dat zeker gelukt. Veel voortreffelijks, *Warenar*'s bewustzijnsverenging bijvoorbeeld, is van Plautus, maar waar Hooft moest veranderen en aanvullen deed hij het meesterlijk<sup>62</sup>.

Zo ver staat het thans. De ontwikkeling van de *Warenar*-appreciatie sedert De Vries is belangrijk genoeg en tevens kenschetsend voor de evolutie van de tijd, om hier beknopt te worden samengevat: vanaf 1843 vindt iedereen de *Warenar* een knap blijspel: de 'verduytsching' is magistraal, taal, stijl en de losse versbouw evenzeer. Maar er kleven toch enkele smetten op het werk: het is wat onkies en de 'psychologische' motivering van *Warenar*'s karakter is onjuist, zowel wat zijn gierig-worden (of-zijn) betreft als wat zijn plotselinge mildheid aangaat; hierom staat het beneden Molières *Avare*.

Tegen al deze bezwaren werd reeds in hetzelfde jaar 1843 gereageerd door Bakhuizen, maar de preutsheid der 19de eeuw liet nog geen opvoering toe; hoezeer ook anderen ijverden voor het wegnemen van de smet der onkiesheid, pas in onze tijd - waarin zelfs Huygens' *Trijntje Cornelisdochter* genade vond! - kwam het tot een heropvoering. De bezwaren tegen de psychologische ontwikkeling werden langzamerhand weggenomen, maar verdwenen pas met Griss, alhoewel Te Winkel reeds vroeger het Nederlandse stuk de voorkeur gegeven had boven Molières bewerking van het onderwerp.

En sedert Ten Brink in 1859 zijn werk over Bredero publiceerde, ziet men in Hoofts bewerking het bewijs, dat de drost door Bredero's *Moortje* werd geïnspireerd en aangezet om ook op het gebied van het blijspel zijn kunde te bewijzen.

Dat Hooft de enige auteur is geweest van het blijspel - stelling waaraan de eerste twijfels rezen in 1876 en waarover in 1898 een beslissing viel - blijkt thans wel vast te staan.

Slechts één punt wenste ik hieraan toe te voegen: Griss noemde het reeds onze beste 'comédie de caractère'; m.i. overtreft *Warenar* ook Bredero's *Spaansche Brabander*. Weliswaar is dit meesterwerk voller, meer gulpend van volkse levenslust, maar dit neemt niet weg dat het *als blijspel* niet gelukkig is. Dat is de *Warenar* wel: het vormt een solide, hechte eenheid - ondanks de uitweidingen -, het is een spel van spanning en meelevens. Hiermede is niet beweerd dat Bredero als blijspeldichter Hoofts mindere zou zijn, alleen dat Hooft met zijn éne spel een beter toneelstuk heeft geschreven dan de inzake klucht- en blijspelen veel meer vruchtbare Bredero. Met zijn *Warenar* schreef Hooft hét meesterwerk van ons renaissancistisch blijspel.

### **Wijze van uitgave**

Deze uitgave is een herdruk van de tekst van 1617. Enkele wijzigingen werden aangebracht:

- 1 / de nummering van de vss. komt niet voor in het origineel;
- 2 / in de druk van 1617 staat de tekst van het blijspel zelf in gotische letter, terwijl de aanduidingen van bedrijf, toneel en sprekende personen in romein - soms cursief - zijn aangegeven; ook het cursief van de Voor-reden bleef hier niet behouden;
- 3 / de aanduiding van de sprekende personen vindt men in het

origineel in margine; ter wille van de duidelijkheid werden hier die namen vooraan en cursief gezet; bovendien werden de namen hier steeds voluit en zonder leestekens geschreven;

4 / waar het vs. verdeeld is over verschillende sprekers, staat dit in het origineel toch gewoonlijk op dezelfde regel; eveneens ter wille van de duidelijkheid worden die delen van vss. hier onder elkaar geplaatst, met een inspringing; dit laatste gebeurt hier ook, wanneer in het origineel de tweede helft van een vs. vooraan begint;

5 / wat de tekst zelf betreft, is deze uitgave een zo nauwkeurig mogelijke reproductie van de tekst van 1617, maar:

- a) de afkortingen werden opgelost; ze staan cursief;
- b) slechtgeplaatste letters (b.v. op hun kop!) werden niet vermeld als onregelmatigheden;
- c) klaarblijkelijke drukfouten werden wel verbeterd, maar met opgave van de originele ‘fout’ in de aantekeningen;
- d) vermits het aaneenschrijven van de woorden niet altijd duidelijk is, evenmin als het gebruik van *c* en *e*, en punt en komma, moest daarin een keuze gebeuren, die mogelijk onjuist is.

Behouden bleven dus alle eigenaardigheden van de originele druk: *vv* in plaats van *w*, *v*, in plaats *u* en omgekeerd, *i* in plaats van *j*; ook de aanduiding van het dubbelrijm door „of, - althans indien het werd aangeduid -.

Wat de *aantekeningen* betreft: gewoonlijk wordt een woord slechts éénmaal verklaard, althans indien het verder in de tekst dezelfde betekenis heeft.

De kwantiteit van de aantekeningen is natuurlijk hoog: een blijspel, naar geest en inhoud 17de-eeuws-Amsterdams, vergt van de moderne lezer heel wat inspanning; toch bleven de aantekeningen zo beknopt mogelijk: meestal heb ik me be-

perkt tot een loutere betekenisverklaring, zonder etymologische of andere bekommernissen; alleen wat voor een beter en juister begrijpen van de tekst dienstig was werd opgenomen. De aanduiding *dial(ect)* kon om meer dan één reden bezwaarlijk telkens worden bijgevoegd; toch wordt de lezer er af en toe op attent gemaakt. Verwijzingen in de aantekeningen betreffen meestal uitgaven van de *Warenar*, vermeld in de inleiding; daarom wordt hierbij enkel de naam van de uitgever geciteerd. Dat ik met veel nut een dankbaar gebruik heb gemaakt van de talrijke en degelijk geannoteerde uitgaven en van de aantekeningen van Eymael en Stoett e.a., spreekt vanzelf. Voor de *Aulularia* wordt verwezen naar *Plaute, Texte établi et traduit par A. Ernout*, T.I., Paris, 1952 (Collection Budé).

Moge deze uitgave Hoofts meesterwerk ten goede komen!

### **Bij de tweede druk**

Voor deze herdruk werden de inleiding en de aantekeningen herzien en eventueel gewijzigd.

Sedert 1956, toen de eerste druk verscheen van deze *Warenar*-editie, werd de verhouding tot Plautus nog eens nader onderzocht door C.W. Van Boekel<sup>63</sup>. Vooreerst wijst de auteur erop, dat Hoofts keuze, een stuk van Plautus te bewerken, veel minder voor de hand lag dan die van Bredero, die juist voordien een blijspel van Terentius had ‘veramsterdamst’: Plautus was in die tijd veel minder bekend dan Terentius. In zijn beschouwingen over ‘de *Aulularia* in de wereldliteratuur’

63 Van Boekel, C.W.: *De Aulularia van Plautus en de Warenar van P.C. Hooft*, in *Neophilologus*, 41ste jg. (1957), blz. 56-70. De citaten op blz. 61, 62, 67 en 70.



schrijft Van Boekel o.a.: ‘in onze Nederlandse toneel-literatuur is er sinds 1617 nooit meer een blijspel gepubliceerd, dat de *Warenar* overtroffen heeft’ en: ‘Hooft en Molière (zijn) eigenlijk twee hoogtepunten uit de Plautus-overlevering. Hooft ongetwijfeld als de beste rechtstreekse navolger en Molière als representant van de meer brede Plautus-traditie’. Bij de vergelijking tussen *Aularia* en *Warenar* is het verwonderlijke dat, alhoewel Hoofts tekst veel omvangrijker is (1486 vss. tgo. 833), de Nederlandse dichter Plautus toch steeds op de voet volgt, wat ‘een zeer nauwkeurige bewerking en tevens een grote eerbied voor het origineel’ impliceert. Het specifiek-Hooftse in die adaptatie, ook van ritme en versbouw, ziet Van Boekel in de wijze waarop Hooft de *Aulularia* werkelijk *nae slandts gheleghenthey* *verduytschet* heeft: ‘terwijl Hooft zijn origineel volgt, slaat hij telkens echt Hollandse munt uit zijn voorbeeld: hij verbreedt en onderbreekt de dialoog overal waar hij de kans ziet tot een zuiver Hollands gegeven, laat telkens zijn toehoorders lachen om een eigentijds element, geeft zijn eigen fantasie ruim baan’.

In hetzelfde jaar 1957 verscheen nog de zoveelste (niet vermelde) herdruk van de *Warenar-uitgave* in het Klassiek Letterkundig Pantheon, verzorgd door Dr. J. Bergsma<sup>64</sup>. In 1960 kwam een nieuwe druk, maar nu ‘herzien door Dr. C.A. Zaalberg’. In zijn inleiding legt Zaalberg de nadruk op het echt-renaissancistisch karakter van het stuk: ‘Het is nl. een ‘imitatio’ van een klassiek voorbeeld, maar tegelijk zien we de ‘aemulatio’ aan het werk, de wedijver met het voorbeeld’. Die wedijver gold dan niet alleen Plautus, maar ook Bredero's *Moortje*.

64 Dit nummer van de reeks werd voor het eerst verzorgd door Van Vloten; zie onze inleiding, blz. 14, noot 26.

Deze edities gaven telkens de tekst van 1671.

De tekst van 1617 - de eerste druk dus, die ook in onze uitgave gevolgd wordt - werd nog gepubliceerd door Dr. C. Kruyskamp<sup>65</sup>. In zijn inleiding, die de problemen helemaal niet wil uitdiepen, wijst ook Kruyskamp op de creatieve imitatie, waarvan de *Warenar* een 'schoolvoorbeeld' genoemd wordt. Het twistpunt van het mede-auteurschap van Coster komt ook nog eens ter sprake; in het aanwenden van Amsterdams ziet Kruyskamp een mogelijke aanwijzing van hulp vanwege Coster, al heeft Hooft hier misschien toch meer geleerd van Bredero. Daarmee werd dus een oude vraag weer aan de orde gesteld.

*Beerse, 30 november 1964.*

### **Bij de derde druk**

Behalve enkele lichte wijzigingen in de woordverklaringen en de aantekeningen is deze druk gelijk aan de vorige.

*Duffel, 1971.*

65 In de reeks 'Klassieken uit de Nederlandse Letterkunde', nr. 14, Zwolle, 1961.

## VWare-nar

*Dat is:*

Aulularia van Plautus, nae 'slandts gheleghentheynt verduytschet:  
en ghespeelt in de eenighe en eerste Nederdvytsche Academi.

*(Vignet)*

t'Amsterdam,

Voor Cornelis Lodowijcksen vander Plassen/ aende Beurs/ inde Italiaensche Bybel.  
1617.

*gheleghentheynt*: staat, toestand.

**Voor-reden.**

*Miltheydt. Giericheydt.*

**Miltheyt**

Ghy Amsterdammer Burgers en ingeboren, <sup>1</sup>  
 En die boven al hebt tot woonplaets verkoren  
 d'Edele Stadt, die deurboren gaet de wolcken met heur kroon, <sup>3</sup>  
 Van Keyserlijcke handt ontfanghen te loon,  
 5 Zijt niet verwondert of schoon mijn gewaed wat wilt,, weyt, <sup>5</sup>  
 Ick ben u mee Poortres, de ruyschottelde Miltheyt, <sup>6</sup>  
 Die niet als een vilt,,leyt,,arm leven van groot goedt; <sup>7</sup>  
 Maer vrolijck haer selven, en den behoefighen voet  
 Van den overvloet. Ick sal u niet swyghen

Miltheyt staat voor Warenars huis en richt zich tot de toeschouwers, wat trouwens in de 17de eeuw gewoon was en in het blijspel nog meer voorkomt.

1 *ingeboren*: inwoners, wel te Amsterdam geboren, maar niet in het bezit van het poortersrecht; in vss. 1-3 noemt de dichter 3 groepen Amsterdammers: burgers (met poorterrecht), ingeborenen zonder poorterrecht en inwijkelingen.

3 *die deurboren gaet...*: dit heeft betrekking op een besluit van begin 1615 om de Westerkerk te bouwen; de toren zou pronken met de keizerskroon. De eerste steen van deze kerk werd echter pas op 9 september 1620 gelegd.

*kroon*: Keizer Maximiliaan I had bij privilege van 11 februari 1489 de stad Amsterdam toegestaan een keizerskroon boven haar wapen te voeren (cfr. vs. 4).

5 *weyt*: weidt = gaat;

*wat wilt weyt*: wat buiten de perken gaat, wat te kostbaar is.

6 *ruyschottelde*: milde, royale.

7 *vil*: vrek.

- 10 De reden waerom ick dus herwaerts koom styghen,<sup>10</sup>  
 Het is om te kryghen dit Huys in mijn ghewout,<sup>11</sup>  
 'tWelck mijn doodt Vyandin beseten hout,<sup>12</sup>  
 En sit te broen op het gout, 'twelck daer in een Pot leyt begraven,<sup>13</sup>  
 Dwinghende den eyghenaer te leven als de Slaven,  
 15 Daer hy wel met graven mocht maken goe cier.<sup>15</sup>  
 Des Huys-heers Bestevaer begroef het eerst hier<sup>16</sup>  
 Inden haert by't vyer, op dat het niemant sou kippen.<sup>17</sup>  
 Iae doen hem de doodt quam op de lippen,<sup>18</sup>  
 Wt vrees dat het soud slippen, en seyd' hy noyt woort<sup>19</sup>  
 20 Teghen zijn eyghen Seun: daer nae sloech hem de moort,<sup>20</sup>  
 En zijn Seun die moest hem voort op zijn renten gheneeren,<sup>21</sup>  
 Die'er niet nae waren om wel op te smeeren,<sup>22</sup>

- 10 *dus*: zo.  
*styghen*: gaan, op het toneel verschijnen.  
 11 *dit Huys*: nl. het huis van Warenar.  
*ghewout*: macht.  
 12 *beseten*: in haar bezit.  
 13 *En*: en zij... (Weglating van onderw. komt vaak voor in de 17de eeuw; cfr. Weijnen, Dr. A.:  
*Zeventiende-eeuwse Taal*<sup>3</sup>, Zutphen, 1960, § 79, blz. 72).  
 15 *Daer*: terwijl.  
*graven*: grote heren.  
*maken goe cier*: zich rijkelijk te goed doen, feestvieren.  
 16 *Bestevaer*: grootvader.  
 17 *kippen*: kapen, stelen.  
 18 *doen*: toen.  
 19 *slippen*: wegraken, ontglippen.  
*en*: deel van ontkenning *noyt*.  
*noyt*: volstrekt niet, geen enkel.  
 20 *sloech hem de moort*: trof hem de dood, stierf hij.  
 21 *hem gheneeren op*: leven van (hem = zich).  
 22 *nae*: naar.  
*smeeren*: smullen, rijkelijk leven.

- Maer kost en kleeren had hy sober ghenoech,<sup>23</sup>  
 En moest sich soo behelpen, tot dat hem de doodt oock sloech.  
 25 Over den selven boech,,zeylt nu dees zijn zoon mede,<sup>25</sup>  
 Hoe wel't hem nu langh geenen noodt en dede.<sup>26</sup>  
 Want verleggende de stede,,van den Ouden haert,<sup>27</sup>  
 Heeft hy de Pot gevonden,,met het gout daer in vergaert.  
 De welcke hy bewaert,,oft hy nar waer te deghe,<sup>29</sup>  
 30 Daerom heeft hy Warnar tot zijn rechte naem gekregen.<sup>30</sup>  
 Op verscheyde weghe,,heeft dees dese schadt<sup>31</sup>  
 Hier in huys tot meer mael begraven gehad  
 En de penninghen glat,,heeft noch de vloer te bewaren,  
 Maer sijn Dochter heet Claertje die selse wel claren.<sup>34</sup>  
 35 Soo s'er openbaren,,nae dat ick kan bevroen.<sup>35</sup>

23 *sober ghenoech*: zeer sober.

25 *den selven*: dezelfde.

26 *langh geenen noodt en dede*: volstrekt niet noodzakelijk zou zijn.

27 *stede*: onderstel, waarop de haardplaat rust. Leendertz Jr. stipt hierbij aan: 'Een verplaatsing van den haard, waarmede het bouwen van een nieuwen schoorsteen gepaard moest gaan, zou natuurlijk voor Warenar te kostbaar geweest zijn'.

29 *te deghe*: terdeeg, echt.

Stoett merkt hierbij aan: 'De woordspeling ontleende Hooft aan Coornhert, *Wercken* (ed. 1630), III, blz. 492', doch de verklaring van Leendertz Jr. komt me meer aannemelijk voor: 'Zoo is het voorkomen der woordspeling Waernar-Warenar of Warnar-Warrenar een gevolg van de dialectische uitspraak van dien naam en kan nooit als bewijs gelden, dat de eene schrijver van den ander heeft overgenomen'.

30 *rechte*: juiste, gepaste.

31 *Op verscheyde weghe*: op verschillende plaatsen.

34 *claren*: er weg mee weten (met woordspeling op de naam *Claertje*).

35 *Soo s'er openbaren*: als ze te voorschijn komen.

*nae dat*: naar.

Dees is swanger (en weet niet by wien) te vermoen,<sup>36</sup>  
 Dats immers een seltsaem doen,,doch sult ghyt bevynen,<sup>37</sup>  
 Hoe leughenachtich oock dat het soud' moghen schynen.

- 40 De longman en de zyne,,zyn wel vermoghen Lien,<sup>39</sup>  
 Van dit Paer soud' ick gaern een huwelijck zien.  
 'tWelck comende te schien,,salmen my beter eeren,<sup>41</sup>  
 En ick in plaets des giericheyts, dit huys beheeren.<sup>42</sup>  
 Alle kansen keeren,,en alle tydt heeft zyn besteck.<sup>43</sup>  
 Her uyt Oude toveres met jou mag're beck<sup>44</sup>  
 45 Die u eygen Dreck,,wel van begeerlyckheyt soud eeten.<sup>45</sup>  
 Ghy hebt dit huys langh genoeg beseten,  
 Ghy moet het weten,, u tydt is verby.

### Giericheydt

- Vaert wel schoone gelt dat ick soo vierich vry,<sup>48</sup>  
 Al schey ick van dy,,met droevich schreyen,  
 50 Mijn hart en can daerom van u niet scheyen,<sup>50</sup>  
 Och laetme wat beyen,,dat ick haer noch eens kus.<sup>51</sup>

### Miltheyt

Voort, u tijdt is om.

- 36 (*en weet niet by wien*) *te vermoen*: en ze kan niet denken door wie.  
 37 *immers*: in alle geval, alleszins.  
*doen*: feit, gebeurtenis, geval.  
*doch*: toch.  
*bevynen*: bevinden (dat het zo is).  
 39 *wel vermoghen*: zeer vermogend, welgestelde.  
 41 *schien*: geschieden.  
 42 *des giericheyts*: dergelijke genitieven komen in de 17de eeuw vaak voor bij vrouwelijke substantieven.  
 43 *besteck*: grens.  
 44 *Her uyt*: eruit - *Giericheyt* is dus nog in het huis; zij verschijnt pas met vs. 48.  
 45 *begeerlyckheyt*: gierigheid.  
 48 *vry*: bemin.  
 50 *daerom*: in weerwil daarvan, nochtans.  
 51 *beyen*: beiden, toeven.  
*haer*: de pot (meestal vr. in dit stuk).

**Giericheydt**

Och hoe overvaljeme dus?

Ick sal noch flus,,beswymen door 't benouwen. <sup>53</sup>

**Miltheyt**

Ghy hebt hier lang genoeg mag're koocken gehouwen. <sup>54</sup>

**Giericheydt**

55 Och laet my den Ouwen,,noch leeren een Les. <sup>55</sup>

**Miltheyt**

't Heeft veel te langh gheduert. Ich wacht my des. <sup>56</sup>

**Giericheydt**

Soo sal ick hem het sles toe roepen van veere, <sup>57</sup>

O Waernar,,Waernar,,onthout mijn Leere.

Siet datmen niet weere,,my heel uyt u gemoet,

60 Gelijckmen my uyt u wooninghe doet.

Syts altijd vroet,,al moet ick spoen mijn ganghen, <sup>61</sup>

Ick weet hy heeft zijn hart soo vast aen mijn gehanghen <sup>62</sup>

Dat hy sal blyven ghevangen,,met liefde tot my.

Al ist dat ick door dwang van synent ty. <sup>64</sup>

**Miltheyt**

65 Dit spel sal Pottery,,heeten soo ghy 't meucht veelen, <sup>65</sup>

Spraeckmakende gemeent Plautus heeft het doen speelen. <sup>66</sup>

53 *flus*: dadelijk.

54 *genoech*: Tekst: *genoech*.

*mag're koocken gehouwen*: gierig huisgehouden - Wellicht is de uitdrukking ontleend aan de tekeningen van de vette en de magere keuken.

55 *den Ouwen*: 'de baas', d.i. Warenar.

56 *des*: daarvoor.

57 *sles*: slechts, maar.

*veere*: verre.

61 *Syts vroet*: wees des (= daarvan) overtuigd.

62 *mijn*: dialect: mij.

64 *van synent*: van te zijnent, uit zijn huis.

*ty*: ga, vertrek.

65 *Pottery*: vertaling van *Aulularia* = spel van de pot; eigenlijk is potterij 'schelmerij', vandaar de volgende verontschuldiging.

*veelen*: gedogen.

66 *Spraeckmakende gemeent*: volk, dat de taal maakt.



Voor Burgers en eelen,,vant Roomsche bloet. <sup>67</sup>

'tIs een huys-Godt die by hem de voor reden doet. <sup>68</sup>

Maer om dat ghy van sulck goet,,niet veel hebt hooren segghen, <sup>69</sup>

70 Soo heeft de Oversetter diens rol my *Miltheydt* toe gaen leggen

Plautus stelt de gheschienen alhadmense t' *Athenen* bespeurt, <sup>71</sup>

Maer wat isser oock dat t' *Amsterdam* niet en beurt. <sup>72</sup>

Dus nemen wy best bekende plaetsen en straetjens,

Niemant treck hem yet aen,,t sijn maer hoofdelose praetjens. <sup>74</sup>

67 *Roomsche*: Romeinse.

68 *huys-Godt*: Plautus: *Lar familiaris*, beschermgod van de huisbewoners.

69 *sulck goet*: zo iets, nl. huisgoden.

71 *stelt*: Tekst: *stel*.

*alhadmense* f'Athenen *bespeurt*: alsof men ze te Athenen had zien gebeuren.

72 *oock*: toch, immers.

*beurt*: gebeurt.

74 *hoofdelose*: losse en dwaze, niet slecht bedoelde (met woordspeling op de naam van de 'oversetter' Hooft).

## Personagien

VVarnar.

Reym.

Geertruyd.

Rijckert.

Ritsart.

Lecker, *jonghen*.

Casper, *Hof-meester*.

Teeuvves, *de Cock*.

*VVarnar*: Warner, Werner; met woordspeling *Ware-nar*, cfr. vss. 29, 1039.

*Reym*: Regimberta, Reimke zijn de vrouwelijke namen voor mannelijke Reimer = Regimbertus.

*Geertruyd*: Geertje, Geertrui, Gertrudis.

*Rijckert*: Richard, Rijck, Rijckaert (eveneens woorspeling).

*Ritsart*: Oorspr. Friese naam *Ritsen*, eigenlijk hetzelfde als *Rijckert* Richard; maar Hooft doelt hier ook op het woord *ritsaard* = wellusteling.

*Lecker*: dienaar, knecht.

*Casper*: Kaspar, Gaspar.

*Teeuvves*: Teus, Matthaëus.

**Eerste bedrijf.****Eerste toonnel.**

*Warnar. Reym.*

**Vvarnar**

- 75 HER uyt, seg ick, her uyt: ick segje flucks her uyt. <sup>75</sup>  
 Sy wroet mit heur oogen as ien varcken mit zijn snuyt. <sup>76</sup>

**Reym**

O mijn rug, ó mijn kop, ó mijn neus, ó mijn wanghen.

**Vvarnar**

Ia, jae, je backes moet altemet vliegghen vanghen. <sup>78</sup>

**Reym**

En waerom slaejeme nou, mijn neus en mongt die bloen? <sup>79</sup>

**Vvarnar**

- 80 Vraechje waerom totebel? om dat ickje sier sou doen. <sup>80</sup>

**Reym**

En waerom mach ick dan in huys niet langher bancken? <sup>81</sup>

**Vvarnar**

Siet dese baviaen, wat heb ick hier veur rancken? <sup>82</sup>  
 Sel ick jou, denck ick, reen gheven van mijn bedrijf? <sup>83</sup>

*Eerste Bedrijf:* Het toneel speelt zich af te Amsterdam in de Nes, voor het huis van Warenar; aan de overzijde staat het huis van Rijckert.

- 75 *flucks:* dadelijk, vlug.  
 76 *mit:* dial. met (afwisseling e/i, en omgekeerd i/e, komt hierbij dikwijls voor).  
 78 *altemet:* af en toe, soms.  
*vliegghen vanghen:* slagen krijgen.  
 79 *mongt:* dial. mond.  
 80 *totebel:* morsebel, vuilpoes.  
*om dat:* opdat.  
*sier:* dial. zeer (afwisseling ee/ie komt dikwijls voor).  
 81 *bancken:* blijven.  
 82 *baviaen:* lelijk mens.  
*rancken:* listen, streken.  
 83 *reen gheven van mijn bedrijf:* rekenschap geven van wat ik doe.

85 Ick tyje tans wel mit ien kneppel op't lijf.<sup>84</sup>  
 Spoeytme vande deur, flucks, of je backes sel vlieghen vanghen.

**Reym**

Hoe wel waermen'er an die salich waer ghehanghen,<sup>86</sup>  
 Ten minsten hoeft'men niet te dienen sucken geck.<sup>87</sup>

**Vvarnar**

Wat preutelje?<sup>88</sup>

**Reym**

Niet.

**Vvarnar**

Soo speult den nicker mit jou beck.

'tIerst dat ick weer wat doe, koomjeme dan daer op,,storen,<sup>89</sup>  
 90 Ick selje mit ien avager de ooghen uyt de kop,,boren.<sup>90</sup>  
 Flux hier, of ick legje ien tang tusschen hals en buyck.<sup>91</sup>  
 Hoe gaetse voort, as ien luys op ien terighe huyc.<sup>92</sup>  
 Hier, bet hier nae toe, seg ick, nu nu ist te degghen,<sup>93</sup>  
 Blijftme daer sitten spinnen, songer voet te beweghen,<sup>94</sup>

84 *tyje*: ga je, trek je.  
*tans*: dadelijk.

86 *Hoe wel...*: Wat zou ik er goed aan toe zijn, als ik gehangen en dood was! Cfr. voor deze constructie Verdenius, Prof. Dr A. A.: *Studies over zeventiende eeuws*, z.p., 1946, blz. 270.

87 *sucken*: zulk een.

88 *preutelje*: brom je, mompel je.  
*niet*: niets.

*nicker*: duivel.

89 *'tIerst dat*: de eerste keer dat, zodra.

90 *avager*: grote boor met dwarsstang.

91 *tusschen hals en buyck*: tussen hals en romp, in de nek.

92 *terighe*: met teer besmeerd (dus plakkerig).

*huyc*: lange vrouwenmantel met kap.

93 *bet*: meer.

*te degghen*: goed.

94 *spinnen*: dikwijls zaten de vrouwen voor de deur te spinnen; cfr. Kalff, Prof. Dr G.: *Huiselijk en maatschappelijk Leven te Amsterdam in de 17de Eeuw*, Amsterdam, z.j., blz. (101).  
*songer*: dial. zonder.

- 95 En kijckje om, of wijckje ien stroo briet van daer,  
 Ie krijcht goe koop de galgh totje nuwe jaer.<sup>96</sup>  
 Ick bin dus out, en heb meughelijck vijftich maisjens versleten,<sup>97</sup>  
 Maer van mijn leven noyt haers ghelijck gheweten:  
 s'Is argh as de droes, en wilse haer best,,temen,<sup>99</sup>
- 100 Ick sorgh se selme noch iens uyt den nest,,nemen,<sup>100</sup>  
 Soo deurtrapt slim isse, en soo duyvels beus.<sup>101</sup>  
 Krijchtse de snof vande Pot mit ghelt inde neus,<sup>102</sup>  
 Ick bin armer man as de ghevanghen slaven.  
 Nu moet ick de vloer iens weer op gaen graven,
- 105 En sien ofse noch staet soo ickse heb e stelt.<sup>105</sup>  
 As ick denck datter yemant mocht raken after 'tghelt,<sup>106</sup>  
 Soo word ick kilkout van boven tot onderen.

96 *nuwe jaer*: nieuwjaarsgeschenk.

97 W. spreekt in zichzelf, na vs. 107 gaat hij in huis.

*meughelijck*: misschien.

*maisjens*: dienstmeisjes. Tekst: *masjens* - Leendertz Jr. en Stoett menen hierin ook een woordspeling met 'minnares' te mogen zien, wat ik betwijfel, ter wille van de vss. 1368-1374.

99 *argh*: sluw, doortrapt.

*droes*: duivel.

*haer best*: zo goed ze kan.

*temen*: zich bezinnen, verzinnen.

100 *Ick sorgh*: ik vrees.

*uyt den nest nemen*: beetnemen, oplichten.

101 *beus*: boos, slecht, gevaarlijk.

102 *snof*: snuf, geur, lucht (komt ze achter 'de Pot').

105 *ofse*: of zij = de pot (cfr. vs. 51).

*e stelt*: verleden deelwoord, zoals er zeer vele in dit stuk voorkomen = gesteld. Leendertz Jr. zegt hierover: 'De vormen met *e* behooren tot de volkstaal en worden dus gewoonlijk gebruikt door Warnar, Reym, Lecker en ook Geertruyd, die met *ge* zijn deftiger en worden dus geregeld gebruikt door Ritsert, Rijckert, Miltheyt en soms Geertruyd'.

106 *raken after*: geraken achter, op het spoor komen.

**Reym**

- Iae wel ick en weetme niet ghenoech te verwonderen,<sup>108</sup>  
 Hoe mijn miester dus van sinnen komt berooft,  
 110 Wat dulheyt mach hem wesen in't ydele hooft?<sup>110</sup>  
 Tot mijn ellende, dus onlancks gheslaghen,  
 Dat hy mijn thienmael op een dach ten huys uyt gaet jaghen:  
 De man heeft een wonderlijcke worm inde kop;<sup>113</sup>  
 Een hielen nacht leyt hy wacker, en staet vijftich mael op.  
 115 Een hielen dach sit hy in huys, ghelijck as op de winckels  
 De kreupele snyers met haer ghekruyste schinckels.<sup>116</sup>  
 Nu ist immers ommekomen, en ick weet gheen raet,<sup>117</sup>  
 Van Klaertjens eer te bedecken, die op haer uysterste gaet<sup>118</sup>  
 Beladen met kindt, en haest sal moeten baren:  
 120 Nu ist al verlooren, ick en sie't niet te klaren.<sup>120</sup>  
 Wee my verneemt hy'er of 'tminste maer sles;<sup>121</sup>  
 Best dat ickme verhangh hier erghens inde Nes,<sup>122</sup>  
 Aen een Pастey-backers haeck, soo ben ick uyt het vresen;<sup>123</sup>

108 *ghenoech*: Tekst: *gkenoech*.

110 *dulheyt*: dolheid, krankzinnigheid, razernij.

*ydele*: lege.

113 *heeft een wonderlijcke worm inde kop*: heeft een wonderlijke soort van dolheid (heeft de bolworm (als de schapen), is dol).

116 *snyers*: kleermakers; men ziet zo 'n paar 'kreupele snyers' zitten in Kalff: *a.w.*, blz. 105.  
*schinckels*: schenkels, (onder)-benen.

117 *ommekomen*: omgekomen, verloren, gedaan.

118 *van*: om.

120 *klaren*: in orde brengen, er goed af brengen.

121 *of*: af, van.

122 *Nes*: In deze Amsterdamse buurt speelt het stuk zich af; deze vss. zijn een typisch vb. van Hoofts 'verduytsing', vgl. *Aulul.*, vss. 76-78.

123 *Pастey-backers haeck*: haak (buiten de deur) waaraan de pasteibakker, die tevens poelier was, het dood gevogelte ten toon hing; een illustratie daarvan vindt men in Schotel, Dr G. D. J.: *Het Oud-Hollandsch Huisgezin der Zeventiende Eeuw*, 2de, verbeterde en geïllustreerde uitgave door Dr H. C. Rogge, Leiden, z.j., blz. 324.

Mijn tanden wateren als ick denck watten kalkoen dat ick souw wesen. <sup>124</sup>

## Tvveede toonneel.

*VWarnar: Reym.*

### **Vwarnar**

- 125 Nu alle dingh behouwen is, en fijntjens op zijn stee, <sup>125</sup>  
 Bin ick wat beter e moet als ick flus wel dee. <sup>125/126 126</sup>  
 Gaet binnen Reym, nu ist datjet huys bevolen, wort. <sup>127</sup>

### **Reym**

- Wel ick mach het bewaren dat het niet e stolen, wort;  
 Want voor dieven isser aers te halen niet een kruys, <sup>129</sup>  
 130 Daer is toch niet as de wint en spinnerach in huys,  
 Of hy noch sorcht dat ymant die sel komen, taecken. <sup>131</sup>

### **Vwarnar**

- Toch onse lieven Heer mochtmen om jouwent wil wel Paus van Romen, maecken: <sup>132</sup>  
 Of Koningh van Spangen, watje best quam te pas.  
 Bewaerjeme de Spinneraghen, na binnen toe ras:  
 135 Arm ben ick, dat weet ick wel, en draech't lijdtzaam en geduldich.

- 124 *Mijn tanden wateren*: ik watertand.  
 125 *fijntjens*: netjes, goed.  
 125/126 Deze vss. zegt W. weer terzijde.  
 126 *e moet*: gemoed, te moede.  
*flus*: zoëven.  
 127 *bevolen*: toevertrouwd aan.  
 129 *aers*: anders, overigens.  
*niet een kruys*: geen duit, geen zier.  
 131 *taecken*: wegnemen, stelen.  
 132 *Toch*: zeker.  
*mochtmen*: dial. mocht me.

Wie datter komt kloppen en laet niemant in, weestme sorchvuldich, <sup>136</sup>  
 Ick loop om een bootschap, en kom terstont weer hier.

### Reym

En offer een buerwijf quam een kooltje vier? <sup>138</sup>

### Vvarnar

- Dooftme al 'tvuyr uyt so hebbense gien spreecken,  
 140 Of ick selje selver met de kop inde doof-pot steecken. <sup>140</sup>  
 Komter ymand om water, soo roept metter veech, <sup>141</sup>  
 We meughen niet missen, onse back is leech, <sup>142</sup>  
 Roept het de Luy deur de veynster, soo krijchtmen gheen sluyper. <sup>143</sup>  
 Comter ien om een Emmer, s is tot de kuyper, <sup>144</sup>  
 145 Om een dreg, om een puthaeck, of ander leur, <sup>145</sup>  
 'kHebse op straet vergheten, de dieven zijnder me deur. <sup>146</sup>

136 *en*: deel van ontkenning.

*sorchvuldich*: voorzichtig.

138 *offer*: indien er.

*quam*: Andere uitgaven hebben: *quam om*; noodzakelijk is die *om* niet; Warenar kan Reym onderbroken hebben voor ze haar zin volledig uitgesproken had.

140 *doof-pot*: pot met deksel, waarin de brandstof uitdoofde.

141 *metter veech*: vlug, haastig.

142 *meughen*: kunnen.

*back*: regenbak; Leendertz Jr.: 'Warnar wordt dus voorgesteld in een flink burgershuis te wonen; kleine, armoedige huisjes hebben hoogstens een ton, om het water op te vangen. Bij droogte hebben de arme lui dadelijk gebrek aan water en komen bij hunne meer gegoede burenen drinkwater halen'.

143 *sluyper*: iemand die binnen sluip, indringer.

144 *s is*: ze (de emmer) is.

*tot de kuyper*: bij de kuiper (die de houten emmers maakt en herstelt).

145 *dreg*: licht werpanker zonder stok, met 3 of meer armen, om iets uit het water te halen.

*leur*: pruts, kleinigheid.

146 *zijnder me deur*: zijn ermee weg.



- Want by gans doot, hoe schoon datse praten,<sup>147</sup>  
 Als ick uyt bin wil ick niemant in hebben e laten:  
 Iae al quam 'tgheluck selver, ick waerschouwje, siet  
 150 Ie meuchter op passen, doet gheen deur open niet,<sup>150</sup>  
 Of je seltme te byster schrickelijck vertoornen.<sup>151</sup>

**Reym**

- 'tGheluck, sonder sorgh, voor haer brand'men hoornen.<sup>152</sup>  
 'tGheluck sou hier ande deur kloppen? poep.<sup>153</sup>  
 'tLiep aerseling kreeght de lucht in de neus vanje stoep:<sup>154</sup>  
 155 En as noodigh hier verby moet haer wech zijn ghenomen,<sup>155</sup>  
 Soo wacht sy haer wel an dees zy de middelstraet te komen,<sup>156</sup>  
 Se kreeght wel een koorts op haer hals sachse de gevel maer aen.

**Vvarnar**

Ie selt je mongt houwen en binnen gaen.

**Reym**

Ick hou mijn mongt en gae binnen.

**Vvarnar**

- 't Gheboeft loopt dapper snuyven,<sup>159</sup>  
 160 Daerom selje bey de grendelen toe moeten schuyven:

- 147 *by gans doot*: basterdvloek: bij Gods dood.  
 150 *gheen deur... niet*: versterkte ontkenning = volstrekt geen deur.  
 151 *te byster schrickelijck*: maar al te verschrikkelijk.  
 152 *sonder sorgh*: wees daarvoor niet bezorgd, geen nood! (tussenzin).  
*voor haer brand'men hoornen*: voor haar (Fortuna) is het er gevaarlijk; of *brand'* = brande  
 (en dus wenszin) = dat men voor haar maar hoornen brande (zoals voor de pest), zodat ze  
 wegblijft.  
 153 *poep*: uitroep: onzin, gekheid!  
 154 *aerseling*: terug, achteruit.  
*lucht*: reuk.  
 155 *noodigh*: noodzakelijk.  
 156 *middelstraet*: d.i. de grote stenen, terwijl aan beide zijden nog kleine steentjes lagen.  
 159 *snuyven*: rondsuffelen.

- Ick kom terstont weer, doetses eerder niet of.* <sup>159-161</sup> <sup>161</sup>  
 Ick schey wel nood' van hier, maer ick moet nae't Princen Hof, <sup>162</sup>  
 Daer selmen resolveren hoemen mit het ghelt sal spelen, <sup>163</sup>  
 Ofmen't op de doelen verteeren sel, of an lepels ommedelen; <sup>164</sup>  
 165 Compareer ick nu niet soo mach ick gissen wel, <sup>165</sup>  
 Datmen al het resjen te samen opsnappen sel: <sup>166</sup>  
 Daer en boven sellense niet anders dencken können  
 Waerom dat ick wegh blijf, als dat ick 't ghelt heb e vonnen. <sup>168</sup>  
 Se hebbe me lang e kent voor suynich en vroet,

- 159-161 deze vss. roept W. R. nog achterna.  
 161 dit vs. is uitgevallen; de aanvulling is van P. Leendertz Wz.  
 162 *Princen Hof*: Tekst: *Princes Hof* - Voordien was dit het Ceciliën-klooster, aan de Oude-zijds-voorburchwal, maar sedert 1578 werd het gebruikt tot logement voor stadhouders, prinsen en gezanten; in 1594 werd het in orde gebracht om Prins Maurits te laten logeren (vandaar Prinsenhof). Cfr. Wagenaer, J.: *Amsterdam in zyne Opkomst*, dl. II, Amsterdam, 1765, blz. 78. Sedert 1808 doet het dienst als stadhuis. - Leendertz Jr., blz. xxvi, stipt hierbij aan: 'Het Princen-Hof was niet minder aan ieder bekend als de gewone verzamelplaats der schutterijen ter behandeling van ernstige zaken dan de Doelen als plaats voor feestelijke bijeenkomsten'. - Het bezwaar van Leendertz Jr. tegen W. 's lidmaatschap van de schutterij (blz. xxv) werd weerlegd door Griss in zijn aangehaald artikel.  
 163 *resolveren*: beslissen.  
*ghelt*: vier vijfden van de boeten, verschuldigd voor overtredingen van de ordonnantiën der schuttersgilden, kwamen de leden toe; die 'resolveerden' dan of er een maaltijd mee gehouden zou worden ofwel of ieder schutter een zilveren lepel zou krijgen.  
*spelen*: handelen.  
 164 *doelen*: de schuttersdoelen op de Singel.  
 165 *Compareer*: verschijn.  
 166 *opsnappen*: verteren.  
 168 *e vonnen*: dial. gevonden.

- 170 Des sel het seer lichtelijck worden vermoet <sup>170</sup>  
 Dat ick nu versuym haer te raden tot sparen,  
 Om dat ick doende bin mit wat grooters te winnen of te bewaren,  
 En hoe nauw dat ick het heel, noch schijnt het dat meest <sup>173</sup>  
 Al de Werelt dat droomen ken; met sulcken feest <sup>174</sup>
- 175 Segghense góen dagh die my nu ontmoeten,  
 Daermen my te voren hiel magertjens pleech te groeten. <sup>176</sup>  
 't Is góen dach Warnar, waer heen Warnar? hoe vaert al vaer? <sup>177</sup>  
 Adieu, t'uwen besten, vaert wel, een goet jaer. <sup>178</sup>  
 Ick sorgh sy ruycken longt, dit ken veur niet niet komen.
- 180 Maer ick wil gaen daer ick voor heb e nomen,  
 En helpen daer 'twerck op 'tspoedichst' aen een zy, <sup>181</sup>  
 Dat ick haest op de bien weer nae huys toe ty.

- 170 *Des*: daarom.  
*lichtelijck*: gemakkelijk.
- 173 *nauw*: zorgvuldig.  
*heel*: verberg.
- 174 *ken*: dial. kan.  
*feest*: blijdschap, opgewektheid.
- 176 *pleech*: placht.
- 177 *vaer*: vader, vriend.
- 178 *t'uwen besten*: het ga u goed.
- 181 *aen een zy*: aan kant.

**Derde toonnel.**

*Geertruyd. Rijckert.*

**Geertruyd**

- Ick wilde wel Broeder dat de woorden die ick huyden <sup>183</sup>  
 Teghen u spreken sal, ghy my ten besten duyten,  
 185 Gelijck een Broeder hoort te doen zijn Susters reen,  
 Hoe wel ick seer wel weet men acht ons vrouwen kleen,  
*En seght ghemeenlijck, dat ons meeste werck is kallen.* <sup>187</sup>  
 Ick laet dat voor 'tgheen het is, en heb daer niet met allen  
 Teghen te segghen voor dees-mael, maer is mijn begeer, <sup>189</sup>  
 190 Datje denckt hoe ick jou Suster ben, die voor uw eer  
 En welvaert schuldich ben sorghe te draghen.

**Rijckert**

Wat hebje te segghen?

**Geertruyd**

- Maer je wordt vast een man op jou daghen, <sup>192</sup>  
 En soo ick jou verlies sonder kinderlijcke erven,  
 Soo sal de naem van mijn Vaders gheslacht heel versterven:  
 195 Dus heb ick al de nacht vast legghen paynsen, hoe  
 Ickje best mocht uythelijcken. <sup>196</sup>

**Rijckert**

Daer slae gheluck toe,  
 En tot meerder soetichey, een heel pont vyghen.

*Derde Toonnel:* Dit speelt zich ook af in de Nes, voor het huis van Rijckert.

- 183 *huyden:* heden, nu.  
 187 Waarschijnlijk is ook hier een vs. uitgevallen; de ingelaste regel is van Leendertz Jr.  
 189 *maer:* slechts.  
 192 *Maer:* wel.  
*vast:* haast, reeds.  
*op jou daghen:* oud.  
 196 *Daer slae...*: geluk ermee! De toevoeging is komisch, omdat vijgen een gekend geneesmiddel waren tegen blauwe schenen (die R. op zijn ouderdom vreest op te lopen)!

**Geertruyd**

Siet, je mocht schier of morghen een dut komen te kryghen,<sup>198</sup>  
En raken ergens an een Hoer vast, lichtvaerdich en vals.

**Rijckert**

200 Mienje om't wats Suster?<sup>200</sup>

**Geertruyd**

Iae ick, in ernst.

**Rijckert**

Och ick bin om den hals.

**Geertruyd**

Wel, hoe soo?

**Rijckert**

Maer sulcken reden kan ick niet ghedoghen,  
Binjer op belust, siet daer, slaet mijn een paer blaeuwe ooghen:  
Niet mochtjeme segghen datme meer verdroot?<sup>203</sup>

**Geertruyd**

Luyster.

**Rijckert**

Soo mennighen woort daer of, soo mennighen stien veur mijn poot.<sup>204</sup>

**Geertruyd**

205 Doet het op mijn woordt.

**Rijckert**

Raejet mijn? ick doet.

**Geertruyd**

Anders, licht datje sneefde.<sup>205</sup>

**Rijckert**

'tMocht wel dattet salich waer als ick het slecht niet en beleefde?<sup>206</sup>

**Geertruyd**

Hoort eens nae mijn woorden, laetje raen, salighe man:<sup>207</sup>

198 *schier of morghen*: vroeg of laat, eens.

*dut*: vlaag van zinsverbijstering.

200 *Mienje om't wats*: meen je 't in ernst.

203 *Niet mochtjeme*: Je kon me niets.

204 *mennighen*: menig.

*stien veur mijn poot*: steen tegen mijn hoofd.

205 *sneefde*: vielt, op 't verkeerde pad geraakte.

206 *'tMocht wel...*: het (huwelijk) kon wel goed zijn, als ik het maar niet moest meemaken! - Ook de verklaring van Leendertz Jr. is aannemelijk: *sneefde* wordt dan opgevat door R. als 'stierf'! De reactie van G. getuigt echter voor de andere verklaring.

207 *salighe*: brave, goede.

Slaet het niet inde wint, je welvaert hanghter an.

**Rijckert**

- Wel ick ben te vreen, doetme morghen een Bruydt,,op;<sup>209</sup>  
 210 Mits bevoorward' dat ickse overmorgen 'tgat uyt,, schop?<sup>210</sup>  
 Weetje daer raet toe, ick loop terstont nae de Barbier,  
 En laetme scheeren, adieu.<sup>212</sup>

**Geertruyd**

- Ghy deunter me, hoor hier,  
 Let'er iens te deech op, alle jocke laet varen;<sup>213</sup>  
 Ick heb een Weeuw op spoor van veertich Iaren:<sup>214</sup>  
 215 Hoe veel meer of min, weet ick niet, 'tis daer ontrent,  
 Die door een seecker ghetrogghelt Testament,<sup>216</sup>  
 Met temen en lemmen van haren Man heeft verworven,<sup>217</sup>  
 Dat de beste plock van zijn goet op haer is verstorven:<sup>218</sup>  
 Zy kan ryen en omsien, en maeckte dat klaer,<sup>219</sup>  
 220 Dat zy voordeel van hem hebben zou, en hy niet van haer.

**Rijckert**

Die trijp?<sup>221</sup>

**Geertruyd**

En steurtje niet, al lijkt het wat nae guyten,,spel,

- 209 *doetme op*: spoor me... op.  
 210 *bevoorward'*: bedingend, op voorwaarde.  
*'tgat*: de deur.  
 212 *laetme scheeren*: Stoett noteert hierbij: 'Schuilt hier eene obsceniteit achter? Vgl. Harreb. III, 12a: 'die niet bijslapen kan, moet zich laten scheren'. - Dan wordt G.'s reactie begrijpelijk.  
*deunter me*: spot ermee.  
 213 *jocke*: scherts, of ww. schertsen.  
 214 *heb... op spoor*: ben... op het spoor.  
 216 *ghetrogghelt*: afgebedeld (door veel vragen).  
 217 *temen en lemmen*: flemen en zeuren.  
 218 *plock*: pluk, deel.  
*verstorven*: bij erfenis overgegaan.  
 219 *Zy kan ryen en omsien*: zij is bij de hand.  
 221 *trijp*: kreng, bedriegster.  
*guytenspel*: schurkerij.

- Tis huylendaeghs de werelt, zy vaert vande duyten,,wel,  
 Wel ghereet, wel ghekleedt, en heerlijk behuyst, <sup>223</sup>  
 Van onderen tot bovenen, alle dingh even juyst;  
 225 En soo quicks te vryen als men een Vryster int Lant,, siet. <sup>225</sup>

### Rijckert

- Hels vuyr op een stockjen, soo verbrandtse haer hant,,niet. <sup>226</sup>  
 Ick weet wel wieje mient, de Weeuw van Claesje klik: <sup>227</sup>  
 We dienen mekaer niet, Lobberich en ick: <sup>228</sup>  
 De valsche schoon-praet souw gheen Peert nae mijn stal,, wesen: <sup>229</sup>  
 230 En as ick ooc iens mal wil worden, so wil ick te degen mal, wesen,  
 Het waer wel moghelijk dat ghy me had bekoort,  
 Hadje een Meysje van achtien jaer op e spoort,  
 Gelijc hier Warnar buers dochter, die mocht mijn kommer stelpen.

### Geertruyd

- Asje daar an woud' ick mien je waert te helpen:  
 235 Maer daer en sit niet ten besten, het volck is te slecht. <sup>235</sup>

- 223 *Wel ghereet, wel ghekleedt*: goed voorzien van kleding en andere benodigdheden.  
 225 *quicks*: levendig, vinnig.  
 226 *Hels vuyr op een stockjen*: 't Is een 'vurige', driftige vrouw! R., die de vrouw kent (cfr. vs. 227), karakteriseert m.i. hiermee de 'weeuw'. Deze gekende uitdrukking wordt komisch, door wat volgt: ze verbrandt haar hand niet, omdat ze vuur 'op een stockjen' is!  
 227 *klik*: op te vatten als een van de vele koddige bijnamen = stijf mens, 'hark'; vgl. de uitdrukking 'een houten klik'.  
 228 *Lobberich*: Noordhollandse vrouwen naam Luid-borg; ook naam voor een slonzige, wellustige vrouw; deze laatste verklaring komt overeen met mijn interpretatie van vs. 226.  
 229 *schoon-praet*: mooipraatster.  
*gheen Peert nae mijn stal*: niets voor mij.  
 235 *niet ten besten*: niets ten goede, geen geld.  
*slecht*: eenvoudig, gering, arm.

**Rijckert**

Maer 'tMeysjen is goelick, en de Vaer is oprecht: <sup>236</sup>  
 'k Wil gien Schoon-vaer die'er den heelen tijd'om zijn schulde ren, <sup>237</sup>  
 Noch een huys vol Meysjens om den gantschen dach te buld'ren <sup>238</sup>  
 Ick bin die stoetery en dat ghevaert al moe. <sup>239</sup>

**Geertruyd**

240 Wel ist jou sinn'lijkhey, God gheef ghelucker toe. <sup>240</sup>

**Rijckert**

Kort beraet, goet beraet, ick gaer de Vaer af spreekken, <sup>241</sup>  
 Ziet ginder komt hy juyst van daen, na huys toe gestreecken. <sup>242</sup>

**Vierde toonneel.**

*Warnar. Rijckert.*

**Vvarnar**

Ick dacht het seecker wel, en 'tlagh my op mijn leen, <sup>243</sup>  
 Zoo nood' wild'ick van huys, dat ick vergheefs gingh heen:

- 236 *goelick*: knap, mooi.  
 237 *om zijn schulde ren*: zijn schuldenaars zou nalopen om zijn geld te krijgen (dus: die rijk is).  
 238 *Meysjens*: dienstmeisjes.  
 239 *stoetery*: troep, een huis vol meisjes (stoete = merrie), of: stoet van meiden.  
*ghevaert*: drukte.  
 240 *sinn'lijkhey*: zin.  
 241 *ick gaer de Vaer af spreekken*: ik ga er de vader van (over) spreken.  
 242 *ghestreecken*: gegaan.  
 243 Warenar bemerkt Rijckert niet; Geetr. is na vs. 240 of 242 verdwenen.  
*'tlagh my op mijn leen*: ik had er een voorgevoel van.



- 245 Ick by 'tPrincen-Hof komende, noch binnen, noch buyten, vant,<sup>245</sup>  
 Corperael of Lanspezaet, Capiteyn, of Luytenant,<sup>246</sup>  
 'tVolck past niet op haer tijt, het is seecker van 'tmal,<sup>247</sup>  
 Nu ty ick weer na huys, want mijn hert isser al.

**Rijckert**

Warnar-buer, goe'n dach man, hoe staet het leven?

**Vvarnar**

- 250 Heb ick jou daer Rijck-buer, goe'n dach wilje Godt gheven.

**Rijckert**

En u een goet laer, datje gien verdriet, schiet.<sup>251</sup>

**Vvarnar**

As de Rijcke d'arme soo toe spreecken, dat is om niet, niet;<sup>252</sup>  
 De meyt sorch ick, heeft hem 'tspul vande Pot gemelt.<sup>253</sup>

**Rijckert**

Hoe gaetet al?

**Vvarnar**

- Hart ende swart, onbelaen met ghelt,<sup>254</sup>  
 255 Ghelijck slechte luytjens van mynen doene pleghen.<sup>255</sup>

**Rijckert**

Wat het is juyst allemael aen het ghelt niet ghelegen;  
 Hebje goedt ghenoeghen, je hebt een goet lot.<sup>257</sup>

**Vvarnar**

Hoe smeerich kan hy kallen, dits al om de Pot:<sup>258</sup>  
 Zoo ras as ick t'huys kom, ten baet gheen smeecken

- 245 *vant*: vond.  
 246 *Lanspezaet*: onderkorporaal (onderofficier in rang tussen tamboer en korporaal).  
 247 *van 'tmal*: verbijsterd, gek.  
 251 *schiet*: geschiede, overkome.  
 252 *om niet*: voor niets, zonder reden.  
 253 *'tspul*: 't spel, de zaak.  
 254 *Hart ende swart*: arm en berooid (past beter in de samenhang dan: *gezond*, welke betekenis de uitdrukking ook had in de 17de eeuw; zie WNT, v, 2850 en 2160).  
 255 *slechte*: eenvoudige, geringe.  
 257 *Hebje goedt ghenoeghen*: ben je tevreden.  
 258 *smeerich*: vleiend, lief.  
*kallen*: praten, spreken.

- 260 Sel ick voor mijn eerste werck de meyt de ooghen uyt steecken,  
En daer na de tongh gaen tornen uyt heur keel.<sup>261</sup>

**Rijckert**

Buer-man wat staeje en praet inje selven dus veel?<sup>262</sup>

**Vvarnar**

- Ick klaech over de armoed' die ick moet lyen;  
Ick hebb' daer een eenighe Dochter te vryen,  
265 Daer ick niet me gheven kan, mijn lieve maet,<sup>265</sup>  
Zoo komt het toe datter oock niemant na staet;<sup>266</sup>  
En ick soudse gaern by mijn leven met een man besorghen;  
Wangt ick vrees soo ick sturf datse schier of morghen,  
In dese onghereghelde tyden mocht slaen op het wilt.

**Rijckert**

- 270 Soo je anders gien noot hebt uw klachten vry stilt,  
Ick willer wat by doen, gheeft den moet niet verloren.<sup>271</sup>

**Vvarnar**

'kWeet wel waer hy wesen wil, maer dat gat sal hy niet boren,<sup>272</sup>  
Hy heeft het op het kats-hoofte e munt, daerom ist dat hy vrijt.<sup>273</sup>

**Rijckert**

Ick hebje wat sonders te segghen.<sup>274</sup>

- 261 *tornen*: trekken.  
262 *staeje en praet*: sta je te praten (gewone constructie in de 17de eeuw, cfr. Weynen: *a.w.*, § 87, blz. 79).  
265 *Daer*: aan wie; Weynen, *a.w.*, § 108, blz. 107 zegt: 'De moderne causale betekenis (van *daer*) komt zelden voor'; in zinnen met antecedent, zoals hier dus, is dit antecedent meestal lokaal, en waar dit niet zo is, heeft de zin met *daer* bijzondere functies; cfr. Overdiep, Dr G. S.: *Zeventiende-eeuwsche Syntaxis*, 1ste stuk, Groningen-Den Haag-Batavia, 1952, § 114, blz. 152. Hier zou het dan zijn: relatief - causaal.  
266 *er... na staet*: naar haar staat, om haar hand vraagt.  
271 *by doen*: bijdoen (bij de bruidschat); cfr. *Aulul.* 193.  
272 *dat gat sal hy niet boren*: dat zal hem niet gelukken.  
273 *kats-hoofte*: stenen doofpot, waarin Warenars geld zit; deze potten, met twee oren, geleken op een kattenkop; men zie de afbeelding op de uitgave van 1695.  
*vrijt*: vriendelijk is.  
274 *sonders*: bijzonders.

**Vvarnar**

Och ick bint ghelt al quijt.

- 275 Hy heeft het opgegraven soud' ick ramen,<sup>275</sup>  
 En nu komt hy quansuys alle vonghen me samen,<sup>276</sup>  
 Om mitme t'accorderen; och hoe wee isme te moe.

**Rijckert**

Wel buur-man waer loopje soo nechtich nae toe?<sup>278</sup>

**Vvarnar**

- 280 Ick heb in huys wat te bevelen dat ick vrees te vergheten,  
 Ick koom terstont weer by je.

**Rijckert**

Als hy komt te weten  
 Dat mijn bootschap is om zijn dochter te versoecken tot  
 Mijn Huys-vrouw', hy sel dencken dat ick met hem spot,  
 Want soo onghelijck ghegoedt men selden siet trouwen.<sup>283</sup>

**Vvarnar**

- 285 God sy ghelooft, de Pot is behouwen,  
 Alle ding is soo't was, door mijn hert ging een vlijm  
 Doen ick nae binnen trat, en ick vil schier in swijm:<sup>284/286</sup>  
 Wat segje nou Rijckert.

**Rijckert**

Wilje wel antwoorden op mijn vraghen?

**Vvarnar**

- Sy moghender nae wesen datse me wel behaghen:  
 Sy moghen oock wel soo wesen datje't weet,<sup>289</sup>  
 290 Ick en antwoordje van al den dagh niet een beet.<sup>290</sup>

275 *ramen*: denken, gissen.

276 *alle vonghen me samen*: al het gevonden mee samen; een uitroep bij het vinden, die de ene de andere toeriep om ook zijn deel van het gevondene te hebben. De zin van vss. 276-277 is: En nu komt hij, zogenaamd als medevinder, om de zaak met mij te regelen.

278 *nechtich*: gejaagd, haastig.

283 *Want*: tekst: *Wat*.

*ghegoedt*: met goed bedeed.

284/286 W. spreekt deze vss. terzijde.

289 *datje 't weet*: weet dat wel (tussenzin).

290 *Ick...*: dat ik... (sluit aan bij *soo* van vs. 289).  
*niet een beet*: volstrekt niets.

**Rijckert**

Onbillickheyt sel ickje te voren niet legghen.<sup>291</sup>  
 Wat dunckje van mijn gheslacht?

**Vvarnar**

Daer is niet op te segghen.

**Rijckert**

Wat dunckje van mijn leven, schoeyt het wel op de selfde leest?

**Vvarnar**

Wat je hebt al jou leven een goed slocker gheweest.<sup>294</sup>

**Rijckert**

295 De jaren die ick out bin weetje oock wel te micken.<sup>295</sup>

**Vvarnar**

Die hebben vry wat tellens an, se slachten je bricken.<sup>296</sup>

**Rijckert**

Wel ick heb oock van jou altijd ghedacht  
 Datje een eerlijck burgher waert, daer ickje noch voor acht,<sup>298</sup>  
 Al binje van slechte luytjes, se waren onbesproken.

**Vvarnar**

300 Ick weet niet waert hem lieght, maer hy heeft de Pot gheroken.<sup>300</sup>  
 Wat is nou voort Rijckert-buur jou begheer?

**Rijckert**

Daer toe gheef zijn segghen de opperste Heer,  
 Nae dien dat ghy mijn wel kent, en ick jou mede,  
 Soo hoop ick je seltme niet weygheren een bede,  
 305 Dat is datjeme jou dochter te wyve wilt gheven.

**Vvarnar**

Maer Rijckert ick hoorde noyt van mijn leven  
 Datje sucken quant waert; heeft dit oock slot,<sup>307</sup>  
 Mit een out arm man, as ick bin, te dryven de spot?  
 Heb ick dit opje verdient? ick kan't niet vermoeden.<sup>309</sup>

291 *te voren legghen*: voorleggen, voorstellen.

294 *een goed slocker*: een goede kerel.

295 *micken*: raden, ramen.

296 *Die hebben...*: Daaraan is heel wat te tellen, zoals aan je schijven.  
*slachten*: gelijken.

*bricken*: schijven, geldstukken.

298 *eerlijck*: fatsoenlijk, die verdient geëerd te worden.

*daer*: waar(voor).

300 *lieght*: hapert, schort.

307 *heeft... slot*: geeft... pas, betaamt.

309 *opje*: aan je.

**Rijckert**

- 310 Ie moet mijn reden niet anders duyden als ten goeden,<sup>310</sup>  
 Het versoeck is mijn ernst, ick segje dat ick het meen.

**Vvarnar**

Ey lieve, laet my en mijn dochter met vreen.

**Rijcken**

Ghelooftme buur-man, ick doet niet om te jocken.

**Vvarnar**

- Ghelijck by ghelijck plech alderbest te focken.<sup>314</sup>  
 315 Den rijcken dient wat rijcks, den kalen dient wat kaels,<sup>315</sup>  
 Ie soutme niet kennen willen, en maken mijn dochter overdwaels,<sup>316</sup>  
 Dan waer ick hiel in 't onderspit, my dunct het selme niet gelijcken.<sup>317</sup>

**Rijckert**

Dat is wel de mannier van sommige rijcken:  
 Maer ick selje kennen voor een Vader alst behoort.

**Vvarnar**

- 320 Beloofjeme dat?

**Rijckert**

Iae'ck.

**Vvarnar**

Vaerter wel me, daer isme woort,  
 Ie selt de mayt hebben, waer toe veel te sammelen.<sup>322</sup>  
 Gans bloedt wat hoor ick daer binnen rammelen?<sup>323</sup>  
 Daer isser voorseker een achter de buyt.

**Rijckert**

Wat het maysjens sinlijcheyt angaet: wel, hy vaerter weer uyt,<sup>324</sup>

310 *reden*: woorden.

314 *plech*: placht.

*focken*: voegen, passen.

315 *kalen*: arme.

316 *overdwaels*: trots, hoogmoedig.

317 *hiel in 't onderspit*: helemaal in ellende, in de diepste miserie.

*gelijcken*: bevallen, passen.

322 *sammelen*: talmen.

323 *rammelen*: vgl. *Aulul.*, 242. W. denkt volgens Hooft zeker aan het rammelen van geldstukken.

324 *sinlijcheyt*: zin, genoeg, genegenheid.

*vaerter... uyt*: loopt... weg.

- 325 Deur is hy, waer mach hy daer zijn ghebleven?  
 Me dunckt hy speult neeffjen, hebje van al jou leven,<sup>326</sup>  
 Wie quammer oyt soo veer daer sulcks is e schiet?  
 'tIs mit hem, nou siejeme, nou siejeme niet,  
 Mit een wup is hy buyten, mit een wup is hy binnen:<sup>329</sup>
- 330 'tIs trouwen niet vreemt al maecktet hem beteutert van sinnen,<sup>330</sup>  
 d'Arme luy, als de rijke haer spreken aen,  
 Mienen doch altijd sij zijn gheslaghen of ghevaen,<sup>332</sup>  
 En soo versuymense somtijts een goe gheleghenthey.

### Vvarnar

- Hout dit voor Euangely, je moocht dit overweghen meyt,<sup>334</sup>
- 335 En treck ickje niet mit wortel mit al uyt de lel,<sup>335</sup>  
 Soo gheef ick jou last, vol macht, en sonderling bevel<sup>336</sup>  
 Datje mit miester Ieurjaen de quacsalver, mit de kromme rubben,<sup>337</sup>  
 Accordeert de beste koop datje kent, om me te laten lubben,<sup>338</sup>

- 326 *speult neeffjen*: speelt verstopperkje, verthoont zich en verdwijnt dan weer, zoals de 'Neeffjens' in de rederijkersspelen.
- 329 *wup*: wip.
- 330 *trouwen*: trouwens.  
*al*: als, indien.
- 332 *gheslaghen of ghevaen*: op de een of andere wijze beetgenomen.
- 334 *Euangely*: evangelie, dé waarheid. - W. komt terug uit zijn huis en zegt de vss. 334-339 tot Reym, die binnen is.
- 335 *mit al*: en al.  
*de lel*: de tong.
- 336 *sonderling*: uitdrukkelijk. - Verdam stipt hierbij aan: 'W. spreekt hier... in den omslachten kanselarijstijl, in navolging van Plautus'.
- 337 *miester Ieurjaen*: meester Juriaan = Georgius, Joris.  
*rubben*: ribben (cfr. vs. 329).
- 338 *de beste koop datje kent*: zo goedkoop mogelijk.  
*lubben*: castreren (de nota WNT, VIII 3108 is overbodig: de tekst gaat terug op *Aulul.* 251).

Ick segtje mit een koele moet, zyter op verdacht.<sup>339</sup>

**Rijckert**

340 Wel buur-man me dunckt datje me niet en acht,  
Waer heb ick dit verdient, datje mitme de geck sout scheeren?

**Vvarnar**

Neen seker, ick houje veur een man mit eeren,  
Indien ick mit jou geck soo slaetme de moort.<sup>343</sup>

**Rijckert**

Hoe hebben wy't dan t'samen? staeje noch jou woort?<sup>344</sup>

**Vvarnar**

345 Iae; maer ghelijck gheseyt is, ick kan'er niet mee gheven.<sup>345</sup>

**Rijckert**

Dat weet ick wel, daer en leyt niet an bedreven,<sup>346</sup>  
Zy sal op die voorwaerd van my werden ghetrouwt.<sup>347</sup>

**Vvarnar**

Hoor hier, beeldje niet in dat ick een Pot heb e vongen met gout:<sup>348</sup>

**Rijckert**

Wat een blaes, ick trouse om haer goede manieren.<sup>349</sup>

**Vvarnar**

350 Datje't dan wel verstaet, ick sel gien hyljicks goet uytkieren.<sup>350</sup>

**Rijckert**

Wy zijn't volkomen eens.

**Vvarnar**

Iae, maer ick kenje wel,  
'tIs met de rijcke luy gheef stockje, neem stockje, stockje in den hel,<sup>352</sup>

339 *mit een koele moet*: met een kalm gemoed, in alle kalmte.  
*verdacht*: bedacht, op je hoede.

343 *slaetme de moort*: mag ik sterven, doodvallen.

344 *staeje...*: sta je nog op je woord, hou jij je nog aan je woord.

345 *ghelijck*: Tekst: *ghelick*.

346 *daer en leyt niet an bedreven*: dat heeft geen belang.

347 *van*: door.

*werden*: worden.

348 *e vongen*: gevonden (vgl. 168: e vonnen; en 276).

349 *blaes*: wind, onzin.

350 *hyljicks goet uytkieren*: huwelijksgoed uitkeren = uitzet meegeven.

352 *gheef stockje...*: eerst geven en dan terugnemen; m.i. is het laatste deel een verwensing; vgl. *Aulul.* 260.

- Nou belooffese me te nemen sonder beurs sonder bricken,  
 'Thans comen je de poppen in't hooft, so ist hylick an sticken <sup>354</sup>  
 355 Iy luy en houtje woort niet dan by gheval. <sup>355</sup>

### Rijckert

- Ick seg wat ick beloof dat ick het houwen sal,  
 En tot meerder bevesting van mijn verclaren, <sup>357</sup>  
 Soo laetme vrienden t'avont by de jouwe vergaren  
 Om het hylick te beschryven met ghemeen accoord, <sup>359</sup>  
 360 Ick sel gaen bestellen nu rechtevoort, <sup>360</sup>  
 Datter wat comt daer wy of bancken meughen, <sup>361</sup>  
 Want ick weet wel de costen daer keunje niet teughen.  
 Adieu tot flus toe, ick ty op de been,  
 En sal me mijn best spoeyen.

### Vvarnar

- Daer stapt hy heen.  
 365 O lieven Heer, wat een dingh ist oock ghelt,,hebben.  
 Dese man sou op mijn dochter zijn sin noyt e stelt hebben,  
 En had' hy niet int hooft (denck ick) van de ghevonden schat,  
 Soo comtet dat hy dus aenhout als een clat. <sup>368</sup>

- 354 *'Thans*: weldra, het volgende ogenblik.  
*poppen in't hooft*: boze plannen, dwaze grillen.  
*hylick*: Tekst: *hylck*.  
 355 *by gheval*: bij gelegenheid.  
 357 *bevesting*: bevestiging, blijk van zekerheid.  
 359 *het hylick te beschryven*: de huwelijksvoorwaarden op te stellen; Kalff: *a.w.*, blz. 59: 'Was de zaak eindelijk beklonken tusschen vrijer en vrijster en hadden de ouders hunne toestemming gegeven, dan kwamen de bloedverwanten van weerszijden ten huize der bruid om de huwelijksvoorwaarden op te maken. Men noemde dat in Hoofts tijd: 'het hylick beschryven' of 'op het hylick sitten' (cfr. vss. 369-389 en 416-417).  
 360 *rechtevoort*: dadelijk.  
 361 *daer... of bancken*: waarvan... smullen.  
 368 *clat*: klis, kladde (knop van kliskruid).



**Viifde toonneel.***Warnar. Reym.***Vvarnar**

- Waer benje snapster die over de buert hebt gaen verbreden,<sup>369</sup>  
 370 Dat ick mijn dochter met groot goet ten huwelijck gae besteden.  
 Flux rept me jou handen nou en wachter niet mee,  
 Wascht knap de vaten om, schickt alle ding op zijn stee,<sup>372</sup>  
 Voort, maeckter een eynd' of, en sonder te spotten,,lanck,<sup>373</sup>  
 Schrobtme vaerdich de deel, en schuert de potte,,banck,<sup>374</sup>  
 375 Hemelt de Coocken op, en stoft het Voor-huys uyt,<sup>375</sup>  
 Schuert de glasen wacker, maer breeckje ien ruyt,<sup>376</sup>  
 Ick selse an jou huer korten, wit de muer inde kamer,<sup>377</sup>  
 En haelt voor een pennewaerd sagheles tot de kramer,<sup>378</sup>  
 Se meughent op de kerf-stock setten, 'tmacher nu wel of.

**Reym**

- 380 Miester wiljer deur wesen, hoe gaeje dus grof?<sup>380</sup>  
 Een hiel penningh aen sagheles om de vloer te bestroyen?

- 369 *snapster*: klappei, veelpraat.  
*verbreden*: verbreiden, rondstrooien.  
 372 *knap*: vlug.  
 373 *spotten*: zeuren.  
 374 *vaerdich*: vlug.  
*de deel*: de vloer.  
*de potte banck*. Tekst: *potte panck*; het aanrecht.  
 375 *Hemelt de Coocken op*: maak de keuken in orde, schoon.  
 376 *wacker*: vlug.  
 377 *an jou huer korten*: op je huur afhouden.  
 378 *een pennewaerd*: voor (de waarde van) een penning.  
*sagheles*: zaagsel.  
 380 *wiljer deur wesen*: wil je door (je goed heen) raken.  
*hoe gaeje dus grof*: hoe doe je zo royaal, wat geef je zoveel geld uit.

Dus doende selje al jou schoone goet wel vermoyen,<sup>382</sup>  
Denckt alsje dat noch iens doet soo ist een duy.

**Vvarnar**

Dats alliens, 'tmoet nu vol staen, mijn dochter is de Bruyt.<sup>384</sup>

**Reym**

385 Daer slae gheluck toe: maer wie selse trouwen?

**Vvarnar**

Onse Buer-vryer Rijckert, t'avont sel men maeltijt houwen  
Op't sluyten van't hylick met de vrienden van elcke zy.

**Reym**

Bylo dat sel wat kosten.<sup>388</sup>

**Vvarnar**

De Bruygom houtme vry,  
'Tmach gien quaet, hy sel cost en dranck beschicken.<sup>389</sup>

390 Ick gae iens anden Dam, pasje op je sticken.<sup>390</sup>

Ick koom terstont weer in, de deur dicht sluyt.

Siet toe maeckt het schappelijck, of je raecktet gat uyt.<sup>392</sup>

Soo mach pas een ander het bruylofts stuck ghenieten.<sup>393</sup>

**Reym**

Nu steecken ick en Claertjen ten ooren toe inde verdrieten.

395 De Bruyt, de Bruyt te worden, en s'is op het uysterste swaer,<sup>395</sup>

382 *vermoyen*: aan mooie dingen verspillen.

384 *Dats alliens*: dat doet er niet toe.

*vol staen*: het zeil moet bol staan, d.i.: we moeten alles geven, we mogen op niets zien.

388 *Bylo*: basterdvloek, met onzekere betekenis.

389 *beschicken*: bezorgen.

390 *Dam*: of *de Plaets*, voor het stadhuis.

*sticken*: stukken, zaken, werk.

392 *schappelijck*: fatsoenlijk.

393 *pas*: straks, weldra.

*het bruylofts stuck*: geschenk, dat de dienstboden bij het huwelijk van hun meester(e)s ontvingen.

395 *swaer*: zwanger.

Nu sie ick'er gien muyeren langher an mit me kaer.<sup>396</sup>  
Ick mach terwijl binnen gaen en doen mijn dinghen,  
Verwachtende hoe 'tongheluck met ons om sel springhen.

396 *muyeren*: redderen, schikken.

## Tvveede bedriif.

### Eerste toonneel.

*Lecker Iongen. Caspar Hofmeester. Teeuwes Cock.*

**Lecker**

Wel maets, dus gaen de Munneken by mekaer, <sup>399</sup>  
 400 Dat den eene niet en weet dat weet den aer.  
 Dus nyver in de praet? zijt samen ghegroet. <sup>401</sup>

**Teeus**

Wel Lecker waer heen?

**Lecker**

Iuyst koomje me te moet. <sup>402</sup>  
 Ick ging nae jouwent.

**Teeus**

Wat isser te quicken? <sup>403</sup>

**Lecker**

Maer je moet met jou beyden de kruycken beschicken. <sup>404</sup>  
 405 Mijn miesters hylick gaet t'avont voort. <sup>405</sup>

**Casper**

Wel das wat nuws, ick hebber noyt yet offe hoort.  
 Wat krijcht hij voor een? ick bidts ou dat ghese dan,,nomt. <sup>407</sup>

**Lecker**

Hebje niet altijd hooren seggen hoe een mens t'hylick an,,comt? <sup>408</sup>

*Tvveede Bedriif.* - Dit eerste toneel speelt zich af in de Nes, op een kleine afstand van Warenars huis (cfr. vs. 524).

399 *dus*: aldus, zo.

*de Munneken*: de monniken; sommige kloosterorden verplichtten hun leden minstens met twee te gaan.

401 *nyver*: ijverig, druk.

402 *te moet*: tegemoet.

403 *quicken*: vlug doen, klaarmaken.

404 *de kruycken beschicken*: alles voor het feestmaal beredderen.

405 *gaet... voort*: gaat... door.

407 *ick bidts ou*: ik vraag er u om (Brabants = ik bid des u).

*nomt*: noemt.

408 *Hebje...*: Zinspeling op het 17de-eeuwse spreekwoord: '... 'theylicken... 't Comt soo schielick aen... as het kacken' (S. Coster: *Boere-Klvcht*, vss. 204-205).

Soo dunckt me dattet den Baes oock over valt.  
 410 Hij heeft van een wijf noyt zijn leven ghekalt,<sup>410</sup>  
 Nu kreech hy van daech een buy en is eens loefs gheteghen<sup>411</sup>  
 Om Warnar onse Buerman te beweghen,  
 Dat hy hem zijn dochter sou gheven ten echt,  
 En ten duerde niet langh of sy hadden t'samen beslecht.

**Teeus**

415 Dats haest gheklaert: wats jou bootschap nou?

**Lecker**

Maer ditte,  
 Men salder as kacx t'avont op het hylick sitte,<sup>416</sup>  
 En de vrienden als dan tot de Bruyd worden vergaert.<sup>417</sup>  
 Hier wil mijn Baes zijn eer hebben bewaert,  
 En dat sy al t'samen daer blyven ten eten.  
 420 Dit is zijn meeningh, daerom heeft hy me gheheten  
 Terstont te lopen om Hofmeester en Cock.<sup>421</sup>

**Teeus**

We hebbent nu rechtevoort vry wat drock.<sup>422</sup>

**Casper Sieur**

Braetvarcken heeft gasten ghebeen teghen morghen,<sup>423</sup>  
 Daer moeten wy al de spijs met haer ordonnancy besorghen,<sup>424</sup>

410 *ghekalt*: gerept, gesproken.

411 *is een loefs gheteghen*: is rechtstreeks, onmiddellijk gegaan.

416 *as kacx*: kwansuis, zoveel als, voor de leus (het huwelijk is immers al geregeld in I, 4).  
*op het hylick sitte*: cfr. vs. 359.

417 *tot de Bruyd*: in het huis van de bruid.

421 *Hofmeester*: die voor de inrichting van de tafel zorgt, die het leveren van maaltijden aanneemt.

422 *rechtevoort*: nu, op dit ogenblik.

*drock*: Tekst: *drock*,

423 *Sieur Braetvarcken*: monsieur, mijnheer Br., schimpnaam voor de rijke, zich te goed doende en dik wordende koopman.

424 *ordonnancy*: toebehoren.

425 Bidd' ouwen Baes dat hy tot overmorghen wacht,

**Sieur**

voorschreven heeft ghenoyt al zijn gheslacht,<sup>426</sup>  
Soo wy hem begaven dat waer te stout,,dolen.<sup>427</sup>

**Teus**

Wy legghen't rechtevooft over mit krijt en mit hout,,kolen,<sup>428</sup>  
Wt de schotel int napjen, uyt de roemer in't glas,<sup>429</sup>  
430 Hoe dat wy't daer wel sullen maecken te pas.

**Casper**

Wa 'tzijn kurieuse Liens, en daer gaet tijt,, toe.<sup>431</sup>

**Lecker**

'k Weetje niet mier te segghen, mijn Miester wil dat ick vlijt,,doe  
Om alles toe te rechten, sonder eenich dralen,  
Keunje me niet helpen, soo moet ick een ander halen:  
435 Daer gae ick heen.

**Teus**

Hoor hier: Vertoeft noch een beet.<sup>436</sup>

**Casper**

Ontbayt, men saller op paysen, en gheven ou bescheet.<sup>437</sup>

**Lecker**

Datje't Ventjen allien zijt, hoejfe niet te mienen,<sup>438</sup>  
Die'r t'avont op past sel de Bruyloft oock bedienen.

426 *voorschreven*: Verdenius: *a.w.*, blz. 101: 'Voorschreven in de betekenis van te voren genoemd zal wel in komiese nabootsing overgenomen zijn uit ambtelike taal en zo zijn ruimer betekenis hebben gekregen'.

*ghenoyt*: uitgenodigd.

*gheslacht*: familie.

427 *begaven*: in de steek lieten.

*te stout dolen*: zich te brutaal vergissen.

428 *Wy legghen...*: wij zijn 't juist aan 't overleggen en met krijt en houtskool aan 't optekenen.

429 *Wt de schotel...*: tot in de kleinste bijzonderheden.

431 *kurieuse*: kieskeurige.

436 *Ontbayt*: wacht.

*bescheet*: antwoord.

437 *'t Ventjen allien*: de enige, die het kan, alleen de man.

438 *Die'r... op past*: die er... voor zorgt.

**Teeus**

Alsewe te nacht niet slapen gaen, soo hebbewet ande tijt. <sup>439</sup>

**Casper**

- 440 Nu men zal ou gherieven, om dat het oulieden zijt,  
Maer waer't yemant vremts, men liet hem verleighen, <sup>441</sup>  
Hoe kommet by dat den Bruygoom dees kosten zal dreighen? <sup>442</sup>  
Dit plach by de Bruydts Vrienden te werden ghedaen.

**Lecker**

Hoo, hoo! sou men om de kosten de Bruyts Vaer spreecken aen.

**Teeus**

- 445 Eleman veer van daer, dat sou niet willen locken; <sup>445</sup>  
Ick ken hem wel, hy is soo drooch as een Maertsche Bocken, <sup>446</sup>  
Daer mach niet of, hy vloect en hij driecht <sup>447</sup>  
Het al te vermoorden, assen slechts wat roock uytvliecht,  
Dat is, laet hy hem duncken, so veel warmt verloren. <sup>449</sup>

**Lecker**

- 450 Daerom heeft hy een zeyl over de schoorstien e schoren, <sup>450</sup>  
Dat de roock met een tocht soo niet deur en kan gaen;  
Maer een half etmael legh en soeck na 'topen tusschen de draen. <sup>452</sup>

- 439 *hebbewet ande tijt*: hebben we tijd genoeg.  
441 *verleighen*: verlegen staan.  
442 *Hoe kommet by*: Hoe, waardoor komt het.  
*dreighen*: dragen.  
445 *Eleman*: vriendlief.  
446 *drooch as...*: droog als een bokking in maart, d.w.z. zeer droog = mager.  
447 *Daer mach niet of*: er kan niets af, hij kan niets missen.  
*driecht*: dreigt.  
449 *laet hy hem duncken*: verbeeldt hij zich, meent hij.  
450 *e schoren*: gespannen.  
452 *legh en soeck na 'topen*: ligt te zoeken, moet zoeken naar de openingen.

Eer hy 'savonts zijn hoofd neerleydt op de sloopen,  
 Stopt hy de pijp van de blaes balc, datter gien wint uyt sou loopen,  
 455 Op avontuer ofse haer versuymde terwijl datse sliep.<sup>455</sup>

**Teus**

Hy mocht hem selfs oock wel stoppen datter geen wijnt uyt liep.<sup>456</sup>

**Casper**

Maer wat vintmen hier in Hollandt scharpe ghesellen.<sup>457</sup>

**Lecker**

Men souwejer wel een hiele Story of vertellen:

Lestent soo was hy eens tot zijn Trijn-Niften te gast,<sup>459</sup>  
 460 Die gheleghentheit nam hy waer, en heeft ghevast  
 Drie daghen te voren, soo veel als hy mocht lyen;  
 En doen hy nu begon an 'teten te tyen,  
 Soo heeft hy zijn buyck met soo veel spijs ghestoffeert  
 Als in drie daghen daer an kan werden verteert;<sup>464</sup>  
 465 Soo was hy uyt te gast voor volle seven daghen.

**Teus**

As een man, hael in Claes Lou, maer kond zijn maech verdragen?<sup>466</sup>  
 Of bequam hem dit gast gaen as de hondt de Worst?<sup>467</sup>

**Lecker**

Hy kreech sulcken *Monopoly* in zijn buyck, in zijn borst,<sup>468</sup>  
 Mit gorren, mit knorren, mit murmureren,<sup>469</sup>

- 455 *Op avontuer ofse haer versuymde*: voor 't geval dat ze haar plicht niet deed (en dus wind liet ontsnappen).  
 456 *wijnt*: wind.  
 457 *scharpe*: geestig, (gierig?).  
 459 *tot zijn Trijn-Niften*: bij zijn nicht Trijn, Catharina (cfr. inleiding).  
 464 *daer an*: daarna, daarop volgend.  
 466 *As een man, hael in Claes Lou*: flink zo, haal maar naar je toe!  
*kond*: kon 't.  
 467 *as de hondt de Worst*: slecht (de hond, die de worst opgegeten had, kreeg slagen).  
 468 *Monopoly*: drukte, rumoer.  
 469 *gorren*: rommelen.



470 Al haddender vijftich Luy over hoop e legghen mit disputeren.

**Casper**

Ba wat zeyde de Medecijs van zijn urien? <sup>471</sup>

**Lecker**

Watmen praten hy begheerden gien Doctoren te zien,

Hy hadd' veel te grooten schrick van dat eeuwighe gheven:

Doe't nu so veer was dat hy hem self al had deur e schreven, <sup>474</sup>

475 Warnar Neef, denckt omje ziel, seyde doe zijn oude Nift,

Of men om een Heer-oom liep, die jou een woortje seyde uyt de Schrift: <sup>476</sup>

Want 'tis mitje al dood' stroom, jou leven is an't ebben, <sup>477</sup>

Hy soud' (seyd hy) al een Daelder willen hebben,

En daerom bleef het achter, wat dunckje van sulcken vreck? <sup>479</sup>

**Teeus**

480 Gierighe Luy souwen sparen, al metseldense met de dreck,

Een daelder liever te hebben as een Hemelsch troosjen. <sup>481</sup>

**Lecker**

As hy zijn nag'len kort, bewaert hy de spaenderen in een doosjen.

**Casper**

Ba dits de grootste vreck van het gheheele Landt.

**Lecker**

Lestent ging hy eens op de Vis-marct met een netgen an sijn hant, <sup>484</sup>

471 *de Medecijs*: de dokters (die de aard van de ziekte opmaakten uit de urine).

474 *hem... deur e schreven*: alle hoop op genezing opgegeven.

476 *een Heer-oom*: een geestelijke, predikant.

477 *dood' stroom*: overgang van vloed tot ebbe, dus: het begin van het einde.

479 *bleef het achter*: bleef het achterwege.

481 *een Hemelsch troosjen*: een geestelijk troostwoord.

484 *een netgen*: een netje.

- 485 Daer hadd' hy wat kat-aels inne koft, en spieringh om te asen,<sup>485</sup>  
 Mit komt de Ouwevaer, (slock) en rockten een door de masen.<sup>486</sup>  
 Hy op de bien, mit een staend' zeyl, al kosten't een ton mit gout,<sup>487</sup>  
 De Veugelsteeg deur, de kercx-brug over, na mijn Heer de Schout;<sup>488</sup>  
 Daer mat hy't feyt ten breetsten uyt, en gingh staen met veel menty,,temen,<sup>489</sup>

- 485 *kat-aels*: kleinste soort van aal, gebruikt als voedsel voor de katten.  
*Daer ... inne koft*: daarin gekocht.  
*spieringh om te asen*: kleine spieringen, alleen dienstig als aas aan de hengel.
- 486 *de Ouwevaer*: dial. ooievaar; op de Vismarkt te Amsterdam en ook in andere steden, hield men indertijd een ooievaar om het afval op te eten.
- 487 *mit een staend' zeyl*: haastig, driftig.  
*al kosten't*: als kostte het, als gold het.
- 488 *De Veugelsteeg*...: Leendertz Jr. tekent hierbij aan: 'De *Vis-marct* was op de Damsluis, schuin voor de plaats, waar nu de Beurs staat en was door de Vischsteeg verbonden met de Warmoesstraat (toen nog Kerkstraat geheeten). - De *Veugelsteeg* liep van de *Plaets* (Dam) naar den Voorburgwal tusschen het Stadhuis en het blok huizen, dat tusschen het Stadhuis en de Nieuwe Kerk gevonden werd. De Vogelsteeg uitlopende liep Warnar rechtsom den Voorburgwal op en iets verder de Kerxbrug over, naar de overzijde van den Voorburgwal, waar de Schout (in dien tijd Willem van der Does) woonde. - De *Kercxbrug* was de brug tegenover de straat (Enge Kerksteeg?) tusschen het bovengenoemde blok huizen en het groote kerkhof, en lag iets zuidelijker dan later de zuidkant van de *Donkere Sluis*'.
- 489 *mat hy... ten breetsten uyt*: stelde hij... op zijn ergst voor.  
*menty*: drukte, omhaal.

490 Hoe datmen sulcken Ouwevaer most' in apprehenty,, nemen,<sup>490</sup>  
 En duysent sucke dinghen meer, recht hy sijn leven an,<sup>491</sup>  
 Wat, daer isser soo veel, dat ickse niet al onthouwen en kan.  
 Oock en dienen wy de tijdt niet te laten verlopen.<sup>493</sup>

**Teeus**

Wel, maer as wy de provisy zouden gaen koopen,  
 495 Soo mostmen segghen hoe veel volcks datter wesen sal,  
 En wy onse reeckeningh maken na dat ghetal.  
 Siet dat dienen wy daarom van te voren te weten.

**Casper**

Men sal de pletsen nettekens af moeten meten.<sup>498</sup>

**Lecker**

Wel gaenwe dan derwaerts, en schickje nevens my.

**Casper**

500 Ba den Hofmeester betamet te gaen aen de hoogher zy,<sup>500</sup>  
 Als hy met zijn tweejen gaet, dus hebbe kick gheen ghenuyghen<sup>501</sup>  
 Dat ghy oulieden dus in't mits comt vuyghen;<sup>502</sup>  
 Want dats d'eerlijckste plets alsmen gaet by drijn.<sup>503</sup>

**Lecker**

Neen bilo, daer hadjet niet: dat mach niet zijn,<sup>504</sup>  
 505 Ick seg houwje rust eer dat ickje om veer,,schop.

490 *in apprehenty nemen*: in hechtenis nemen.

491 *recht hy... an*: haalt hij uit.

493 *verloopen*: Tekst: *verloopen*,

498 *de pletsen*: de plaatsen.

*meten*: Tekst: *meten*,

500 *aen de hoogher zy*: aan de rechterkant.

501 *hebbe kick gheen ghenuyghen*: Brabants = heb, neem ik geen genoeg.

502 *mits*: midden.

*vuyghen*: weer Hoofts Brab. = voegen, plaats.

503 *eerlijckste*: eervolste.

*by drijn*: met (zijn) drieën.

504 *daer hadjet niet*: daar had je 't niet bij 't rechte eind, daar heb je 't mis.

Mijn komt het midden toe, ick representeer 'theerschop.  
Wie steltje te werck as ick? an wie winje jou broot?

**Casper**

- 'k En does niet ick ick, al sloeghdy my doot.<sup>508</sup>  
Sodd' ick een and'ren mijn plets laten bewaren?<sup>509</sup>  
510 Ick ick heb t'Antwerpen voor Hofmeester ghedient over dertich jaren,<sup>510</sup>  
En soude nu eenen lacker my doen dees hoon?<sup>511</sup>

**Teeus**

- Ay lieve, ick acht die leurey niet een boon,<sup>512</sup>  
'tIs my alliens of ick achter oft voor ga, of boven of onder:  
Maer hoort na mijn segghen, op dat wy sonder  
515 Gheschil en questy moghen raken over straet,<sup>515</sup>  
Soo duncktme best Lecker dat ghy voor henen gaet,<sup>516</sup>  
Op dat sonder schandael elck blijft in zijn eere.

**Lecker**

Dats gang, je meucht volghen, ten is niet veere.<sup>518</sup>

**Casper**

- Siet ick waer liever doot gheweest eer dat soud' gheschien.  
520 Ick converseer daghelijcks met eerlijcke lien,<sup>520</sup>  
Wa mochtense paysen dat ick ick dat ginck ghedoghen.<sup>521</sup>

**Teeus**

Ghy hebt ghelijck oock, soo gh'u self niet verhooght niemant selje verhoghen,  
Elck na zijn kaleteyt dat tribelt alderbest.<sup>523</sup>

- 508 'k En does ick ick: Brab. (!): ik doe het niet!  
509 *bewaren*: innemen.  
510 *over*: meer dan.  
511 *lacker*: Brab. = lecker = kwajongen.  
512 *leurey*: beuzelarij.  
515 *questy*: ruzie.  
516 *voor henen*: voorop.  
518 *Dats gang*: vooruit dan!  
520 *converseer*: ga om, verkeer.  
521 *Wa mochtense paysen*: Brab. = wat zouden ze denken.  
523 *kaleteyt*: kwaliteit, waarde (maar woordspeling met *kaal* = berooid).  
*tribelt*: gaat.

*Lecker Ionghen. Reym Oude dienstmayt.*

**Lecker**

Voor den dach Reym, hier uyt, doet de deur op van dit nest. <sup>524</sup>

525 Schickt uyt de weech, maectt ruym baen, dit volck moet nae de Koocken. <sup>525</sup>

**Reym**

Wel we hebben ghien vyer in huys.

**Lecker**

Soo meuchje't stoocken.

**Reym**

Offer turf is of niet, denck ick?

**Lecker**

Al even gauw. <sup>527</sup>

Hebje gien turf legt hout an, ofje crijcht een gauw. <sup>528</sup>

**Reym**

T'isser niet.

**Lecker**

Hebje gien plancken op solder? liert mit verstant,,spreken.

**Reym**

530 Wat brabbeltme deuse vent, soud'ick het huys an brant,,steken? <sup>530</sup>

**Lecker**

Waerom niet? 'twerck moet voort gaen, ten mach gien quaet,

'Tis bruyloft.

**Reym**

Hy raest, Godt betert.

**Lecker**

Oft schaft ander raet.

Hier is Hofmeester, Kock en Kocx knecht, die moghen niet toeven.

Gaet in maets, gaat in. Laet me de Bruyts wijn eens proeven.

**Reym**

535 Wijn? wijn in zijn mont nemen? men soud' niet darren,,hier. <sup>535</sup>

524 *op*: open.

525 *Schickt uyt de weech*: ga uit de weg.

527 *Al even gauw*: een beetje vlug!

528 *een gauw*: een snauw.

530 *an*: in.

535 *darren*: durven.

Kalje van Bruyts wijn Lecker? vraecht na Bruyts scharre,,bier,<sup>536</sup>  
Wijn quam hier noyt over de drumpel, hoe praetje dus?<sup>537</sup>

**Lecker**

Isse noch niet e komen? soo komptse dan flus,  
De Baes heeftse al bestelt, de Mayt was om Ceelen.<sup>539</sup>  
540 Adieu ick selje soo lang de wijsheyt bevelen.

**Tvveede toonneel.**

*Warnar. Teevves.*

**Vvarnar**

Ick miende de eer te bewaren as vader des Bruyts,<sup>541</sup>  
Maer dusschen sootjen Aeltjens as klinc-snoerjens om seven duyts.<sup>542</sup>  
Nae Schelle-vis, nae Kabbeljau en was gien kijcken,  
Daerom ging ick vande Vis-marckt na de Hal toe strijcken,<sup>544</sup>  
545 Maer Lams-vleys, Kalfs-vleys, Queen-vleys, al wast uyt de kerf,<sup>545</sup>

536 *scharrebier*: schraal, dun bier (niet aan impost onderhevig).

537 *drumpel*: drempel, dorpel.

539 *Ceelen*: bewijzen van betaalde rechten om o.a. de wijn te mogen vervoeren, geleibiljetten.

541 Kalf: *a.w.*, blz. 74: 'Ook mannen bezochten de vischmarkt, ... om er 'eene brave zood' vis' op te doen'.

*des Bruyts*: voor deze genit., cfr. vs. 42.

542 *dusschen sootjen*...: zo'n portie aaltjes.

*klinc-snoerjens*: klinksnoertjes = dunne touwtjes, waarmede de klink van buiten werd opgetrokken.

*om*: voor.

544 *de Hal*: de vleeshal in de Nes.

*ging... strijcken*: ging (gaan).

545 *Queen-vleys*: vlees van een koe (of stier) die door onvolkomen ontwikkeling van de voortplantingsorganen onvruchtbaar is.

*al wast uyt de kerf*: 't was alles veel te duur.

- Het pont ien reael kijnt, ick hebt wel hondert werf<sup>546</sup>  
 Mijn leven soo goet om ien braspenningh sien kopen.<sup>547</sup>  
 Ick docht in mijn self, dit volck sou ien mensch 'tvel af stropen.  
 Dan kost het noch van dropen, van turf en hout;<sup>549</sup>  
 550 Iae wel alle dingh is soo duer datter ien mensch of grout,  
 Ten is niet an te halen, siet daer valt nie mier te segghen.<sup>551</sup>  
 In't lest heb ick het oock by mijn self over gaen legghen,  
 Dat of ick nu al groffelijck de milde legh en speul,<sup>553</sup>  
 As de Bruyloft over is, soo doet het even veul.<sup>554</sup>  
 555 Een deel jonge Spil-penninghen moghender wat op smalen,<sup>555</sup>  
 Maer by de vroede sel icker eer mee behalen.  
 Die wat spaert, die wat het, dat leerdeme mijn Peet.<sup>557</sup>  
 Het isser soo mackelijck niet an te komen, datje't weet,  
 'tWort soo licht niet e wonnen, as verslemp't of versopen.  
 560 Wel wat beduyt dit? de deur staet t'mijnen't wijd' open,  
 Ofse de Pot oock op graven? och se hebben't soo drock.

### Teeus

Wel isser gien spit? maeckter ien van ien besem-stock.<sup>562</sup>  
 De riemen die men heeft, daer moet men mee roeyen.

- 546 *ien reael*: gouden, zilveren of koperen muntstuk, ter waarde van ongeveer 3 st.  
 547 *ien braspenningh*: zilveren muntje, ter waarde van 1 1/4; st.  
 549 *dropen*: met vet bedruipen.  
 551 *Ten is niet an te halen*: daar is niet bij te komen.  
 553 *de milde legh en speul*: de milde lig te spelen = als een mild, royaal mens handel.  
 554 *doet het even veul*: is het net eender.  
 555 *Spil-penninghen*: geldverkwisters.  
 557 *het*: heeft.  
*Peet*: peter of meter.  
 562 Teeus spreekt wsch. binnen in huis.

Daer is de spijs op ien briefken, jongen maectme wat te spoeyen.<sup>564</sup>  
 565 Segt de Vleys-houwers en Voghel-wijven, dat ickje heb e stuert.  
 Speulnoot dese Pot is te kleyn, lient *ergens* ien grooter by de buert.<sup>566</sup>  
 Suycker en kruyt by den back, dat ken hem niet krencken.<sup>567</sup>

**Vvarnar**

Och daer hoor ick den Pot noemen, wel mocht ick het dencken,  
 Daer heb ick voor-seecker de dieven after 'tghelt,  
 570 Och hoe kloptme hert, och hoe ben ick ontstelt.  
 Ich seller after her tyen mit roepen en kryten,<sup>571</sup>  
 En soo langh as ick staen kan niet op houwen van smyten.<sup>572</sup>

564 *maectme wat te spoeyen*: zorg ervoor je te spoeden, spoed je wat.

566 *Speulnoot*: kameraad (hier wsch. tot Reym).

567 *kruyt*: kruiderijen, specerijen.

*back*: spijs, gebak.

*dat ken hem niet krencken*: dat kan er geen kwaad aan doen.

571 *after her tyen*: achterheen zitten.

572 *van smyten*: met slaan.



## Derde bedriif.

### Eerste toonneel.

#### Teeus

Ick bin by gort de leste, het is al op de bien. <sup>573</sup>

Heefter niemant miester Casper oft mijn jonghen e sien?

575 Segtme doch vrome Burghers, wat zijnse op e slaghen? <sup>575</sup>

Gans doot datwe ons allegaer van ien ouwe man voor laten jagen, <sup>576</sup>

Ick bin bloedich en blaeuw, soo sat hyer op mit de stock,

Ten bate niet of ick riep, hou op, ick bin de kock,

Ick seg hy heeft ien quae dronckenschap, indien hy buys,,was. <sup>579</sup>

580 Somma 'tgaet redelijck toe, nae datter gien hout in huys,,was, <sup>580</sup>

Hy heeft ons an hout gheholpen iens voor al. <sup>581</sup>

### Tvveede toonneel.

*Warnar. Teevves.*

#### Vvarnar

Komt mijn herwaert ghy rabaut, ick segje hout stal. <sup>582</sup>

#### Teeus

Wel gecx-kap, hier stae ick nou, wat hebje te vraghen?

*Derde Bedriif.* - Het toneel is nog voor het huis van Warenar; deze heeft ondertussen de koks het huis uitgejaagd.

573 *by gort*: basterdvloek: bij God.

*op de bien*: op de benen: in de weer, in rep en roer.

575 *wat zijnse op e slaghen*: naar welke kant zijn ze gevluucht.

576 *voor... jagen*: voortjagen, verjagen.

579 *quae dronckenschap*: boosaardige bui van dronkenschap.

*buys*: dronken, beschonken.

580 *Somma*: kortom.

*'tgaet redelijck toe*: het gaat er tamelijk wel, het gaat zeer goed (iron.)

*nae dat*: naar dat, rekening houdend met het feit.

581 *hout*: knuppel(slagen).

582 *rabaut*: schelm, schavuit.

*hout stal*: sta stil, blijf staan.

**Vvarnar**

Wat hebjeme daer sucken opsteecker te draghen,<sup>584</sup>  
 585 Weetje wel wat datje my dreyghde daer mee?

**Teeus**

Waren mijn mijn sonden soo leet, als dat ick dat niet en dee,  
 Het soumen opmen sterf-dach wel dapper vromen.<sup>587</sup>

**Vvarnar**

Ick seg datter gien argher schelm as jy uyt en mach komen,<sup>588</sup>  
 En dat ick op niemant ben ghebeten soo fel.

**Teeus**

590 Dat en liegje niet (fijn man) al kenjet wel,<sup>590</sup>  
 De saeck is blijckelijck, ghy hoeft gien tuygh of te belegghen:<sup>591</sup>  
 Maer jy ouwe Susannes-boef, wat hebje op ons te segghen,<sup>592</sup>  
 Datje dus et regement stelt sonder eenighe reen?<sup>593</sup>

**Vvarnar**

Vraeghje dat stuccke diefs? binje daer niet mee te vreen,  
 595 Soo berouwtme dat icker niet bet op sat mit beucken.<sup>595</sup>

**Teeus**

Ick sweertje, ick selje die kop weer iens soo murruw meucken.<sup>596</sup>  
 Dat sy d'ierste maent het niet vergheten en sal

584 *opsteecker*: groot, lang mes.

587 *vromen*: baten.

588 *uyt... komen*: geboren worden, bestaan.

590 *fijn man*: brave man, vriendlief.

*al kenjet wel*: al kun je't (= liegen) wel.

591 *is blijckelijck*: blijkt, is duidelijk.

*tuygh of... belegghen*: getuigenis ervan bijbrengen.

592 *Susannes-boef*: oude geilaard, schelm.

593 *Datje dus et regement stelt*: dat je zo tekeergaat.

*reen*: Tekst: *reden*.

595 *bet*: beter, meer.

*beucken*: slaan.

596 *meucken*: slaan.

**Vvarnar**

Moghelijck is misselijck, by provisie hebjet al.<sup>598</sup>  
 Wat hebje in men huys te doen as ick bin buyten?

**Teeuwes**

600 Wel, selmen t'avont tot jou gien hyljck sluyten,<sup>600</sup>  
 Ick en den Hofmeester quamen bereyen 'tmael aldaer?

**Vvarnar**

Wat roert jou wat ick eten wil, 'tsy raeuw of gaer,  
 Ick segje dat het veel is, ghy zijt mijn voocht, jae trouwen.<sup>603</sup>

**Teeus**

Ick vraegh jou ofje t'avont gien gastebot selt houwen?<sup>604</sup>

**Vvarnar**

605 Ick vraegh jou of ick gien sorgh magh draghen voor mijn huys?

**Teeus**

Ick vraegh jou wie jou soo veel verkort as een gruyts?<sup>606</sup>  
 Segme waerom wy de maeltijt niet bereyen en moeten?

**Vvarnar**

Vraechje dat stucke schelms? wat hebje te wroeten  
 De kamer, de binnen-haert, en 'thiele huys deur?<sup>609</sup>  
 610 Men selje verliezen, dat hebje veur.<sup>610</sup>  
 Waer't datje jou allien e moeyt hadt mit de koocken,  
 Ich hadje mit de kneppel de kop niet e broocken.<sup>612</sup>  
 Staet of, seg ickje, en komme de drumpel niet te nae,<sup>613</sup>  
 Of wilje dat ickje voort de poot in slae.<sup>614</sup>

598 *Moghelijck is misselijck*: Wat mogelijk is, wat kan gebeuren, is onzeker.  
*by provisie*: bij voorbaat.

600 *tot jou*: bij je, in je huis.

603 *jae trouwen*: wel zeker; vss. 602-3: wat raakt het je wat ik eet? Waarlijk, je gaat ver, je bent  
 waarachtig mijn voogd, zeker! Vgl. *Aulul.* 430.

604 *gastebot*: gastmaal.

606 *verkort*: te kort doet.

*gruys*: korrel, zier.

609 *de binnen-haert*: de keuken, achterkamer.

610 *selje verliezen*: dial. zal het je verleren, afleren.

612 *de kop... e broocken*: lett. het hoofd... stukgeslagen; afgeranseld.

613 *Staet of*: blijf op (een) afstand!

614 *voort de poot in slae*: verder de kop insla (zie vs. 596).

615 Gaet niet deur, blijft daer staen, ter plaetse voorschreven. <sup>615</sup>

**Teeus**

Ick segje datje past mijn mantel weer te gheven, <sup>616</sup>

En mijn eene kock-mes met silv'ren beslach, <sup>617</sup>

Of ick gae van hier niet, vanden hielen dach.

Gans lyden hoe gatet een mensch uyt zijn mienen, <sup>619</sup>

620 Ick docht gelt ande hoederen, en de Barbier selt an my verdienen. <sup>620</sup>

**Derde toonneel.**

*Warnar. Teevves.*

**Vvarnar**

Neen by gort, soo lang as het daer leyt en heb ick gien vree: <sup>621</sup>

Waer ick gae, waer ick stae, het kats-hoofd moet mee,

Ofmen dat ghespuys daer eens ging inde aerde,,wroeten: <sup>623</sup>

Men loerd'me soo niet, het moest uyt de paerde,,voeten. <sup>624</sup>

625 Raectenser after het was voorseecker hor. <sup>625</sup>

Loopt nou binnen, wilje kock, mit al jou ghesnor, <sup>626</sup>

615 Na dit vs. gaat W. in huis; T. roept hem achterna. Na vs. 620 verschijnt W. terug.

616 *past*: ervoor zorgt.

617 *beslach*: belegesel.

619 *Gans lyden*: basterdvloek: Gods lijden.

*uyt zijn mienen*: anders dan hij bedoeld, verwacht had.

620 *de Barbier*: de barbier was ook de heelmeeester.

*Derde Toonneel. Warnar.* - Tekst: *Warnat*.

621 *ick*: Tekst: *iek*.

623 *Ofmen*: Indien me.

624 *loerd*: bedroog.

*uyt de paerdevoeten*: uit de voeten.

625 *hor*: weg.

626 *ghesnor*: gespuis.

Ick gheefje oorlof, en denck dat je blijft toe,,sint. <sup>627</sup>  
 Koockt en smoockt, klad en knoeydt nou so lang totje moe,,bint: <sup>628</sup>  
 Loopt in kamer en koocken, en waerje begeert.

**Teeus**

630 Schoon bescheyt, nouje ongs soo schendich of hebt e smeert, <sup>630</sup>  
 't Hooft doet my soo seer dat ickme niet weet te laten. <sup>631</sup>

**Vvarnar**

Iy sint e huert om te koocken, en niet om te praten,  
 Wiljet niet doen, gaet deur, ick passer niet veel op. <sup>633</sup>

**Teeus**

Ie selt het miester-loon betalen van mijn gheblutste kop. <sup>634</sup>

**Vvarnar**

635 Ick segje niet veul, maer ick raedje te swyghen.

**Teeus**

Fijn-man, ick bin e huert om te koken, en niet om slagen te krygen,  
 Verstaeje dat? <sup>637</sup>

**Vvarnar**

Wilje wat hebben roeptme veur recht, <sup>638</sup>  
 Of loopt en haelt jou maets, en weest een goet knecht.

627 *dat je blijft toe sint*: dat je nog blij zijt.

628 *smoockt*: kookt (eig. smooert).

630 *schendich*: schandelijk.

*of... e smeert*: afgeranseld.

631 *dat ickme... laten*: dat ik niet weet hoe me te gedragen, te houden, dat ik niet weet waar te nlijven (van de pijn dus).

633 *passer... op*: geef er... om.

634 *het miester-loon*: loon van de heemeester.

*gheblutste*: gekneusde.

637 *veur recht*: voor het gerecht.

638 *een goet knecht*: een goede, flinke kerel.

**Vierde toonneel.***Warnar.***Vvarnar**

- Hy gaet deur, wat sou hy rechten, zijn bewijs heeft gien klaerheit: <sup>639</sup>  
 640 Maer blommerhelten wat steect hem een arm man in swaerheit, <sup>640</sup>  
 Die mit een rijck man ans pant, men is voor-seecker inde ly, <sup>641</sup>  
 Ofjer an hylickt, of zijn compeer wort, of maetschappy <sup>642</sup>  
 Van eenighe komenschap me soeckt te maken, <sup>643</sup>  
 Ie selt voor-seecker in't onderspit raken.  
 645 Dat blijkt an dese Rijckert, die staet as kacx nae de mayt,  
 Maer hy heeftet'er voor-seecker op toe e leyt  
 Om me de Pot behendich t'ontmorssen. <sup>647</sup>  
 Ick wed' hy dit volck, 'twelck hem verstaet op lorssen, <sup>648</sup>  
 Expres e huurt had, en opghespeurt met vlijt,  
 650 Om datseme de buyt souden maken quijt. <sup>650</sup>  
 'tWas quansuys om mijn swager te worden: ay lieve hoe druych,,maet: <sup>651</sup>

- 639 *rechten*: een rechtsgeding voeren.  
 640 *blommerhelten*: basterdvloek: Gods bloedend hert.  
 641 *inde ly*: de minste, delft het onderspit.  
 642 *compeer*: makker.  
 643 *komenschap*: koopmanschap.  
 647 *ontmorssen*: ontfutselen.  
 648 *lorssen*: bedriegen, stelen.  
 650 *Om datseme*: opdat ze me.  
 651 *swager*: schoonzoon.  
*druych*: slim.

- Maer Warnar is soo slecht niet, as hem 'thoof't wel ruych,,staet: <sup>652</sup>  
 Hy is dicht op s'en penninghen, dat meuchje verstaen; <sup>653</sup>  
 Daer heb ick noch een bataelje ghehad't met onse haen, <sup>654</sup>  
 655 Die leydt ter doot ghewont, ghesteecken en ghekurven; <sup>655</sup>  
 O! die schelm hadd' my oock ten naesten by bedurven, <sup>656</sup>  
 Maer de kop worde me kroes, in ick gaf hem sucken lap, <sup>657</sup>  
 Hy was daer inde vloer doende met zijn klauwen, schrap, schrap,  
 Daer de Pot stontd begraven, by gans eleweecken, <sup>659</sup>  
 660 Ick loof niet of de kocks haddent hem inne steecken. <sup>660</sup>  
 Gans lyden ick was soo op men peertjen: ick was soo quaet. <sup>661</sup>  
 Souw ick niet? daer een dief te vynen op hieter daet? <sup>662</sup>  
 Terwijl dat hy int breecken was, ick lietme van de noot,raen, <sup>663</sup>  
 Die een dief in zijn huys vijnt, mach hem sonder ommesien doot,slaen. <sup>664</sup>

- 652 *slecht*: onnozel.  
*ruych*: ruw, met verwilderde haren. W. is niet zo onnozel als hij eruitziet!  
 653 *dicht*: gierig.  
 654 *bataelje*: gevecht.  
 655 *ghekurven*: dial. gekorven.  
 656 *bedurven*: dial. bedorven, in het verderf gestort.  
 657 *worde... kroes*: werd... dol, woest.  
*in*: en.  
 659 *by gans eleweecken*: basterdvloek = bij Gods heilige week.  
 660 *Ick loof niet of*: ik geloof vast dat.  
*inne steecken*: ingestoken, ingefluisterd.  
 661 *op men peertjen*: nijdig, boos.  
 662 *vynen*: vinden, betrappen.  
 663 *int breecken*: aan het (op)-breken.  
 664 *sonder ommesien*: zonder op de gevolgen te letten, zonder aarzelen.

- 665 Maer holla, daer komt mijn toekomende Swagher aen,  
Dat ick hem soo sonder spreecken verby souw gaen,  
Waer in dese gheleghentheyten een saeck die niet en dienden.

## Vijfde toonneel.

*Rijckert. Warnar.*

### Rijckert

- Somma daer heb ick e sproken mit al de Vrienden,<sup>668</sup>  
Zy prysen de Vryster, sy prysen de Vaer,  
670 Me dunckt oock dattet wel dapper orber waer,<sup>670</sup>  
Dat de rijcke Vryers altemet een arme Dochter gingen trouwen,  
'tSou dienen om de Stadt in beteren eendracht te houwen.<sup>672</sup>  
Voorseecker wy souwen min ghequelt zijn vande nijdt,  
En als zy hoopte van Rijckeluy kinderen te worden ghevrijt,  
675 Sy zouden haer dan zoo lichtelijck niet begheven,  
Als zy nu wel doen tot een oneerlijck leven,<sup>676</sup>  
Wy souwent oock met de kostelijckheyt niet maken so bondt.<sup>677</sup>

### Vvarnar

- Wat een Swager sel ick daer krygen, hoe wel is hy ter mondt,<sup>678</sup>  
Hoe kan hy vande suynicheyt kallen, wat frayer reden.<sup>679</sup>

- 668 Rijckert zegt de vss. 668-677, 680-691 en 694-703 zonder dat hij Warenar opmerkt.  
670 *dapper orber*: zeer nuttig.  
672 *beteren eendracht*: Tekst: *beter en eendracht*; de wijziging is de juiste lezing blijkens *Aulul.* 481.  
676 *oneerlijck*: onfatsoenlijk, oneerbaar.  
677 *kostelijckheyt*: kostbaarheid van levenswijze, weelde.  
678 *wel... ter mondt*: wel... ter taal.  
679 *wat frayer reden*: wat mooie woorden (genit. na *wat*).



**Rijckert**

- 680 Dat men al de Dochters sonder goedt ten huw'lijck besteden,<sup>680</sup>  
 Zoo zouden zy altesamen daer na moeten legghen an,  
 Om mit haer goe manieren te raecken an een Man.  
 Dan waer uyt het gheen men nu daghelijcks hoort snappen,<sup>683</sup>  
 Waerom souw ick niet, 'tzijn mijn schyven die'er klappen,<sup>684</sup>
- 685 Ick hebber so veel in-ghebrocht, of mier as jy,  
 'kWil sondaechs int Tamast gaen, en 'swerckedaechs in Armozy.<sup>686</sup>  
 'kBegeer een kettingh as mijn nicht, je meuchter jou lijf na setten,<sup>687</sup>  
 Ons ghebuerken het een nieuw fatsoen van Braseletten,  
 Die weggen ontrent hondert daelders an gout;
- 690 Ick heb stoelen laten maecken van ebben-hout,  
 Het stuc kost slechts vijf pont-groot, ic en geeffer niet meer,,veur.<sup>691</sup>

**Vvarnar**

Gans lichters hy kan de rijcke wyven deur en weer,, deur,<sup>692</sup>  
 Men mocht hem wel maecken toesiender daer op.<sup>693</sup>

**Rijckert**

- Een heelen dach hebje an de deur sulcken gheklop,  
 695 Oft altijd stater volck int voorhuys te tranten,<sup>695</sup>

680 *Dat*: indien (of wenszin).

683 *snappen*: zeggen, beweren.

684 In de vss. 684-691 laat R. de rijke vrouwen aan het woord.

*klappen*: klinken; ik ben degeen die het geld heb aangebracht (bij het huwelijk).

686 *Tamast*: damast (van Damascus).

*Armozy*: armozijn, zware zijde (van eiland Ormus).

687 *jou lijf na setten*: je erop toeleggen.

691 *pont-groot*: pond-Vlaams, nl. 6 gld.

692 *Gans lichters*: basterdvloek: Gods gewijde kandelaars of bliksems.

*kan*: kent.

693 *toesiender*: opzichter, regent.

695 *tranten*: drentelen.

- Dan isser de Neyster mit dundoeck en kanten,<sup>696</sup>  
 Ten baet niet, al sitter staech een op de vloer.<sup>697</sup>  
 Dan isser de Bontwercker met sabelen voer;<sup>698</sup>  
 Schuersters en schoonmaecksters, schijnt datter schier woonen.  
 700 Dan isser de Borduerwercker met al zijn patroonen,  
 Dits een nieuw werckjen, ick hebt eerst met houtkool ghemorst,<sup>701</sup>  
 Dat aer heeft Grietje Goossens af, het is haer Bruydts Borst,<sup>702</sup>  
 'tBloemtjen sal binnen gout wesen, en men sal om de rant, groenen.<sup>703</sup>  
 Dat Patroon heeft jou Truytje Nicht aen een paer hantschoenen.  
 705 Als die een wijl gheteemt heeft, en noch niet hiel uyt,<sup>705</sup>  
 So komter een Pot Aerd'beyen uyt de Leytse schuyt,<sup>706</sup>  
 Die heeftse daer al op voordeel laten koopen.<sup>707</sup>  
 Dan komt de Goutsmits knecht uyt zijn naem gheloopen,<sup>708</sup>

- 696 *Neyster*: naaister.  
*dundoeck*: neteldoek.  
 697 *Ten baet niet*: het is nog niet genoeg.  
*staech*: gestadig, altijd.  
 698 *sabelen voer*: voering van sabelbont.  
 701 De vss. 701-704 spreekt de Borduerwercker  
*ghemorst*: in 't klad gemaakt, geschetst.  
 702 *heeft*: Tekst: *hetft*.  
*Dat aer... af*: van dat andere.  
*Bruydts Borst*: borststuk, borstlap van bruidskleed.  
 703 *groenen*: met groene zijde bewerken.  
 705 *hiel uyt*: helemaal uitgesproken.  
 706 *Leytse schuyt*: schuit die op Leiden vaart.  
 707 *op voordeel*: om anderen voor te zijn, in voorkoop.  
 708 *uyt zijn naem*: buiten adem.

- Om noch eens te deech te vraghen na 'tfatsoen vande ringh,  
 710 Niet anders dan offer de zalicheyt aen hingh.  
 Dan brenghter een 'tLinnen van styven en reken.  
 Dan komter de Schoenmaecker nieuwe schoenen an trecken.  
 Dan brenghter een proefjens van Wijn, of uytheemsch bier.  
 Dan kompter een reeckeningh t'huys van drie vier vel Pampier,  
 715 By den Snyer gheschreven op lest leden Maendach,  
 Met Itemtje, by Itemtje, so dicht alse gaen,mach,<sup>716</sup>  
 Een Mensch die'taensach kreech de koorts op het lijf.  
 Dan worter garen t'huys ghebrocht van een oudt Wijf.  
 Of dit ghelt kost, 'kwed men't niet om een weldighe somme,koopt.<sup>719</sup>  
 720 Dan heeftse noch zoo veel larysters an haer snoer, datjer 't hoeft of omme loopt,<sup>720</sup>  
 Ick weet niet waer zyse al opsteecken uyt de gaet.<sup>721</sup>  
 Se hebben vier Burghermeesters en een hiele Raet,<sup>722</sup>  
 Mit sulcken ordonnancy datjet nimmermeer vol loven,zout,<sup>723</sup>

- 716 *Itemtje*: post (aanvangend met item).  
*alse gaen mach*: als 't maar kan.  
 719 *weldighe*: weeldige, zeer grote.  
 720 *larysters an haer snoer*: babbelaarsters om zich heen.  
*omme loopt*: ronddraait, duizelt.  
 721 *opsteecken*: opschommelen, vandaanhalen.  
*gaet*: straat.  
 722 *vier Burghermeesters*: dus zo veel als Amsterdam.  
 723 *ordonnancy*: gevolg.  
*vol loven*: volprijzen, naar verdienste loven.

- Lijs labbekax is ongder, en haer snaer is boven, Schout. <sup>724</sup>  
 725 Wyb'rich weet wel Pensenaris; wat mienje bylo? <sup>725</sup>  
 Reim'rich kaeckels Procureur, en Niesje neuswijs Steebo. <sup>726</sup>  
 Sy wetent beter as de mans, wy zijn maer een diel knollen, dom. <sup>727</sup>  
 Gans sacker lijsjes daer gaen sucke tollen,,om. <sup>728</sup>  
 Tweemaal ter weeck leestmer van bladt tot bladt,  
 730 De courante nouvellen uyt de vier hoecken van de stadt, <sup>730</sup>  
 Ghetrouwelijck vergadert door Secretaris snap,al, <sup>731</sup>  
 Daer hoorje wie dat broets is, en wie'er inde kap,sal: <sup>732</sup>  
 Waer Harmen bot ghevanghen heeft, waer Goris vrijt. <sup>733</sup>

- 724 *Lijs*: Elisabeth.  
*labbekax*: kwaadspreester, klappei. - Al de nu volgende eigennamen hebben een sprekende betekenis!  
*ongder*: onderschout, substituutschout.  
*snaer*: schoonzuster.  
*boven Schout*: de eerste hoge ambtenaar om recht uit naam van de lands-heer te doen.  
 725 *Wyb'rich*: Fri. Wibrig.  
*Pensenaris*: pensionaris, raadsman van de stadsregering.  
 726 *Reim'rich*: Remberta.  
*kaeckels*: babbelaarster.  
*Procureur*: pleitbezorger.  
*Niesje*: Agnes.  
*Steebo*: stadsbode, deurwaarder.  
 727 *knollen dom*: domme knullen.  
 728 *Gans sacker lijsjes*: basterdvloek: Gods heilig lijden, of sacre calice.  
*daer gaen sucke tollen om*: daar draaien zulke tollen, d.w.z. daar heerst zo'n drukte.  
 730 *De courante nouvellen*: de lopende nieuwtjes.  
 731 *snap al*: veelpraat.  
 732 *broets*: trouwlustig, manziek.  
*inde kap sal*: moet trouwen.  
 733 *Harmen*: Herman.  
*bot ghevanghen heeft*: een blauwe scheen opgelopen heeft.  
*Goris*: Gregorius.

- Dat Ian onder de pels moet, en dat Krijn zijn Wif smijt. <sup>734</sup>
- 735 Dat Heymetjen een storting gehadt heeft, en Dibberich swaer, is, <sup>735</sup>  
 Wie dat de wurp sel kryghen, en wie dat de Vaer, is: <sup>736</sup>  
 Daer houdtmen pertinent Register en neemt naerstelijck acht, <sup>737</sup>  
 Hoe veel Banckerottiers dat *Granmerchand* heeft in zijn gheslacht. <sup>738</sup>  
 Wat snorcker lijt jaerlijcx an zijn schepen, swaer ghelane, ramps, <sup>739</sup>
- 740 Hoe veul bastarden dat groote Broeck heeft, hoe veul pollen Trijn hanecams. <sup>740</sup>  
 Wat elcke Bruyt veur klieren en veur juweelen al heeft.  
 Hoe veul duysenden elck ten hyljck mit zijn kyeren gheeft. <sup>742</sup>

- 734 *onder de pels*: onder de pantoffel.  
*Krijn*: Quirinus.
- 735 *Heymetjen*: Fri. Hemke.  
*storting*: miskraam.  
*Dibberich*: Dibbrecht, Brecht.
- 736 *de wurp... kryghen*: de naam zal krijgen, de vader te zijn
- 737 *houdtmen pertinent Register*: noteert men nauwkeurig.
- 738 *Granmerchand*: Fra. grand marchand = groot, rijk koopman; ook hier kiest R. sprekende namen. Vergelijk hiermee ook vs. 1031.
- 739 *snorcker*: bluffer, blaaskaak.  
*swaer ghelane*: zwaargeladen (schepen).  
*ramps*: Genit. bij *wat*.
- 740 *groote Broeck*: treffende naam, want 'eene groote, ruime broek (werd) als een bewijs van volwassen manlijke kracht aangezien' WNT, III, 1468.  
*pollen*: minnaars, boeleerders.  
*Trijn hanecams*: ook deze naam is boertig-juist gekozen, blijkens dit citaat uit Cats: 'Gy die van minne queelt en eet geen hanekammen' WNT, v, 2043.
- 742 *kyeren*: kinderen.

En sy weten't mit sulcken gracy allemael, en soo kloeck,,te seggen,  
 Ick laet de Hollanders staen, de Brabantsche Rederijckers moghender heur broeck,,by legghen,  
 744

- 745 'tBeleydt van Lant-saken en vanden Oorlogh wort daer op een prick e schat. 745  
 Men disputeerter uyt de Schrift, ergo dit, ergo dat.  
 De droeve questien diemen soo seer,,beschreyt, 747  
 Zijn in dat collegie al lang al neer,,geleyt, 748  
 Sy konnen resolveren, al is de saeck noch so swaer: 749  
 750 Sy gaender mee deur of het klock-spijs waer. 750  
 Komter dan Kock, Hofmiester, bestay of bancket-maker, die moet soo lang bayen, 751  
 Tot dat de besoingien of is, en den raet e schayen, 752  
 Somma sommarum daer is soo veel dat icker schier of koock. 753

- 744 *Hollanders*: de leden van de *Eglentier*-kamer.  
*Brabantsche*: de leden van de Brabantse kamer *Het Wit Lavendel*.  
*heur broeck by legghen*: moeten ervoor onderdoen.  
 745 *op een prick e schat*: tot in de puntjes, zeer nauwkeurig afgewogen.  
 747 *De droeve questien*: Tekst: *questie*. - Bedoeld wordt de strijd tussen Remonstranten en  
 Contra-Remonstranten, die in 1619 aanleiding zou geven tot de terechtstelling van  
 Oldenbarneveldt.  
 748 *collegie*: vereniging.  
*neergeleyt*: beslecht.  
 749 *resolveren*: de moeilijkheden oplossen.  
 750 *klock-spijs*: eten dat men niet hoeft te kouwen, dat dus zeer gemakkelijk in te nemen is.  
 751 *bestay of bancket-maker*: pastei- of banket-bakker.  
*bayen*: beiden, wachten.  
 752 *de besoingien of is*: de zaak afgehandeld is.  
*e schayen*: gescheiden, uiteengegaan.  
 753 *koock*: misselijk ben, walg (WNT, VII, 5074: razend ben).

**Vvarnar**

Elementen, toekomende swagher, hoe keunje oock. <sup>754</sup>

**Rijckert**

755 Hebjet e hoort?

**Vvarnar**

Van stuckjen tot beetjen.

**Rijckert**

Wie soud' niet veur sucken last,,grouwen?

**Vvarnar**

Ick heb staen lachen dat ick mijn buyck mit bey mijn handen most vast,,houwen,  
Iae vaer, trouwen je keunt ondieft. <sup>757</sup>

**Rijckert**

Noch heb ickje het duysentste deel niet van haer rancken verbriefft. <sup>758</sup>  
'k Lach liever in vijf en twijntich Veghevieren, dan ick gingh mit een rijck wijf,,brallen. <sup>759</sup>

**Vvarnar**

760 Wat hettet te beduyen, je soud' een mensch een jeught in't lijf,,kallen, <sup>760</sup>  
Ick heb een welghevallen an jou suynighen aert.

**Rijckert**

Hoor hier, evenwel raed'ickje datje de eer opje Dochters Bruyloft bewaert.  
Zijn jou Bruygooms klieren al of? <sup>763</sup>

**Vvarnar**

Of vaer? neense trouwen.  
'k Heb daer een grofgrayne kasjack legghen, mit een paer versette mouwen, <sup>764</sup>

- 754 *Elementen*: basterdvloek: de vier elementen, waaruit men dacht dat de wereld opgebouwd was.  
*hoe keunje oock*: wat kan jij praten!
- 757 *trouwen*: voorzeker.  
*ondieft*: buitengewoon, voortreffelijk.
- 758 *verbriefft*: vermeld, verklapt.
- 759 *brallen*: pronken.
- 760 *Wat hettet...*: Het heeft wat te betekenen! Je zou een mens weer jong maken met je gepraat!
- 763 *of*: af, gemaakt.  
*trouwen*: voorwaar.
- 764 *grofgrayne kasjack*: kamelotten (= stof van geite- en kemelshaar) overrok, jas.  
*versette*: zacht-zijden.

- 765 Daer sel ick hetje wel mee aftouwen, den eersten en tweeden dach, <sup>765</sup>  
 Een yeghelijck moet het anlegghen nae dat zijn staet vermach.  
 Die niet heeft, mach niet te werck gaen oft rosenobels sou regenen. <sup>767</sup>

**Rijckert**

Neen, je hebt noch al wat, en God kent meer seghenen,  
 En maken het kleyntje tot een grootje.

**Vvarnar**

- Dat woort staetme niet aen.  
 770 Hy weet vande Pot, de mayt heeftme verraen.  
 Ick wod byget datse mit haer naers op een heeckel,,voer. <sup>771</sup>

**Rijckert**

Wel hebje de praet allien? <sup>772</sup>

**Vvarnar**

Die verbrantste peeckel,,hoer.

**Rijckert**

Op wien hebje te preutelen? hoe hebben wy't nou?

**Vvarnar**

Op wien sou ick preutelen aers as op jou?

**Rijckert**

- 775 Wat heb ick anders ghesocht as jou wel te believe? <sup>775</sup>

**Vvarnar**

- Dat meuchje wel vraghen, je sondme daer 'thuys vol dieven.  
 Wat had ick daer ien krioel, wat wasser ghewauwels,  
 Een hiele galgh mit Cocks, en drie vier hondert krauwels, <sup>778</sup>  
 Al eerloose schelmen, overgheven en stout, <sup>779</sup>  
 780 Elck mit twie paer handen, nae mijn beste onthout, <sup>780</sup>

765 *aftouwen*: klaar spelen, doen.

767 *rosenobels*: gouden munt (oorspr. Engelse), toen ter waarde van 8 gld. 18 st.

771 *Ick wod...*: ik wou bij God dat ze met haar achterste op een hekel (= bord met opstaande ijzeren pinnen) zat.

772 *verbrantste peeckelhoer*: vervloekte oude hoer.

775 *Wat*: Tekst: *Waer*.

778 *Een hiele galgh*: een volle galg, d.i. zeven.

*krauwels*: koksmaten.

779 *overgheven*: goddeloos, doortrapt.

780 *onthout*: weten.



Sy grepen slech toe, niet iens datse om ien pot of pan,,badden. <sup>781</sup>

In somma, 'twas al diefachtich tot de klieren toe diese an,,hadden;

Die besmeert van kladden en kliecken, waren soo grof, <sup>783</sup>

Dat, watter iens anraeckte, dat kreeghjer niet of

785 In de eerste drie weecken, of ten minsten viertien daghen:

Al hadjer oock ien dreg of ien ancker ingheslaghen,

En spandemer vier paerden an van iender haer. <sup>787</sup>

### Rijckert

Hoe gheefjer wat after. <sup>788</sup>

### Vvarnar

Ick segje 'tis waer.

### Rijckert

Nae dat ick dan hoor soo heb jyse al late,,gaen. <sup>789</sup>

### Vvarnar

790 Al hadmen 'thiele lijf vol ooghen, 'twas heur niet meugelijck gae,,te slaen:

Sy waren geduymt en gevingert, as ien raven gebeckt. <sup>791</sup>

### Rijckert

Wat dunckje vande Wijn, heeft de kraen al iens gheleckt,

Of wasse, doeje uytgingt, noch niet inghekomen?

### Vvarnar

Dat sel ickje niet segghen, ick heb gien Wijn vernomen,

795 Ick ghever oock niet om, sy komt ien hiel jaer niet tot mynent in huys.

### Rijckert

Evenwel moet ick jou t'avont iens maken buys:

781 *slech*: slechts, maar.

*badden*: baden, vroegen.

783 *kladden en kliecken*: gemorste spijsklonters en brokken vuil.

787 *van iender haer*: van enerlei soort.

788 *gheefjer... after*: geef je er... van langs.

789 *Rijckert*: doordat hier in de druk van 1617 nog eens *Vvarnar* staat als sprekende persoon, is de aanduiding verkeerd tot en met vs. 799; dit werd hier verbeterd.

791 *ien raven*: een raaf.

'tEn past niet met allen datmen ien hylijck so droogh,,sluyt. <sup>797</sup>

**Vvarnar**

Ick houwer niet of. <sup>798</sup>

**Rijckert**

Ghy moet, of puys waer't oogh,,uyt.

Iy moet het welvaeren van't hylijck drincken, binje jou dochters vrunt.

**Vvarnar**

800 Ick houwer mijn geck me: 'kweet waer hy't op het e munt,

Hy meenme mit ien abelheyt droncken te maken, <sup>801</sup>

Om moytjens en mackelijck after de duyten te raken:

Maer lieve Broer jy loerme soo niet, <sup>803</sup>

Ick seller ien schot veur schieten, so ick aers Warnar hiet. <sup>804</sup>

805 Ick sel't buytens huys erghens, daer't niemant en rooft,, steken,

Soo sel zijn Wijn uyt wesen, en hy vergheefs zijn hoofd,, breken.

**Rijckert**

Wat segjer toe, selje duyts wesen van daech? <sup>807</sup>

**Vvarnar**

Alle wesen moet wesen, seyde de man, en ick moet nae den Haech, <sup>808</sup>

Wy sullen jens ompoyen as alle dingh klaer,,is. <sup>809</sup>

**Rijckert**

810 Adieu dan tot t'avont, ick gae om ien Notaris. <sup>810</sup>

**Vvarnar**

Wat worden jou laghen e leyt, ó ronde schijf.

797 *droogh*: zonder te drinken.

798 *puys waer't oogh uyt*: 't zou helemaal mis zijn, 'k zou boos worden (puys = poes).

801 *ien abelheyt*: een handige, slimme streek.

803 *loerme*: fopt me.

804 *Ick seller ien schot veur schieten*: ik zal er een stokje voor steken.

*aers*: anders, tenminste, althans.

807 *duyts*: vrolijk, dronken (Vgl. Verdenius: *a.w.*, blz. 75).

808 *Alle wesen...*: wat moet gebeuren, moet gebeuren! - De rest is een komisch toevoegsel.

809 *ompoyen*: de beker laten rondgaan.

810 *Notaris*: die moest de huwelijksvoorwaarden opstellen.

- O Pot! wat gater mennich man op jou lijf.<sup>812</sup>  
 Wel mocht ick het dencken dat dese knecht niet veul ziels,, hadt.<sup>813</sup>  
 Waer schuyt ick de Pot nou best? laet iens sien; in 't kniels,, vat.<sup>814</sup>  
 815 Bay saft, ick moet veurme sien wat ick bedrijf.<sup>815</sup>  
 Lest ging ien Barbier inde Maneschijn wangderen mit zijn wijf,<sup>816</sup>  
 'tKerckhofjen om, tot dataset an't groot-school schier brochten:<sup>817</sup>  
 Doe seyde hy, wijfjen ofwe hier ien doots-hoofd uytsochten,  
 Dat kars inne vars was, inne gaef inne goedt.<sup>819</sup>

812 *gater... op jou lijf*: staat je naar het leven.

813 *knecht*: man, mens.

*niet veul ziels hadt*: niet veel deugd bezat, niet te betrouwen was.

814 *knielsvat*: knekelhuisje; het stond ten N.O. van de Nieuwe Kerk en was in 1560 gebouwd.

815 *Bay saft*: wacht, zachtjes aan!

*veurme sien*: voorzichtig zijn.

816 *wangderen*: dial. wandelen.

817 *'tKerckhofjen*: 'Aan de Nieuwe Kerk waren toen ter tijd waarschijnlijk drie kerkhoven. Het grootste lag aan den Westkant van de Zuiderdeur naar den Nieuwezijds Voorburgwal. Aan den anderen kant van de Zuiderdeur lag een kleiner kerkhof, het Ellendighe Kerckhof. . . Aan den Oostkant van de Kerk was geen kerkhof, evenmin als langs den Voorburgwal. Aan den Noordkant was nog een klein smal kerkhof en dit wordt hier waarschijnlijk met het *Kerckhofjen* bedoeld. De barbier kwam dan van den Voorburgwal af en liep langs dit kerkhof tot hij bijna bij de poort van 't Groot-school was. Hier hield hij stil om in het daar staande *knielsvat* te zoeken. De straat langs de kerk schijnt toen nog geen Gravenstraat geheeten te hebben. Deze naam wordt hier ten minste alleen aan het tweede gedeelte gegeven, dat de barbier vervolgens doorging. Daarna stak hij den Nieuwendijk over en kwam zoo door de Zoutsteeg op het Water (Damrak)'. Leendertz Jr.

*'t groot-school*: de Latijnse school, ten N. van de Nieuwe Kerk.

819 *kars inne vars*: kers en vers, kersvers.

- 820 Ien doodts-hoofd seyde, ien doots-hoofd, wat binje ien nuwelijck bloedt.<sup>820</sup>  
 Iae ien doots-hoofd seydh'hy weer, dunckt het jou jen gril,,sot?  
 'tSou proncken inde winckel as ien becken in't mil,,schot,<sup>822</sup>  
 Iy meucht soo lang wachten: mits klom hyer in.<sup>823</sup>  
 Sy begon te roepen, miester Wybrant was hebje inje sin?<sup>824</sup>
- 825 Komt ras of. Wacht, seydh' hy, dat icker ien sonder mortel, soeck.<sup>825</sup>  
 Doen hy't had, quam hy, daer isser ien, draechtet onger jou schortel-doeck.<sup>826</sup>  
 Doe ginghense 'tgravestraetje deur, de nuwedijck over, soo langh wast te deech.  
 Maer mits asse op het water komen, recht veur de sout-steech,  
 Daer ien diel jongens liepen bochten, komt de wijnt en blaester<sup>829</sup>
- 830 Het schorteldoeck op; daer wast tovenaester,  
 Toveaester, van roepen en mit goyen in't til.<sup>830-831</sup>  
 Somma se haddet soo quaet ast diende datse 'tlijf behil.<sup>832</sup>  
 Neen, school ickje daer Pot, de droes mochtje moeten.<sup>833</sup>

820 *ien nuwelijck bloedt*: een zonderling mens.

822 *milschot*: middelschot, tochtschut tussen winkel en ingang.

823 *mits*: meteen.

824 *Wybrant*: Wigbertus.

825 *of*: er vandaan, naar beneden.

*mortel*: Tekst: *wortel*; niet alle exemplaren van 1617 hebben evenwel *wortel* (cfr. Leendertz Jr.: blz. xxxvii); beendergruis, stof.

826 *schortel-doeck*: schort, voorschoot.

829 *bochten*: ravotten.

830-831 *daer wast...*: toen was het een geroep... en meteen begonnen ze (met stenen) te gooien.

832 *ast diende datse...*: als 't nodig was opdat ze nog juist...; kortom, ze had alle moeite om het er levend af te brengen.

833 *moeten*: ontmoeten, vinden.

- Quamen de Barbieren daer onder de doots-hoofden te wroeten,  
 835 Sy trapanneerde jou, sy anatomiseerde jou van leen tot leen. <sup>835</sup>  
 Die ong'er heur hangden komt daer is toch al veur e been. <sup>836</sup>  
 Vloochse die wech op, ich sacher noyt veer of vlerck,,of,  
 Ick gaese liever begraven op't ellendighe kerck,,hof, <sup>838</sup>  
 Daer wort niemant begraven as verwesen lien, <sup>839</sup>  
 840 En daer sel tusschen dit en morghen gien Iusticy gheschien. <sup>840</sup>

835 *trapaneerde*: doorboorden je (de hersenpan).

836 *e been*: gebeden - met hem is het gedaan.

838 *'t ellendighe kerckhof*: kerkhof, ten Z.O. van de Nieuwe Kerk, waar misdadigers, zelfmoordenaars en ketters werden begraven.

839 *verwesen*: veroordeelde.

840 *Iusticy*: terechtstelling.

## Vierde bedrijf.

### Eerste toonnel.

*Lecker.*

Souter byget soo toegaen mit loopen mit ritten,<sup>841</sup> Ick wod niet datmer alle daech op ien hyljck sou sitten.<sup>842</sup> Daer heb ick ongse Ritsert esocht om heynd en om by,<sup>843</sup> Ten lesten sey my ien van zijn speulnoots, hy was inde Libry.<sup>844</sup> Daer vond ick hem legghen mit de neus inde boecken;<sup>845</sup> Gans lyden Ritsert, syed' ick, hoe heb ickje loope soecken, Tot Peteweynen, tot Heermans, tot de Waert inde Luyt,<sup>847</sup> Op de dans-kamer, op 'tscherm-school; kaets-baen in kaets-baen uyt.<sup>848</sup> Wel, seyde' hy, hoe dus nechtich? wat isser? laet horen.

*Vierde Bedrijf.* - Thans is het toneel bij het Ellendighe Kerckhof. Men zie de illustratie in de editie van 1695 en van De Vries.

841 *ritten*: draven, vliegen.

842 *wod*: wou. *op ien hyljck sitten*: zie vs. 359.

843 *om heynd en om by*: overal (heynd = by!).

844 *Libry*: de openbare Stadsboekerij, toen nog in een vertrek aan de Oostzijde van de Zuideringang der Nieuwe Kerk; die zag dan uit op het Ellendighe Kerckhof.

845 *legghen*: liggen, zitten.

847 *Peteweynen*: peet-Weyne (= Wivina); dit was juist niet een van de netste koffiehuisen, zegt Leendertz Jr., de twee andere zullen dan al niet veel beter geweest zijn; Bredero: *Spaansche Brab.*, vs. 1755 spreekt van 'inde bonte luyt'. *Heerman*: Herman (?).

'kseyd hem van zijn ooms hylick, 'twas sucken donderslach in zijn ooren, De kaerl besturf, so veranderd' hem zijn bloedt <sup>851</sup> Dat looft, hy had zijn mongt alle maeckt op het goedt. <sup>852</sup> Rijck-oom, miend' hy, sout hylicken wel voort staken. Maer byget op jen ouwe Petemoei machmen reeckening maken. <sup>854</sup> Met de Nooms gaet het dickwils uyt de gissing goe luy, <sup>855</sup> Al zijns out en of, sy kryghen wel ien buy <sup>856</sup> Somtijts alsoo licht as de ierst ankomeude vryeren. En ien oud' man mit ien jonge vrouw, wisse kyeren. <sup>858</sup>

## Tvveede toonneel.

*Warnar. Lecker.*

### **Vvarnar**

Ick moest bylo behendich te werck gaen dat het niemant en siet.

860 Is hier oock volck inde vaynsters? neen, daer is niemant niet. <sup>860</sup>

Hier sel ick mijn hert en mijn nieren begraven. <sup>861</sup>

- 848 *dans-kamer*: er bestonden veel dans-scholen; wegens de ongeregeldheden werden ze in 1629 verboden; illustr. Kalf: *a.w.*, blz. (51).  
*'t scherm-school*: toen wsch. in de Nes in een bovenzaal van de St. Margaretha-kerk, later de vleeshal; illustr. Kalf: *a.w.*, blz. 53.  
*kaets-baen*: speelhuis, waar niet gekeetst, maar geraket, gespeeld en gedobbeld werd.
- 851 *besturf*: werd doodsbleek.  
*so veranderd' hem zijn bloedt*: zo'n kleur kreeg hij.
- 852 *Dat looft...*: gelooft dat vrij, hij had immers al vast erop gerekend zich te vergasten aan het goed (geld).
- 854 *reeckeningh maken*: rekenen.
- 855 *de Nooms*: de ooms.  
*gaet het... uyt de gissing*: vergist men zich.
- 856 *of*: af(geleefd).
- 858 *wisse kyeren*: die krijgen zeker kinderen.  
*Tweede Toonneel*. Tekst: *Vierde Toonneel*. - W. is op het Ellendighe Kerckhof.
- 860 *oock*: bij geval, soms.
- 861 *mijn hert en mijn nieren*: mijn kostbaarste bezit.

O Kerckhofje, Kerckhofje, bewaert de haven <sup>862</sup>  
Datse niet in handen en val van ien aer.

**Lecker**

- Wie is daer op't ellendige Kerckhof? 'tis biget de Bruyts Vaer.  
865 'tIs duere tijt graven, se ghelden ghelt mit hoopen. <sup>865</sup>  
Ick gis dat hy de Kerck dit hoeckjen in't gros of wil koopen, <sup>866</sup>  
Ommer ien graf voor zijn self te bouwen nae zijn staet,  
En de rest onder de vrienden uyt venten by de kleyne maet. <sup>868</sup>  
Hy doet wel en wyselijck dat hy deynckt om sterven;  
870 En hout hy't al, hy laet zijn nakomelingen groot goet nae an erven, <sup>870</sup>  
Sy slaen gheweldich op, en rysen van dach tot dach.  
Wel, hy wroet inde aerd', wat of dit wesen mach?  
Ick deynck immer niet dat hyer yet hetverloren, <sup>873</sup>  
Ten waer yemant van zijn voor-Ouders daer hy uyt is e boren.  
875 Dit moet ick nae sporen, wat dat het beduyt.  
Ick souwer wel haest in wesen, waer hyer maer uyt. <sup>876</sup>  
Wat blinde Gerrits grepen zijn dit, hy maeckten't noyt grover. <sup>877</sup>  
Hy stamp-voet of hy turf trat. daer klimt hy over.  
Deur is hy, nu ist mijn beurt. soo de luy my hier sien,

862 *haven*: have, schat.

865 *'tIs duere tijt graven*: de graven zijn duur (graven = genit.).  
*se ghelden ghelt*: ze kosten geld.

866 *in't gros*: in het geheel, helemaal.

868 *uyt venten*: verkopen.

870 *al*: alles (nl. dit hele hoekje).

*erven*: erfgoederen, gronden.

873 *immer*: toch.

*hyer*: hij er.

876 *souwer... in wesen*: zou er (nl. op het kerkhof) in zijn.

877 *blinde Gerrits grepen*: grepen in het wilde, zoals een blinde doet, dwaze kuren.  
*hy maeckten't...*: hij deed nooit dwazer, hij maakte het nooit zo bont.



880 Sy meughen deyncken dat ick erghens by ien tovenaer dien.  
Den ouwen en ick bey dunckme dat we zin,,mal. <sup>881</sup>

**Vvarnar**

O mijn hert begint te popelen, daer krijch ick ien in-val, <sup>882</sup>  
Offer yemant mocht hebben staen kijcken deur ien glas. <sup>883</sup>  
Het hert dreunt inne lijf oft ien dans-kamer was.

885 Iy schelm, wat doeje op de muur? de kop sel ickje breken.  
Fluckx, segickje, gheef over. <sup>886</sup>

**Lecker**

Wat hebje opme te spreken?  
Wat brabbelde dese geck, wie doetje te kort? <sup>887</sup>

**Vvarnar**

Ick seghje stuckediefs geeft over.

**Lecker**

Ick weet niet watje schort.

**Vvarnar**

Fluxx segh ick je gheeft weer, ten sinnen gien leuren. <sup>889</sup>

**Lecker**

890 Wat hebje te trecken, te stooten, te scheuren? <sup>890</sup>  
Ick seghje by gans honden je seltme laten gaen.

**Vvarnar**

Hout dat, en dat, en dat. <sup>892</sup>

**Lecker**

Wat letje te slaen?  
Wilje slaen, loopt heen, inne slaet jou eyghen. <sup>893</sup>

**Vvarnar**

Gheeft weer, of je selt noch bet anloopen. <sup>894</sup>

**Lecker**

Wat letje te dreyghen?

881 *zin*: zijn.

882 *W. was reeds weg, maar komt terug, terwijl L. over de muur klimt.*

883 *glas*: venster.

886 *gheef over*: blijkens vss. 887 en 890: geef af, terug.

887 *brabbelde*: wauwelde.

889 *ten sinnen gien leuren*: 't zijn geen prullen, het is geen gekheid.

890 *by gans honden*: basterdvloek: bij Gods wonden.

892 *Hout dat*: dit zegt W. terwijl hij L. slaat: pak aan!

*Wat letje...*: Wat belet je te slaan; dus: sla maar op!

893 *inne*: en.

894 *je selt noch bet anloopen*: je zult er nog erger tegen aanlopen, je zult er nog meer krijgen.

895 Heb ick jou ghedaen eenich ongherief? <sup>895</sup>

**Vvarnar**

Vraechje dat, jou kerck-roover, jy driebubbelde dief?  
Fluxx gheeftet my weer, of je krijcht noch mier slaghen.

**Lecker**

Wat, wiljeme voor een dief schelden, wat heb ickje ontdraghen?

**Vvarnar**

'k Wiltje niet segghen, jy schelm, jy Iudas ghelijck.

**Lecker**

900 Iy raest, God betert, of je bint fantastijck. <sup>900</sup>  
Oft verstant is op ter tril, dat jou sinnen soo los, speulen: <sup>901</sup>  
Of de kay leutertje, ofje hebt jou hoofd verhuert tot een ros-meulen, <sup>902</sup>  
Wat laetje jou duncken: Ick bin een eerlijck mans kijnt;  
Besoecktme vry over al, en siet ofje wat vijnt. <sup>904</sup>

**Vvarnar**

905 En gheeffjet niet weer gauwedief, voor jou zijn de gerde, ree: <sup>905</sup>  
Waer zijn jou hanghden?

**Lecker**

Daer is de een, en daer is de aer.

**Vvarnar**

Fluckx de derde, mee.

**Lecker**

Gaet in jou consciencij sien of die niet en wroech. <sup>907</sup>

**Vvarnar**

Iaes', want ick en slae jou niet half ghenoech;  
Maer ick selt stracks verbeteren, of seght, wat hebje stolen?

895 *ongherief*: last, schade.

900 *fantastijck*: krankzinnig, verbijsterd.

901 *op ter tril*: op de loop.

*los speulen*: op losse schroeven staan.

902 *de kay leutertje*: je bent gek.

*ros-meulen*: molen, die door een paard wordt rondgedraaid; vgl. de uitdrukking = je loopt in de rosmolen, je bent aan 't malen.

904 *Besoecktme*: onderzoek me.

905 *gerde*: roeden, waarmee de dieven gezeseld werden.

*ree*: gereed, klaar.

907 *wroech*: aanklaagt (vgl. wroeging); dus: of je jezelf niets te verwijten hebt.

**Lecker**

910 Waerachtich niet, ick sweert. <sup>910</sup>

**Vvarnar**

Waer hebjet e scholen?

'tManteljen of. <sup>911</sup>

**Lecker**

Ick heb seecker gien schult;

Tast vry waerje wilt.

**Vvarnar**

Waer is de broeck me e vult?

Wat steeckter in die sack? 'kwed nou de rabout,swicht. <sup>913</sup>

**Lecker**

Ie meuchtse wel open doen, daer is niet in as een Gout-wicht. <sup>914</sup>

**Vvarnar**

915 Schut uyt, hockeltje veur, en hockeltje nae. <sup>915</sup>

**Lecker**

'tIs den Baesen sack, daer ick om ghelt me gae. <sup>916</sup>

**Vvarnar**

Inde diessacken. <sup>917</sup>

**Lecker**

Daer is niet van't jou, tast vry wat lagher. <sup>918</sup>

**Vvarnar**

Wie is jou Baes?

**Lecker**

Iou toekomende Swagher.

Die heb ick wel anderhalf jaer gheweest zijn Cassier.

**Vvarnar**

920 En as je ghelt ontfanghen zoudt, wat doeje dan hier?

**Lecker**

Ick zou voort e gaen hebben, hadd' jy me niet bejehent. <sup>921</sup>

**Vvarnar**

910 *e scholen*: verscholen, verborgen.

911 *of*: af, uit.

913 *swicht*: geeft toe, valt door de mand.

914 *Gout-wicht*: goudgewicht, dit zijn schalen en gewichten om de goudstukken te wegen en zo hun waarde te bepalen.

915 *hockeltje veur, en hockeltje nae*: 't een hokje, hoekje na 't andere.

916 *den Baesen sack*: de baas zijn zak.

917 *diessacken*: broekzakken op de dij.

918 *Lecker*: Tekst: *Lecker*.

921 *bejehent*: ontmoet.

Loop al jou best aen een galgh. <sup>922</sup>

922     *Loop al...:* Loop zo gauw je kunt om aan een galg te hangen!

**Lecker**

Dats moytjens e seghent.<sup>922</sup>

**Vvarnar**

Daer laet ick de Pot niet, ick gae en graef hem weer op;<sup>923</sup>  
Flux deur, sonder om te zien, of ick breeckje de kop.

**Lecker**

- 925 Wel ick gae immers deur, ganslyden hoe vloeckje.  
Nu sel ick dit soetgens langes sluypen, en kijcken om 'thoeckje,<sup>926</sup>  
Me dunckt veurseecker dat de gierighe bloedt  
Hier een knoppeldoek met ghelt begraven hebben moet;<sup>928</sup>  
Ken ickse vynen, hy had van zijn leven gheen snoor,lot:<sup>929</sup>  
930 Get sacker willighen daer het hy een hiele smoor-pot;<sup>930</sup>  
Is die boorde vol ghelts zo ben ick e redt.  
Ick heb de kas een vier vijf hondert gulden ten afteren e set;<sup>932</sup>  
Hier kon ick het me boeten, 'kword' van vreuchd' schier een zanger.<sup>933</sup>  
Get hy gaeter me deur, hy betrouwtse hier niet langher.<sup>934</sup>  
935 Maer nu hyse t'huys niet verseeckert hout, denck ick evenwel  
Dat hyse noch erghens al versteecken sel.<sup>936</sup>  
Ick sel hem op 'tspoor volghen, sonder eenich sammelen,  
Hoe sel ick in grasduynen gaen, raeck ick daer after te rammelen.<sup>938</sup>

922 *Dats moytjens e seghent*: dat is een mooie zegenwens!

923 *ick gae en graef... op*: ik ga hem opgraven.

926 *dit soetgens langes*: stilletjes, voorzichtig hierlangs.

928 *knoppeldoek*: toegeknoopte doek.

929 *snoor*: snoder, slechter.

930 *Get sacker willighen*: basterdvloek: Gods heilige wil.  
*smoor-pot*: doofpot.

932 *ten afteren e set*: ten achter gezet, eufemisme voor: bestolen.

933 *boeten*: herstellen.

*'kword' van vreuchd' schier een zanger*: 'k ga van vreugde haast zingen.

934 *Get*: basterdvloek: God.

936 *ergkens al*: toch wel ergens.

938 *in grasduynen gaen*: gaan grasduinen, mij te goed doen (grasduinen = eig. grasrijke heuvels).  
*raeck ick...*: als ik daar achter kan komen om ze te doen rammelen.

**Derde toonneel.**

*Geertruyd. Ritsert.*

**Geertruyd**

Maer Ritsert, wat hoor ick, ghy Warnars Dochter verkracht?

- 940 Wat is de jeucht reuckeloos, dom en onbedacht: <sup>940</sup>  
 Wat looptme al perijckels die kinderen te vryen, hebben. <sup>941</sup>  
 Soo dit anden dach komt, wat selmen te lyen, hebben?  
 Verkrachten, verkrachten; dits te ver buyten re'en. <sup>943</sup>

**Ritsert**

Verkracht of niet verkracht, het ginck soo wat heen; <sup>944</sup>

- 945 Sy riep nietste luyd' tot haer Vaer of haer Bueren.

**Geertruyd**

Hoe quantje inje sin? hoe dorstjet avontueren? <sup>946</sup>  
 En dochtje niet datje jou brenghen zoud' in groot verdriet?

**Ritsert**

Het quam al anders by, siet dus ist gheschiet. <sup>948</sup>

**Geertruyd**

Iae wel 'tis te wonder, wat rancken datter om,,gaen. <sup>949</sup>

**Ritsert**

- 950 Grietje Gosses was de Bruydt daer zou ick veur mom,,gaen: <sup>950</sup>

*Derde Toonneel.* Nu is het toneel weer in de Nes.

- 940 *reuckeloos*: roekeloos, lichtzinnig.  
 941 *looptme*: loopt men.  
*perijckels*: gevaar (Genit. na *wat al*).  
 943 *te ver buyten re'en*: te onredelijk, te buitensporig; dit gaat te ver.  
 944 *het ginck zoo wat heen*: het leek er wat op, het was niet zo erg.  
 946 *avontueren*: wagen.  
 948 *Het quam al anders by*: het gebeurde heel anders (dan je misschien meent); het heeft zich zonderling toegedragen.  
 949 *'tis te wonder*: 't is zeer wonderlijk, vreemd.  
 950 *Gosses*: andere ex. van 1617 hebben hier: *Gossens* (cfr. Leendertz Jr., blz. xxxvii); in vs. 702 wordt ook een Gr. Goossens genoemd, als bruid.  
*Bruydt*: andere ex. van 1617 hebben: *Bruyt* (Leendertz Jr. t.a.p.).  
*veur mom gaen*: gemaskerd en verkleed meespelen in een 'mommerij', bruiloftsspel; illustratie in Kalff: a.w., blz. 64.

- 'kHad een Poolsche rock aen, een booch, en een koocker vol schuts,<sup>951</sup>  
 Een sabel op zy, een Haneveer op mijn muts:  
 'tLang hayr boven t'samen gebonden, of ick het op soud' wennen,<sup>953</sup>  
 Al hadd'ic de grijns aen mijn riem, de droes mochtme niet kennen.<sup>954</sup>  
 955 Dus quam ic met mijn kammeraets uyt de kroech die 'tmoerjaens hoofd hiet,<sup>955</sup>  
 En terwijl datwe ons daer t'samen hadden ghekliet  
 Wasser een weldige dronck omgegaen, 'tquammer op geen kroes,aen.<sup>957</sup>  
 Somma leeck ick van buyten wilt, ick was van binnen noch wilder snoes haen.<sup>958</sup>  
 Dus gestelt, met het selschap ic na de Bruyloft ging,  
 960 Daer binnen wast mit poyen te doen, offer Holland aen hingh,<sup>960</sup>

- 951 *Poolsche rock*: 'Soort van grove, lange overjas met ceintuur, vroeger door schippers en koetsiers veel gedragen; schansloper' WNT, XII/2, 3330.  
*vol schuts*: vol geschut, pijlen.  
 953 *op... wennen*: opwinden, een hoog kapsel dragen.  
 954 *grijns*: mom, mombakkes.  
*riem*: gordel.  
 955 *'tmoerjaens hoofd*: het Moriaanshoofd, negerhoofd - Van Lennep, J. en Ter Gouw, J.: *Uithangteekens*, dl. II, Amsterdam, 1868, blz. 145 en 169: op tal van plaatsen trof men het aan; voor Amsterdam evenwel vermelden de schrijvers dit uithangbord niet.  
 957 *Wasser... omgegaen*: was er... rondgegaan (het glas of de beker werd van hand tot hand overgereikt).  
 958 *snoes haen*: opschepper, kwant.  
 960 *poyen*: stevig drinken.  
*offer Hollant aen hingh*: alsof Hollands welvaren ervan afhing.

- Soo quam dat de Tafels noch niet op waren ghenomen.<sup>961</sup>  
 Doen me nou sagen dattet noch te vroeck was om binnen te komenn<sup>962</sup>  
 Soo teghenwe weer mit mekaer op de bien,  
 Om soo langh de tijdt te verdryven, en neringh te bespien.<sup>964</sup>  
 965 Het selschap ontginghme, terwijl ick wat toef in een straetje;<sup>965</sup>  
 Doe vijn ick Claertjen ande deur, ick gae en maeck een praetje.<sup>966</sup>  
 Ic raeck in huys, we waren al moerlijck allien,<sup>967</sup>  
 'tMeysje was moy, ick haddet altijt wel moghen zien.  
 De Wijn was int hooft, diemen wel half deed' rasen,<sup>969</sup>  
 970 'tWasser van passen doncker, de Maen scheen deur de glasen.<sup>970</sup>  
 Ick was noch onbekent, hou nau se mijn bekeeck,  
 Doch sachse wel dat ick gien Boots-ghesel leeck.<sup>972</sup>  
 Doen schootme in mijn sin dat ic wel had voort hooren bringhen<sup>973</sup>  
 Dat haer Vaer haer ghedreycht hadd' den hals af te wringhen,  
 975 Indiense de deur op deed' na dat hy te bedd' waer ghegaen,  
 Daerom salse eer sterven, eer gheluyt derven slaen.<sup>976</sup>

- 961 *de Tafels... op waren ghenomen*: de tafels (op schragen) waren weggenomen.  
 962 *Doen me*: dial. toen we.  
 964 *neringh*: buitenkansje (voor een of andere grap).  
 965 *selschap*: gezelschap.  
 966 *Doe*: toen.  
*ick gae en maeck*: ik ga maken.  
 967 *moerlijck*: moederziel.  
 969 *diemen*: dial. die me.  
 970 *van passen*: juist van maat, tamelijk.  
 972 *Boots-ghesel*: matroos.  
 973 *voort... bringhen*: vertellen.  
 976 *eer gheluyt derven slaen*: eer dan te durven roepen.



En of de Vaer al quam, die acht ic so veel as een kabouter,-man:  
Dit docht ick inne zelve, en daer op ging ick te stouter,an.  
'tStuck is niet moy, dat beken ick, maer ick hebt volbracht.

**Geertruyd**

980 Hoe weetje datse swaer is?

**Ritsert**

Maer ick heb naerstelijck acht  
Van die tijdt af, staddich op haer gheslaghen,<sup>981</sup>  
En gesien datse grover en grover worden, daerom moetse dragen<sup>982</sup>.  
En ten sel niet veel daghen aen loopen, soo ick raem,  
Of sy moet komen te bevallen inde kraem.<sup>984</sup>

**Geertruyd**

985 Wat sel ickje seggen? ick schaem me datje vanme zint e boren,

**Ritsert**

Ick bidd' u Moeder versteurt u niet, want dats doch verloren.  
Maer indien by u dit feyt soo lelijcken stinckt,<sup>987</sup>  
Soo doet so wel dat jijt te rechten brinckt,  
Consenteert dat ickse trouw, en helpe ter eeren.<sup>989</sup>

**Geertruyd**

990 Als wy een ander doen sellen ghelijck we begheeren  
Dat ons gheschiede, soo waert wel recht.  
Maer sulcken hylick? wat het is al te slecht.  
Datje een Perl waert van een knecht, had ick gheloof te met<sup>993</sup>  
Nou hebje jou te lelicken hoed op het hoofd e set,<sup>994</sup>

981 *staddich*: stadig, voortdurend.

982 *grover worden*: dikker worde, werd.

*dragen*: zwanger zijn.

984 *in de kraem*: in het kraambed.

987 *soo lelijcken stinckt*: zo'n erge afkeer inboezemt.

989 *Consenteert*: stem toe.

*helpe ter eeren*: haar eer, goede naam, weer bezorg.

993 *te met*: zoëven.

994 *hebje jou te lelicken hoed op het hoofd e set*: heb je jezelf dwaasweg in grote schande gebracht.

995 Dus, dus te verhylicken jou schoone goedt. <sup>995</sup>

**Ritsert**

'Is een dingh daer klaghen gien deucht in en doet: <sup>996</sup>

De persoon is eerlijck, 'tis noch niet van 'tbooste. <sup>997</sup>

**Geertruyd**

Dats waer, men moet hem altijd met een argher troosten: <sup>998</sup>

Ghy hadd' Iannetjen Ioosten wel gekreghen tot u diel,

1000 Met 20 duysent gulden, 'tis seecker een hiel

Suyverlijcke dochter, die altijd de kamer, hout. <sup>1001</sup>

**Ritsert**

'Is een quijlbab. <sup>1002</sup>

**Geertruyd**

Of Weyntje wispeltuers.

**Ritsert**

Dats een rechte stamerbout.

**Geertruyd**

So trouwen, een stamerbout, deynckt iens watten boel <sup>1003</sup>

Dat sy te verwachten heeft, de Moer sit noch op stoel, <sup>1004</sup>

1005 As die komt te sterven, wat selse menighen duyt sacken. <sup>1005</sup>

**Ritsert**

Sitse noch opstoel, se mach mit vre'en uyt,kacken.

**Geertruyd**

Ten is mit gien quacken te raecken ande kost: <sup>1007</sup>

995 *verhylicken*: door een huwelijk wegwerpen.

996 *gien deucht in en doet*: geen goed aan doet, niets baat.

997 *eerlijck*: net, fatsoenlijk.

*'tbooste*: Tekst: *'tbootste*, het ergste.

998 *een argher*: iets ergers.

1001 *Suyverlijcke dochter*: net, eerbaar meisje.

1002 *quijlbab*: kwijlbek, kletskaus.

*Weyntje*: Fri. Weine (m. Wino).

*wispeltuers*: hier: lispeltong.

*stamerbout*: stotteraarster.

1003 *So trouwen*: Zo, ja? Wat zeg je?

1004 *sit noch op stoel*: leeft nog. R. vat de uitdrukking evenwel anders op.

1005 *sacken*: in de zak steken, erven.

1007 *quacken*: grappen, zottepraat.

Had ick jou daer ghelaten, 'khadje wel ghelost,<sup>1008</sup>

Ick segh je waert niet veer verloren as sy jou ghevonghden, hadt,

1010 O die kan immers kallen.<sup>1010</sup>

**Ritsert**

Ofser tangt vol mongden,hadt.

**Geertruyd**

Al me gien deech: wel wat dunckje van Meyns,<sup>1011</sup>

Alle Rijckeluy Nichten haer?<sup>1012</sup>

**Ritsert**

Die is soo Puriteyns,<sup>1013</sup>

Al waerse om die ghesintheydt uyt Enghelant gheweecken.

**Geertruyd**

Dat verstae ick niet, hoe seghje daer? wat isse?

**Ritsert**

Puursteecken;<sup>1014</sup>

1015 Ay lieve, ick bidd' datjeme van gien malle luy en praet.

**Geertruyd**

Ia 'tmacher nou niet in helpen, het is al te laet:

Maer seght iens wat raet, hoe wy't mit jou Oom sullen klaren?

Om hem te beweghen dat hy de Vryster laet varen,

Nu de tijdt van't hylick sluyten al is bestemt.<sup>1019</sup>

1020 Hoe sel hy willen konsenteren dat ghyse overnemt?

**Ritsert**

Wat dat doet hy lichtlijck, soo hem 'tverstand niet blind,is.

**Geertruyd**

Hoe soo?

**Ritsert**

Vraechje dat? om datse met kind,is.<sup>1022</sup>

1008 *wel ghelost*: goed uitghewelijkt.

1010 *Ofser tangt vol mongden hadt*: Komische verdraaiing van de uitdrukking: met de mond vol tanden staan, hier gepast voor iemand, wiens mond niet stilstaat!

1011 *Al me gien deech*: ook al niet goed.

*Meyns*: Clementia.

1012 *Nichten*: noemen haar nicht.

1013 *Puriteyns*: ingetogen, streng van zeden. - Sedert 1573 had men 'puriteinen'; in 1617 was het dus nog een nieuw woord, zodat de reactie van de oudere G. begrijpelijk is.

1014 *Puursteecken*: stapelgek.

1019 *bestemt*: bepaald.

1022 *met kind*: zwanger.

**Geertruyd**

Dat 's waer, waer zijn mijn zinnen? 'thoof is mijn ontstelt.

**Ritsert**

Hij staeter oock uyt gien Kalver-liefd na, noch om het ghelt;  
1025 Ay gatem slechts soetjens an, hy zal my niet een haer,letten. <sup>1025</sup>

**Geertruyd**

Blyft hy die hy is, en neem jy ien meyt mit niet, 'k mach 'tien teghen 'taer setten: <sup>1026</sup>  
En dencken word' ick erfghenaem van zijn ysere kist,  
Datje daer haest soo veel uyt krijcht, asje aen 'thylick goed mist.

**Ritsert**

Gaeje binnen, ick volghje, 'twaer gheen tijt dat ick sloop, wis. <sup>1029</sup>

*Lecker.*

**Lecker**

1030 Gans duysent popelency, nu bin ick soo rijck as 'twater diep, is. <sup>1030</sup>  
Waer is nu groote-broec, granmarchand, snorcop, en de signeurs? <sup>1031</sup>  
Kalevincken, kalevincken, al de Priemiers vande Beurs: <sup>1032</sup>  
Quamense in mijn presency sy kregghen de grangen. <sup>1033</sup>

1025 *gatem... an:* spreek hem... aan.

1026 *'tien teghen 'taer setten:* het een tegen het ander zetten (het een weegt op tegen het andere).

1029 *wis.:* Tekst: *wis*,

1030 *Gans duysent popelency:* basterdvloek: God! duivel! apoplexie! (= vallende ziekte).

1031 *snorcop:* bluffer, blaaskaak; vgl. vs. 739 *snorcker*.

*signeurs:* zie vss. 738-740.

1032 *Kalevincken:* arme praalhansen.

*Priemiers:* premiers, toonaangevende personen.

1033 *grangen:* hun bekomst, volle maat.

- Puf al de kleyne Coninckjens, ick bin de Coningh van Spangen,<sup>1034</sup>  
 1035 Die met verlof niet eens of de heymelijckheyt gaet,<sup>1035</sup>  
 Of hy loost een Graefschap of een Marquisaet;  
 Die so dickwils as hy gaept, brocken gouts as boonen,spiet;<sup>1037</sup>  
 En niet en snuyt dan Scepters, en niet dan Kroonen, swiet.<sup>1038</sup>  
 Wel mach die Warnar zijn naem voeren, wat nar is dat?  
 1040 Daer ging hy de Pot dreumelen onder een steyger inde nieuwe stadt,<sup>1040</sup>  
 En stongh dus veer int water, mit kousen, mit schoenen:<sup>1041</sup>  
 Mit hy zijn hielen lichte, (ick her achter) s is vol ouwe dubbeloenen:<sup>1042</sup>  
 Gans sackerlijsjes, dit is by gort een streeck;  
 'kMoetme wat uyt de weegh houwen, of hy'er weer na keeck.<sup>1044</sup>

### Vierde toonneel.

*Warnar.*

- 1045 Och had ick het weer, en waer slechts e sturven,,dan.

- 1034 *Puf*: ba!  
 1035 *de heymelijckheyt*: WNT, VI, 477: 'heimelijk gemak'.  
 1037 *spiet*: spuwt.  
 1038 *swiet*: dial. zweet.  
 1040 *dreumelen*: wegstoppen.  
*steyger*: houten stoepje langs het water; aanlegsteiger.  
*nieuwe stadt*: de laatste uitbreiding van de stad had plaats in 1613.  
 1041 *dus veer*: zo ver (Lecker wijst het aan).  
 1042 *Mit*: met dat, zodra.  
*dubbeloenen*: dubbele Spaanse dukaat, ter waarde van 6 gld. 17 st.  
 1044 *'k Moetme uyt de weegh houwen*: ik moet zorgen dat ik uit de weg blijf, uit de buurt.  
*of*: voor het geval dat.  
*Vierde Toonneel*: Tekst: *Derde Toonneel*.

- Wat komt my over, ick bin ien bedurven,,man. <sup>1046</sup>  
 Hout den dief, hout den dief: wat dief? 'kweet niet, hy is al deur.  
 Zijn mijn ooghen oock ghestolen denck ick? hoe heb ick't? gae ick after of veur? <sup>1048</sup>  
 Ick weet het waarachtich niet, ontstelt zijn de pypen. <sup>1049</sup>  
 1050 Seg jijt mijn iens goeluy, keunjet beter begrypen? <sup>1050</sup>  
 Heefter niemant de dief e sien? niemant niet? niemant niet?  
 Of hy gaet, of hy staet, of hy loopt, of hy vliet,  
 Ick sel hem nae schryven in alle langden. <sup>1053</sup>  
 Vrome Burghers, ick biddetje mit ghevouwe hangden, <sup>1054</sup>  
 1055 Vrome Burghers stae by, helpt mijn op dese tocht,  
 Dat ick de schelm mach vanghen die mijn om hals het e brocht:  
 Dit's 'teerst mijn leven dat ick soo schendich bedroghen,,waer.  
 Wat segje? ick siet an jou neus wel,jy bint gien loghenaer.  
 Weetje waer hy e loopen is? ay! maecktet mijn bloot, <sup>1059</sup>  
 1060 Ick sel dan maken dat mijn toekomende swager jou op zijn Bruyloft noot.  
 t'Is jou ien kleyntje, wilter mijn in gherieven. <sup>1061</sup>  
 Wat grinnickje? onder jou luy is al mee verschiet van dieven. <sup>1062</sup>

- 1046 *komt... over*: overkomt.  
*bedurven*: dial. bedorven = verloren, rampzalig.  
 1048 *after of veur*: achteruit of vooruit.  
 1049 *ontstelt zijn de pypen*: ik ben geheel van streek.  
 1050 Deze en de volgende vss. zijn gericht tot de toeschouwers.  
 1053 *nae schryven*: brieven zenden om hem te doen aanhouden.  
 1054 *Vrome*: brave.  
 1059 *bloot*: bekend (ontdek het me).  
 1061 *jou*: Tekst: *nou*.  
 1062 *verschiet*: vershot, menigte, verscheidenheid.

- Ay betast me kaer daer iens, komtme soo veul te baet. <sup>1063</sup>  
 Isser niemant diese heeft? och ick word desperaet; <sup>1064</sup>  
 1065 Want den armen raeckt swaerlijck ten Hemel binnen. <sup>1065</sup>  
 Iae wel, verlies ick het ghelt, ick verlies mijn sinnen.  
 Wat sel ick beginnen? 'thoof is mijn op het wilt, <sup>1067</sup>  
 Al mijn moye Dubbeloenen allemael t'evens espilt? <sup>1068</sup>  
 Mijn hert dat trilt as ien Ioffers honckje. <sup>1069</sup>  
 1070 Heefter niemant wat graft-waters? ay schenckme ien dronckje. <sup>1070</sup>  
 Macher van niemant wat of? och dit is te onheus.  
 Houtme dan ten minsten wat eecks veur mijn neus, <sup>1072</sup>  
 Wangt ick sou wel koocken, ick bender soo quax,,an. <sup>1073</sup>  
 Heefter niemant provisy? ien pijpjen tabacx,,dan, <sup>1074</sup>  
 1075 Of ick schayer stracx,,van,,ick kan't dus niet lang,,harden. <sup>1075</sup>  
 Siet daer, ick scheur schier mijn reusel an,,flarden. <sup>1076</sup>  
 Foey, noyt en benarde my sulcken schavuyt. <sup>1077</sup>  
 Ick mocht wel legghen sparen jaer in jaer uyt,  
 En decken de tafel daer de Pot dan onger,,lach,

- 1063 *te baet*: te hulp.  
 1064 *desperaet*: wanhopig, radeloos.  
 1065 *Want...*: komische omzetting van het bijbelvers, Matth. XIX, 24 en Luc. XVIII, 25.  
 1067 *op het wilt*: op hol.  
 1068 *t'evens espilt*: tegelijk verloren.  
 1069 *honckje*: dial. hondje.  
 1070 *graft-waters*: grachtwater (genit. na *wat*).  
 1072 *eecks*: azijn (genit. na *wat*)  
 1073 *koocken*: misselijk worden, braken.  
*quax*: flauw.  
 1074 *provisy*: (eet)voorraad.  
 1075 *ick schayer stracx van*: ik val zo dadelijk van mezelfen.  
*harden*: uithouden.  
 1076 *ick scheur...*: ik barst schier van razernij.  
 1077 *benarde*: benauwde, bracht in het nauw.

- 1080 As ick soo lang e vast had dat ick swart van honger,,sach:  
 Nu denck ick ien jonger mach sitten speulen de gilt <sup>1081</sup>  
 Mit de moye dubbeloenen: en noemen me vilt,  
 Hondt, gierigert, vreck, terwijl hy hem verblyen,,gaet.  
 Wat segjer of goe luy? duncktje dattet te lyen,,staet?
- 1085 Om ien hayr soud' ick wel uyt mijn vel springhen van spijt. <sup>1085</sup>

*Ritsert. Warnar.*

**Ritsert**

- Wat redjement is daer veur de deur? wie leyter dus en krijt? <sup>1086</sup>  
 Hier moet een Otter int Bolwerck, of een baers te gallen, wesen. <sup>1087</sup>  
 'tIs Warnar, (hier hebjet) zijn Dochter sal bevallen, wesen,  
 Hoe sal ick het in desen best stellen aen? <sup>1089</sup>
- 1090 Sel ick vertrecken? of blyven, of by hem gaen?  
 Wat zoudt passen dat ick hem hier liet staen karmen,  
 'tGroote woordt moeder uyt.

**Vvarnar**

Wie heb ick daer?

**Ritsert**

My ocharmen.

**Vvarnar**

Ocharmen mach ick segghen.

**Ritsert**

En wilt niet schromen.

**Vvarnar**

Och wat is mijn ien swaricheyt over e komen:

- 1081 *gilt*: verkwister, doordraaier.  
 1085 *hayr*: haar, kleinigheid (het scheelt zeer weinig of).  
 1086 *redjement*: opschudding, lawaai.  
*leyter dus en krijt*: is er zo aan 't krijten.  
 1087 *een Otter int Bolwerck*: onraad (omdat een otter de bolwerken doorknaagde).  
*een baers te gallen*: een lastig werk te verrichten (een baars ontdoen van zijn gal).  
 1089 *stellen aen*: aanleggen.



1095 Op aerden is niemant mijns ghelijck in ellendt.

**Ritsert**

Hebt goe moet.

**Vvarnar**

Och hoe sou ic?

**Ritsert**

Ic hebt gedaen, ic kent.<sup>1096</sup>

**Vvarnar**

Wat segje daer?

**Ritsert**

De waerheyt.

**Vvarnar**

Vryer wat gaetje an?<sup>1097</sup>

Ick heb jou Vaer zaligher e kent, dat was een angder man.

Waer heb ickt anje verdient? hoe quam't in jou ghedachten?

1100 Datje mijn woud' bederven mit al mijn gheslachten?<sup>1100</sup>

**Ritsert**

'kWasser toe ghedronghen, het heeft zoo willen zijn.

**Vvarnar**

Toe e drongen? dat's proper, ghy gheeftet een moye schijn<sup>1102</sup>

Ten deuch niet.

**Ritsert**

Ick bekennt, ick heb groffelijck misdreven,

En bidd' jou neemt het dus euvel niet, maer wilt het my vergeven.

**Vvarnar**

1105 Foey jou datje soo na de mijnen soudt staen.<sup>1105</sup>

**Ritsert**

Ick heb het uyt een dronckenschap en uyt liefden ghedaen,

'tIs mijn hertelijck leet, 'kbidje wil't int goe, slaan.<sup>1107</sup>

**Vvarnar**

Soo trouwen? As de Vrysters nae de Bruyloft toe, gaen,

Meuchje dan komen strijcken heur kettingen of, of nemen jou keur,<sup>1109</sup>

1096 *ic kent*: ik beken het.

1097 *Vryer wat gaetje an?*: Jongen, wat overkomt je? - *Vryer* is hier wel een gelukkig gekozen woord!

1100 *gheslachten*: nageslacht.

1102 *proper*: mooi.

1105 *de mijnen*: W. bedoelt zijn 'dubbeloenen' (vs. 1068).

1107 *int goe slaen*: ten goede uitleggen, niet euvel duiden.

1109 *nemen jou keur*: je keuze doen.

- 1110 Van haer gouwe Braseletten, in gaen'er me deur?  
 En ist dat de Schout ghewaer wordt de voncken,knap, <sup>1111</sup>  
 Segghen 'tis uyt liefden e schiet en uyt dronckenschap?  
 Moy ghepraet, daer hadjet; kostelijck bescheyt; <sup>1113</sup>  
 'kHebber gien sin in (seyt Ouchert) 'tis een schandelijck feyt, <sup>1114</sup>  
 1115 Ghy meucht wel gheloooven dat dat niemant beklyven, doet. <sup>1115</sup>

**Ritsert**

'tIs nu soo veer ghekomen dat het is alst blyven, moet,  
 'tVersteuren en helpt niet, dus set u hert te vreen. <sup>1117</sup>

**Vvarnar**

So 'tblyven moet? by get daer toe segh ick neen,  
 Iy seltse mijn weergheven, of ick draeyje de kraech,om. <sup>1119</sup>

**Ritsert**

- 1120 Wat wilje van mijn hebben? jou Dochters Maechdom? <sup>1120</sup>  
 Hoe soud' ickje daer aen helpen, 'tis immers te laet.

**Vvarnar**

Laet mijn Dochter, mijn Dochter wesen, dit is een snoo daet,  
 Gy muechje wel schamen voor de menschen te toonen. <sup>1123</sup>

**Ritsert**

- Ick hebber berouw af, ay wiltet verschoonen,  
 1125 Ick selt weer inde rechte brenghen soo veel als ick kan. <sup>1125</sup>

**Vvarnar**

Willens quaet doen,en dan om vergifnis bidden? ick hou'er niet van.

- 1111 *ghewaer wordt de voncken knap*: spoedig lont ruikt.  
 1113 *daer hadjet*: wel zeker!  
 1114 *seyt Ouchert*: onbetekenend tussenvoegsel; *Ouchert*: Noordhollandse naam Outger (Otgerus), ook in Wagenaar: *a.w.*, dl. I, Amsterdam, 1760, blz. 309: Outgert.  
 1115 *beklyven*: gedijen, voorspoed genieten.  
 1117 *'tVersteuren*: zich kwaad maken.  
 1119 *kraech*: nek.  
 1120 *Maechdom*: maagdelijkheid.  
 1123 *Gy...*: de 2e je (bij *te toonen*) is weggefallen, wat een gewoon verschijnsel was in de 17e e., cfr. Weijnen: *a.w.*, § 62, blz. 60.  
 1125 *inde rechte*: terecht.

Iy zoud'se gelaten hebben,so jyse vongt, en gedocht dat het so niet zijn,sou. <sup>1127</sup>

**Ritsert**

Om dat ic dat niet en de, ist ree'n dat ickse veur de mijn,hou.

**Vvarnar**

Veur de jou? daerse my toekomt, je meucht de moort. <sup>1129</sup>

**Ritsert**

1130 Niet teghen uwen danck, maer my dunckt dattet soo behoort,  
Datse veur niemant aers as veur mijn is, kenje selver verstaen,wel.

**Vvarnar**

Veur niemant aers as veur jou? hoe of het hier gaen, sel?  
Gans elementen gheefjet niet weer?

**Ritsert**

Wat?

**Vvarnar**

Ick ty na de Schout.

**Ritsert**

Wat dingh sou ickje weer gheven?

**Vvarnar**

De Pot mit het Gout.

1135 Of ick sel terstont de Diefleyders omje sennen. <sup>1135</sup>

**Ritsert**

Ick weet van Pot noch 't Gout.

**Vvarnar**

Iy hebt hier stracx staen bekennen,  
En wiljet nou aen de Pley hebben ondersocht? <sup>1137</sup>

**Ritsert**

Ick bekent van een Pot? ick en hebt niet ghedocht:  
'k weder niet of te segghen, al waer ick gheketent,fel.

1127 *vongt*: dial. vond.

*zijn sou*: zijn mocht, betaamde.

1129 *je meucht de moort*: je moogt de dood lijden, doodvallen!

1135 *Diefleyders*: 'Dienaars van de schout, belast het met aanhouden en ter terechtstelling voeren van dieven en andere misdadigers of overtreders' WNT, III, 2523.

1137 *Pley*: pijnbank (polei/palei = katrol om de beschuldigde uit te rekken).

**Vvarnar**

1140 Niet of te segghen? al recht, jou ouwe schoenen die wetent, wel. <sup>1140</sup>

**Ritsert**

'kWeet van ghelt noch van Pot, noch van Pots ghelijck.

**Vvarnar**

Vaerjer nou weer uyt? dits een qua practijck: <sup>1142</sup>

Het zou mijn niet jammeren al gaf jou de Beul een kerf. <sup>1143</sup>

**Ritsert**

Ic een Pot, waer van daen?

**Vvarnar**

Van ginder by 'tmeulewerf, <sup>1144</sup>

1145 Onder de steygher van daen, jy houtje soo slech. <sup>1145</sup>

En begint nou te vraghen nae de bekende wech.

Maer hoor hier, gheefse mijn weer, en maeckt gien mallen,

Ick zel liever ien diel van mijn gherechticheyt laten vallen, <sup>1148</sup>

En maeckent mitje of, en meldenje niet. <sup>1149</sup>

**Ritsert**

1150 Hoe heb ick het mitje Warnar? datjeme veur een dief ansiet.

Binje al wel by jou sinnen? O dit is te smalick. <sup>1151</sup>

**Vvarnar**

Iy hebt het self bekend.

**Ritsert**

Wy verstaen mekaer qualijck.

**Vvarnar**

'kHouw mijn an jou eyghen confessy, 'kheb aers gien verstandt. <sup>1153</sup>

1140 *al recht*: heel goed!

*jou ouwe schoenen*: je schoenen, waarin je stond toen je het feit bedreef en bekende.

1142 *Vaerjer... uyt*: trek je je bekentenis weer terug?

*practijck*: handelwijze.

1143 *jammeren*: deren, spijten.

*al gaf... een kerf*: al gaf je de beul een houw, al hakte de beul je hoofd af.

1144 *'tmeulewerf*: molenerf.

1145 *slech*: slechts, maar (cfr. 1308, 1347); dus: je doet maar alsof (je niets weet).

1148 *gherechticheyt*: recht.

1149 *maeckent mitje of*: handelen de zaak met je af.

*meldenje*: je verklikken, aangeven.

1151 *smalick*: smadelijk.

1153 *verstandt*: begrip; anders versta ik er niets van.

**Ritsert**

Ick miende dat ick om wat anders van u aen was gherandt, <sup>1154</sup>  
 1155 En dacht dat ghy vernomen had eenighe saecken,  
 Die u en mijn beyde ten hoochste raecken.  
 Daer sprack ick jou garen af, had jijt ande tijdt.

**Vvarnar**

Seghtme de rechte waerheyt of jy de dief niet en zijt?

**Ritsert**

Neen ic trouwen.

**Vvarnar**

Wie dan?

**Ritsert**

Ic en kant niet verclaren.

**Vvarnar**

1160 En soo jy't te weten komt, seljet mijn openbaren.

**Ritsert**

Van harten garen, dies u daer niet in quelt.

**Vvarnar**

En dat songder eenighe kortingh van berrichgelt? <sup>1162</sup>

**Ritsert**

Sonder berrichghelt, op ghenot en wil ick niet dringhen. <sup>1163</sup>

**Vvarnar**

En sonder vryicheyt voor de dief te bedinghen? <sup>1164</sup>

**Ritsert**

1165 Songer dat asjem vijnt, vat hem vry by de kop. <sup>1165</sup>

**Vvarnar**

Beloofjeme dat by eede?

**Ritsert**

Ia.

**Vvarnar**

Steeckje vinger op.

**Ritsert**

Alreman. <sup>1167</sup>

1154 *aen... gherandt*: aangeklampt, ruw toegesproken.

1162 *kortingh van berrichgelt*: afhouding wegens bergloon (om W.s pot te bewaren).

1163 *op ghenot en wil ick niet dringhen*: op geldelijk voordeel wil ik niet aandringen.

1164 *vryicheyt*: vrijheid.

1165 Men leze: Songer dat. Asjem...

1167 *Alreman*: al ree, man. Goed!

**Vvarnar**

'tIs wel, wat hebje nou te segghen?

**Ritsert**

Iy hebt mijn Vader wel gekent, gis ick, Dirck inde drie dreggen, <sup>1168</sup>  
 Die een Man vande oude wet was, effen en goedt. <sup>1169</sup>

**Vvarnar**

1170 Soud' ick niet? wy zijn in een buert op e voet.  
 Doe hy dusschen longen was, droech hy al kammelotte aeps,rocken. <sup>1171</sup>

**Ritsert**

En mijn moeder Geertruyd?

**Vvarnar**

Die is vant gheslacht vande gaeps-stocken. <sup>1172</sup>  
 'kWas soo groot tot jou bestemoers, al by den Heer; <sup>1173</sup>  
 'tWas sucken suynigen wijfgen, sy backte boeckedekoecken mit smear, <sup>1174</sup>  
 1175 Mit schijfgens van koolstruycken, inde stee van appelen en krenten.  
 Waerse een 25 gulden by mekaer had, terstonter me op renten,  
 Soo maecktmen de groote kluwes, dat sparen dat wint. <sup>1177</sup>

1168 *Dirck inde drie dreggen*: uithangbord - ook van burgershuis -, 'waar men dat werktuig vinden kon, als men 't noodig mocht hebben om een drenkeling op te visschen'. Van Lennep & Ter Gouw: *a.w.*, II, blz. 212. Blijkens de vele uithangborden met 'drie (cfr. *a.w.*, blz. 425), was dit getal zeer gewoon.

1169 *vande oude wet*: van de oude stempel.  
*effen*: eenvoudig.

1171 *dusschen*: zo'n (zie vs. 542); W. wijst dus de grootte aan.

*kammelotte aepsrocken*: rokken met korte panden, van wol met kemels- of geitehaar.

1172 *gaeps-stocken*: gaapstok = iemand die stokstijf en stom zit te gapen.

1173 *'k Was soo groot tot jou bestemoers, al by den Heer*: ik genoot zoveel vriendschap bij je grootmoeder zaliger.

1174 *boeckedekoecken*: boekweitekoeken.

*smear*: vet, smout.

1177 *kluwes*: kluwens.

*dat sparen dat wint*: zo sparen brengt gewin.

**Ritsert**

Van dese twee goeluyden bin ick een eenich kint,  
Soo datje voor mijn staet niet behoef te vresen.

**Vvarnar**

1180 'kHebt al wel hooren segghen, maer waer wilje wesen?

**Ritsert**

Iy hebt een Dochter.

**Vvarnar**

Ia, 'tis noch een jonghe meyt,  
Ick hebse van daech jou Rijck-oom ten hylick toe e seyt,  
t'Avont is de tijdt bestemt datme met de vrienden raet sluyt. <sup>1183</sup>

**Ritsert**

Dit quam ickje nou segghen, mijn Noom scheyter uyt. <sup>1184</sup>

**Vvarnar**

1185 Dat hem byget St. felten schen, wel mocht icker vanne, schromen: <sup>1185</sup>  
Nu uytscheyen, nu uytscheyen, 'kheb 'tgeluck al anne, nomen. <sup>1186</sup>

**Ritsert**

Hebt doch paciency tot dat ick zijn reden ontbloot.

**Vvarnar**

'tHuys is schoon e maeckt, al de naeste vrienden e noot.  
Door hem komt mijn ghelt verloren en al mijn druck, toe.

**Ritsert**

1190 Hoor ick brenghje goe tydingh, seght daer slae gheluck, toe.

**Vvarnar**

Daer slae gheluck toe.

**Ritsert**

Amen, den Heer die gheeft. <sup>1191</sup>  
Siet Warnar die een lelijck stuck aengherecht heeft,  
En voelt hem in zijn ghemoet daer van overtuyghen, <sup>1193</sup>  
Ist re'en dat om ghenade bid, en hem schick tot buyghen.

1183 *datme... raet sluyt*: dat men... beraadslaagt, de zaak regelt.

1184 *scheyter uyt*: trekt zich terug, ziet van het huwelijk af.

1185 *dat hem... St. felten schen*: S. Velten (Valentijn) treffe hem! Hem treffe de vallende ziekte!  
(Valentijn = om de klank dacht men aan vallende ziekte).

1186 *'tgeluck*: de gelukwensen.

1191 *gheeft*: geve het.

1193 *overtuyghen*: bewijzen dat hij schuldig is.



- 1195 Daerom is op jou mijn hertgrondelijcke bee,<sup>1195</sup>  
 Datje mijn vergeven wilt, 'tgheen dat ick misdee  
 Teghen u, en u Dochter, niet uyt vileynighe boosheyd,<sup>1197</sup>  
 Maer uyt een heete min en droncken reuckeloosheyd,<sup>1198</sup>  
 Ick selse te wijf nemen, indien jijt begheert:  
 1200 Want ick moet het belyen, ick heb haer onteert,  
 En 'sis rechtevoort op 'tuyterste swangher.

**Vvarnar**

Och wat komt mijn al over, waer toe leef ick noch langher?  
 Och 'tis te veel, 'tis te veel.

**Ritsert**

Hoe schrey jy dus luydt?  
 Iy selt so rasch Bestevaer wesen as u Dochter de Bruydt.

**Vvarnar**

- 1205 Op niemant en was de Fortuyn oyt grover,gram.<sup>1205</sup>

**Ritsert**

Hierom was mijn Oom wel te vre'en dat ickse over, nam.  
 Gaet vry in huys besien oft niet is als ick jou heb e seyt.

**Vvarnar**

Noyt ongheluck allien, noyt leydt songer leydt:<sup>1208</sup>  
 De voorspoet schijnt allemael van me te wijcken.

**Ritsert**

- 1210 Iy sult het zoo bevinden.

**Vvarnar**

Ick moet het bekijken.  
 Och hoe bin ick? och hoe, och hoe is mijn hert beswaert.<sup>1212</sup>

**Ritsert**

Ick selje volghen, 'kmach toeven tot dat hy wat bedaerd,

- 1195 *op:* tot.  
*hertgrondelijcke:* innigste.  
 1197 *vileynighe:* gemene.  
 1198 *droncken reuckeloosheyd:* uit dronkenschap voortkomende onbezonnenheid.  
 1205 *de Fortuyn:* de godin Fortuna.  
 1208 *leydt:* dial. leed.  
 1212 R. blijft dus nog even op het toneel.

En hem alles verclaert, de meyt heeft hy in dienste, <sup>1213</sup>

De saeck is duncktme nu op 'tonghesienste. <sup>1214</sup>

1215 'tSaller voortaeu op beteren, maer wat stae ick hier stil?

Best gae ick een straetjen om, en keer als ick wil.

1213 *En hem...*: en hij zich alles opklaart; de meid heeft hij immers in dienst. Cfr. *Aulul.*, 806-807.

1214 *op 'tonghesienste*: op het ergst.

## Vyfde bedriif.

### Eerste toonneel.

*Lecker: Ritsert*

**Lecker**

Gien Coning mijns gelijk, 'tsy Turck of Karsten. <sup>1217</sup>  
 Iae wel an dese blijtschap eet ick mijn buyck te barsten.  
 Een smoor-pot vol dubbeloenen: ó de groote geck,  
 1220 'kWed byget dat ickse ong'er gien steygher en steck, <sup>1220</sup>  
 Soo moester mit den vreck worden om e sprongen. <sup>1221</sup>

**Ritsert**

Sie ick daer ongse Lecker niet? jae, 'tis de jonghen,  
 'tIs drie uren gheleen dat hy quam inde Lybry,  
 En hy sel noch niet t'huys gheweest zijn sint hy scheyde van my.

**Lecker**

1225 Soo hoortmen hem deur te strijcken die ouwe molijck. <sup>1225</sup>

**Ritsert**

Lecker gaet hier, hoe staet het aensicht dus vrolijck? <sup>1226</sup>

**Lecker**

Gans leyden 'tis Ritsert, waer laet ick de buyt?

**Ritsert**

Hebje gien schaemt inje lijf?

**Lecker**

Hoe soo? <sup>1229</sup>

**Ritsert**

Vraechje dat je guyt?

**Lecker**

'kBin bespriet, hy weter of.

**Ritsert**

Wat staeje en preutelt?

- 1217 *Karsten*: christen.  
 1220 *steck*: steek, verberg.  
 1221 *vreck*: Tekst: *breck*.  
 1225 *deur... strijcken*: beetnemen.  
*molijck*: lelijkert, vogelverschrikker (eig. beeld van de afgod Moloch).  
 1226 *gaet hier*: kom hier  
 1229 *Wat staeje en preutelt?*: Wat sta je te mompelen?

Waer hebje soo lang e weest?

**Lecker**

- 1230 Men leyt en neutelt <sup>1230</sup>  
 Mit het ghelt, om dese setting, 'tis seker gien ghemack. <sup>1231</sup>

**Ritsert**

Hebjet ontfanghen?

**Lecker**

- Wat seg ick best? wast in ien sack,  
 Ick liet het hier soetjens glyen tusschen twie stoepen:  
 Maer dat de Pot brack, sy sou te luy roepen: <sup>1234</sup>  
 1235 Dus moet ick't sien hoe ick't hem best anders ontleggh. <sup>1235</sup>

**Ritsert**

Wel benghel sydy doof gheworden? hoorje niet wat ick segh?

**Lecker**

Het ghelt? jae wel, jae, jae, ick hebt ontfanghen:  
 Maer hy deder mijn soo veul kleuter-gelts by langhen, <sup>1238</sup>  
 Dat de propre som te draghen valt hiel swaer. <sup>1239</sup>

**Ritsert**

- 1240 Swietje daerom soo? wat segje vande Wisselaer?

**Lecker**

Maer 'tsel wel ien reys te pas komen, dat wil ick hem sweeren. <sup>1241</sup>

- 1230 *Men leyt en neutelt*: Men ligt te zeuren, zaniken.  
 1231 *setting*: bepaling van de waarde der muntstukken; op 26 september 1615 was er een uitgevaardigd. Schotel, Dr G. D. J.: *Het maatschappelijk Leven onzer Vaders in de Zeventiende Eeuw*, 2e, verbeterde en geïllustreerde uitgave door Dr H. C. Rogge, Leiden, z.j., blz. 439: 'De prijscouranten zijn in den aanvang der 17de eeuw in gebruik gekomen. De oudste verordening nopens deze, waarin ook van den wisselcours wordt gewag gemaakt is van 31 Jan. 1613'.  
 1234 *luy*: luid.  
 1235 *ontleggh*: verborgen houd.  
 1238 *kleuter-gelts*: klein geld.  
*langhen*: geven.  
 1239 *de propre som*: de som in haar geheel.  
 1241 *'tsel... te pas komen*: ik zal wel eens de gelegenheid krijgen het hem betaald te zetten (cfr. Verdenius: *a.w.*, blz. 100).

**Ritsert**

Laet dan sien wat hebje jou al an laten smeerem.  
 Waer is de speceficacy? <sup>1243</sup>

**Lecker**

Ick hebse in mijn taflet.

**Ritsert**

Laet lesen.

**Lecker**

So ras as ick t'huys kom sel icse stellen int net.

**Ritsert**

1245 Ick heb elders te doen, toontseme: waer toe dit ghetrantel? <sup>1245</sup>

**Lecker**

Het taflet is uyt mijn sack. <sup>1246</sup>

**Ritsert**

Wat futselje mit de mantel?

**Lecker**

Niet mit allen, ick heb sucken jeuckt inme sy.

**Ritsert**

Ick wedder bestaytjens schuylen of ander snoepery. <sup>1248</sup>  
 De mantel op, men momter niet. <sup>1249</sup>

**Lecker**

Get Ritsert konjet heelen.

1250 Ick souje de helft van't profijt me deelen,  
 Iy meucht al de Waerden betalen van de eerst tot de lest, <sup>1251</sup>  
 En wesen noch ien wijl ien goedt knecht op de rest. <sup>1252</sup>  
 'kHeb ien avontuertjen e hadt dat te byster nae mijn sin, is. <sup>1253</sup>

1243 *speceficacy*: afzonderlijke vermelding van de verschillende posten van een rekening.  
*taflet*: zakboekje.

1245 *ghetrantel*: gedrentel, getalm.

1246 *Lecker*: Tekst: *lecker*; ook in vss. 1247, 1260, 1268, 1274, 1278, 1286, 1292, 1296.

1248 *Ick wedder bestaytjens...*: ik wed dat er pasteitjes....

1249 *men momter*: men speelt er geen 'mommerij', men vermoet er zich niet.

*heelen*: verbergen, verzwijgen. Nu R. de mantel van L. heeft opengetrokken, gooit deze het over een andere boeg!

1251 *Waerden*: herbergiers (bij wie R. in het krijt stond! Zie vs. 847).

1252 *ien goedt knecht*: een vrolijke gezel.

*op de rest*: van de rest, het overblijvende geld.

1253 *te byster*: bijzonder.

**Ritsert**

Ie hebt ien doosjen e vonden (denck ick) daer ien juweeltjen, 'kmien ien jouwetjen in, is. <sup>1254</sup>

**Lecker**

1255 Ick seg'er ien jouwetje teughen, 'tis niet qualijck ejout. <sup>1255</sup>

**Ritsert**

Ie hebt ien glaesjen by 'tboshuys geraept. <sup>1256</sup>

**Lecker**

Segt ien Pot mit gout.

So vol dobbeloenen as ick pas weet te draghen. <sup>1257</sup>

**Ritsert**

Ick verschiet, gans lyden, hier komt het varcken onder sijn magen. <sup>1258</sup>

Waer hebjet van daen e haelt? 'tis zijn leven niet e hoort.

**Lecker**

1260 Ginder ongder ien steygher, by de heylighe wechs poort, <sup>1260</sup>

Daer lach het wel dus diep inde modder e weken, <sup>1261</sup>

**Ritsert**

Iy deuch niet, daer hebjet onse Warnarbuur sien steken,

Die mijn toekomende schoon-Vader is.

**Lecker**

Wat segje is hy?

1254 *ien jouwetjen*: Tekst: *jouwetten*.-een niemendalletje (woordspeling met *juweeltje*).

1255 *Ick seg'er*...: ik noem het een prulletje, 't is niet slecht een prulletje genoemd!

1256 *'tboshuys*: gebouw op de hoek van de Hoogstraat en de Kloveniersburgwal, dat vroeger diende tot arsenaal (bushuys); in Hoofds tijd was het een specerijpakhuis van de Oostindische Compagnie. Het stond naast het gekkenhuis. De betek. van dit vs. is dan wellicht: je bent niet goed wijs!

*geraept*: gepakt, gedronken.

*Lecker*: Tekst: *Leck*,

1257 *pas*: nauwelijks.

1258 *hier komt*...: nu komt alles weer terecht.

1260 *heylighe wechs poort*: houten poort aan de Herengracht, tegenover het Koningsplein (toen ook nog een gracht), geheten de Heiligewegsburchwal; afgebroken in 1636.

1261 *e weken*: geweken, weggezakt.

**Ritsert**

Mijn toe-komende schoon-Vaer.

**Lecker**

Dat komt suyverlick by, <sup>1264</sup>

- 1265 'kWilme laten hanghen verstaet ick me die saken,  
Wel jy en je Noom wilje compangny maken? <sup>1266</sup>

**Ritsert**

Myn Noom is te vreen dat ick Bruydegom bin.

**Lecker**

Wilje elck wat toelegghen en reden t'samen in, <sup>1268</sup>

- 1270 Ghelijck de kleyne kometjes op de groote vaerten? <sup>1269</sup>  
Ay segme doch iens hoe verdelje de paerten?  
Ick bin om te lieren tot uwent bestet.

**Ritsert**

Ten is niet quaet dat men van alles weet.

Maer t'is niet goet hem alles t'onderwinden. <sup>1273</sup>

**Lecker**

Dit staetme te selsaem veur, ick kent slot niet vinden. <sup>1274</sup>

- 1275 Iy de Bruygom mit Claertje, wie droes sou dat raen?

**Ritsert**

'tIs soo ickje seg, Rijck-oom heeftse of e staen,

Door dien datse swaer by my gaet, om mynent willen.

**Lecker**

Gans lijden men gheeft groot ghelt veur dese nuwe brillen, <sup>1278</sup>

- 1280 Maer ick gaffer mijn leste ghelt wel veur wist icker ien,  
Daer ick inde luy haer boesem of deur heur lenden kon sien, <sup>1280</sup>

1264 *Lecker*: Tekst: *Lecker*.

*Dat komt suyverlick by*: dat is wat moois!

1266 *compangny maken*: compagnons worden in een onderneming.

1268 *toelegghen*: bijdragen, kapitaal geven.

*reden... in*: een schip uitrusten.

1269 *kometjes*: koopmannetjes.

1273 *hem... onderwinden*: zich bemoeien met.

1274 *Dit staetme te selsaem veur*: dit komt me al te vreemd, zonderling voor.

*ick kent slot niet vinden*: ik begrijp er niets van.

1278 *dese nuwe brillen*: de verrekijkers (uitgevonden in 1608).

1280 *Daer*: waarmee.

'kSouwer mijn lijf na setten, gelijk de wayluy op het wilt, loeren,<sup>1281</sup>  
En sien van stuckje tot beetje watse in heur schilt, voeren.

**Ritsert**

Iy meucht jou mongt wel snoeren, deynckt iens wat het lijckt,<sup>1283</sup>  
Van ien jonghen as jy, die maer ierst inde Werelt komt en kijckt,<sup>1284</sup>  
1285 Ick wed'er niet veul luyden vermaeckt met jou klap,sin.<sup>1285</sup>

**Lecker**

Ho, ho, zijn mongt te snoeren dat heeft lydich veul snaps, in.<sup>1286</sup>  
Men vintse die haer niet en verstaen op dat stick,  
Die wel de helft te langer school ghegaen hebben as ick:  
Ien benaude tong is soo bitter als bakelaer.<sup>1289</sup>

**Ritsert**

1290 Ionghen gaeje soo voort ghy wort ien aerts kakelaer,<sup>1290</sup>  
En dient bet ien makelaer, as ien Coopman by nae.

**Lecker**

Neen seker, 'tpraten komt de Coopluy oock al te stae,  
Om te vercleynen haer scha, en haer winst breedt uyt te meten.<sup>1292</sup>

**Ritsert**

Ie diende somtijts wel wat op de huyt e smeten,<sup>1294</sup>

1281 *wayluy*: jagers.

1283 *wat het lijckt*: hoe ongepast het is.

1284 *maer ierst*: nog maar pas.

*komt en kijckt*: komt kijken.

1285 *sin*: zijn.

1286 *lydich*: zeer, danig.

*snaps*: gebabbel (genit. na *veul*). Het vs. betek.: zijn mond houden, dat heeft heel wat te zeggen!

1289 *bakelaer*: laurierbes.

1290 *aerts kakelaer*: babbelaar van de ergste soort.

1292 *breedt uyt te meten*: als zo groot mogelijk voor te stellen.

1294 *e smeten*: gesmeten = geslagen.



- 1295 Of ien wijltje beschuyt te eten op de Spaensche galey. <sup>1295</sup>  
 Kom, gaet mitme nae Warnars toe. <sup>1296</sup>

**Lecker**

Nae Warnars toe? ey.

Wat sel dat doch beduyen? ick hebt rains e vonghen. <sup>1297</sup>

**Ritsert**

Vynen is stelen: wat brabbeltme deuse jonghen.

**Lecker**

Iae, nouje de dochter hebben selt; maer stelt je iens in mijn graet. <sup>1299</sup>

- 1300 *Tum casus mutatur*, 'kwedjet dan anders verstaet, <sup>1300</sup>  
 Indien datje gaet in jou consciency. <sup>1301</sup>

**Ritsert**

Gaet me seg ick, en maecktme van sulck gien menty. <sup>1302</sup>

## Tvveede toonneel.

*Reym.*

Nu ken icker deursien, deur al't beswaer, Al komter ien kijnt 'theeft ien rijcke Vaer,  
 'tMach nou gien quaet, gans eele weken: Maer wat hebben wy in ien benautheyt e  
 steken. Nu hy van haer te trouwen heeft ghegheven zijn woort, Hoe willen wy  
 schransen, gaet dit hylick slech voort, <sup>1308</sup>

- 1295 *Spaensche galey*: de galeistraaf bestond toen in Nederland niet meer, maar Wagenaar vermeldt  
 nog herhaaldelijk 'op 's Konings galeijen gebannen' (*a.w.*, I, blz. 310, 313 b.v.).  
 1296 *nae Warnars*: naar Warnars huis.  
 1297 *rains e vonghen*: eerlijk gevonden.  
 1299 *graet*: toestand, plaats.  
 1300 *Tum casus mutatur*: dan verandert de zaak! woorden aan de rechts-taal dier dagen ontleend.  
 1301 *Indien datje gaet in jou consciency*: indien je met je geweten te rade gaat.  
 1302 *menty*: melding, gewag.

Ick krijgh uyt den hoop oock mogelijk ien vryer,,dan. O 'tsel ien dubbelde Feest zijn, Bruyloft en kyer,,man. <sup>1310</sup> Al de suynighe luy sellen ons dit nae-doen wel knap, 'tKomt profytelijck uyt, men slaet twee vlieghe mit ien lap. Get as icker om denck, ick wod ick al an't pypen,was. <sup>1313</sup> 'tIs te veul op ien dach, kandiel en ypen-kras. <sup>1314</sup> Ick wodmen mes al te slypen was, soo versuymden ick niet, <sup>1315</sup> Op daen werck is goet rusten, soo was mijn tuygjen riet. <sup>1316</sup> Mijn tangden wat'ren soo, ick ken nau teuven, later. <sup>1317</sup> Ick win nou vijf gulden s'jaers, en ien paer nuwe clompen tot men deuvekater, <sup>1318</sup> En krijck ien schrickenburger tot men kermis maer, <sup>1319</sup> En ien Enghelse vijf tot men nuwe Iaer: <sup>1320</sup> Nu voortan soo win ick wel al de preutel, s'weecx. <sup>1321</sup>

1308 *schransen*: feesten, smullen.

1310 *kyerman*: lett. kinderman, kraamheer; tractatie van familieleden en geburen door de vader van de boreling.

1313 *pypen*: drinken.

1314 *kandiel*: kandeel (warme wijn, meestal met eieren erin), bij kraam-bezoeken gedronken.  
*ypen-kras*: hypocras (kruidenwijn), een bruiloftsdrank.

1315 *Ick wodmen mes...*: ik wou dat mijn mes al bij de slijper was (om geslepen te worden); iedereen droeg een mes, dat hij ook gebruikte bij het eten.  
*versuymden ick niet*: zou ik niets missen.

1316 *Op daen werck is goet rusten*: na gedane arbeid is 't goed te rusten.  
*soo*: daarmee.

*tuygjen*: getuig en tevens sieraad, nl. sleutelbos, mes, schede, enz. aan de onderriem; cfr. vss. 1322/3.

*riet*: dial. gereed.

1317 *teuven*: toeven, wachten.

En wat sel ick ien Bruylofts stuck krygen, ten minsten ien sulvre sleutelreecx, <sup>1322</sup>  
 Mit ong'ერიem, mes en schie: maer wat ga ick dralen <sup>1323</sup> Ick soud' Giertje gaepstocx  
 as mans moer in den arbeyt halen <sup>1324</sup> Die hoorter voor al te wesen, jaese seper wel.  
<sup>1325</sup> De Deur is toe; waer vijn ick hier de bel? Maer bayt wat, hier hangt ien ring  
 daerme me,clopt.

### Derde toonneel.

*Geertruyd. Reym.*

#### **Geertruyd**

Hola daer, datjet huys niet van zijn ste,clopt. <sup>1328</sup>  
 Wat cloppen is dat? o clopt doch mit bescheyt. <sup>1329</sup>

#### **Reym**

1330 *Goen dach.* <sup>1330</sup>

#### **Geertruyd**

Begeerje yet?

#### **Reym**

Iae, ick bin hier-by Warnars mayt;  
 Iy weet vande saeck wel, jy moetje wat spoeyen,

- 1318 *deuvekater*: kerst- of nieuwjaarsfooi; eigenl. een soort koek, die men rond Kerstmis of Nieuwjaar at.  
 1319 *schrickenburger*: Saksische munt, ter waarde van 4 st.  
 1320 *Enghelse vijf*: halve Engelse schelling, ter waarde van 5 st. 1/4;  
 1321 *preutel*: boeltje, rommel.  
 1322 *Bruylofts stuck*: zie vs. 393.  
*sleutelreecx*: ketting waaraan het 'tuygjen' hing, en die zelf vastgemaakt werd aan de 'ong'ერიem'.  
 1323 *ong'ერიem, mes en schie*: dial. onderriem (riem of gordel, die de vrouwen om het middel droegen), mes en schede.  
 1324 *Giertje*: Geertruyd.  
*in den arbeyt halen*: bij de bevalling halen.  
 1325 *seper*: dial. verbastering van zeker.  
 1328 *ste*: plaats.  
 1329 *mit bescheyt*: met verstand, oordeel, kalm.  
 1330 *hier-by Warnars mayt*: de meid van Warnar van hierbij, die hier dichtbij woont.

De schuyt wil nae de volewijck, je sout komen helpen roeyen.<sup>1332</sup>  
Kijck je bint mans moer, soujer niet in worden e kent?

**Geertruyd**

Warnarbuur doet wel dat hy om me sent.

**Reym**

1335 Dat loof ick wel, wy souwen't song'er jou niet keunen maken.

**Geertruyd**

Ick set mijn huycck op en ga me, wannier hetse begonnen te kraken?<sup>1336</sup>  
Sy het wel uyt e gaen de maenden hares tals.<sup>1337</sup>

**Reym**

Och sy kreech van angst den arbeyt op den hals,  
Doe haer vaer huynuchtent sey, dat hyse an Rijckert besteet, hadt.<sup>1339</sup>  
1340 Och dat verholen kijnt draghen dat weet, wat;  
'ksout mijn vyanden niet toe wenschen, so bin icker veur bevreesst.<sup>1340</sup>

**Geertruyd**

Isser de Vroe-moer al?<sup>1342</sup>

**Reym**

Die hetter al lang e weest:  
Want eer haer Vaer de waerheyt uyt jou seun had vernomen,<sup>1343</sup>  
So had ick al ien Vroe-moer ter sluyck laten komen  
1345 Van afteren deur't kelder veynster, daer niemant op gist.<sup>1345</sup>

- 1332 *De schuyt wil nae de volewijck*: de bevalling is op handen. - *De Volewijck*: plaats aan de overzijde van het Y, waarvan zgz. de kinderen gehaald werden; eigenl. was de Volewijck (vogelenwijk) het galgeveld.  
*helpen roeyen*: bij de bevalling helpen.
- 1336 *kraken*: barensweeën hebben.
- 1337 *de maenden hares tals*: het vereiste aantal maanden.
- 1339 *huynuchtent*: hedenochtend.  
*besteet*: ten huwelijk gegeven.
- 1340 *dat weet wat*: dat heeft wat te zeggen, brengt kommer mee.
- 1342 *Vroe-moer*: vroedvrouw.
- 1343 *uyt*: van.
- 1345 *daer... op gist*: waaraan... denkt.

**Geertruyd**

Maer hoe soutmen't bedencken?

**Reym**

Maer je seun heeft niet qualick e vist. <sup>1346</sup>

**Geertruyd**

Mach dat slech waer, wesen.

**Reym**

Heer 'tis sucken dochter, en 'tsel jou sucken snaer, wesen, <sup>1348</sup>

Se kan alle ding verbet'ren watter in huys gheschiet.

1350 Ick hebse op mijn arm e dragen, en anme hangt e liet, <sup>1350</sup>

Dat het dusschen kleuter was: ick selje niet vals, spreken.

't Was ien kijnt as ien aep, 'tkon hondert deuntjens den hals, breken. <sup>1352</sup>

Heer 'thad sulcke grepen, ien mensch worde schier aers. <sup>1353</sup>

Wat sel ick seggen? ick bin wel te helfte beter Claertjes as Vaers. <sup>1354</sup>

1355 Asje 'tascat op zijn sier trat, het wistje so dra te grauwen; <sup>1355</sup>

En watter langes straet e roepen worde dat wist het na te bouwen. <sup>1356</sup>

As icket dan sou kauwen beschuyt of anders wat,

Het aerde beetjen wod het hebben dat ick selver at. <sup>1358</sup>

**Geertruyd**

Maer of je trat over jou voeten wat styver, <sup>1359</sup>

1346 *niet qualick e vist*: geen slechte vangst, partij gedaan.

1348 *snaer*: schoondochter.

1350 *e liet*: dial. geleid.

1352 *as ien aep*: als een aap, zo vlug in het nabootsen.

*den hals breken*: verknoeien, radbraken.

1353 *grepen*: streken, knepen.

*worde schier aers*: stond er haast vermeld van.

1354 *Claertjes as Vaers*: Claertjes(gezind) dan Vaers(gezind): gunstiger gezind jegens Cl. dan jegens de vader.

1355 *'tascat*: kleuter (die bij de haard in de assen zit).

*sier*: zeer, gevoelige plaats.

*grauwen*: een bits antwoord gegeven.

1356 *na... bouwen*: nabootsen, napraten.

1358 *aerde*: andere (dubbele compar.: ander-de).

1359 *offe trat over...*: als je nu eens wat vlugger stapte!

- 1360 Iy vergeetje altemael in jou goeden yver,<sup>1360</sup>  
We souwen de tijt wel verpraten alhier.

**Reym**

- Dat moet ickje noch segghen, en dan niet mier,  
'tWas sucken soeten dier, 'tbedreef sucke rancken.<sup>1363</sup>  
Doet nou begon te loopen by stoelen, by bancken,  
1365 Dan wast after de garzynen, dan after de bom<sup>1365</sup>  
Daer de suycker in was: kijck, 'tquammer al ruymmer om<sup>1366</sup>  
By haer Moertje saligers leven; ó dats ien wijt,schiel.<sup>1367</sup>  
Pete Mains was ien vrou die goet huys in heur tijt,hiel.<sup>1368</sup>  
De Heer heb heur ziel, wy warent soo wel iens,  
1370 We villen nimmermeer beschaemt quammer ien mensch onversiens.

**Geertruyd**

Maer wat seyde' Warnar-buur toe datje soo grof, gongt?

**Reym**

Och as hyer noch om deynckt hy huylt as ien hof,hongt,  
Mit sulck steenen en suchten dattet hem schier vermoort  
In nocken en gaeuwen.<sup>1374</sup>

**Geertruyd**

Gauwe? wel, ick miende jy wout voort.

**Reym**

- 1375 Hoor hier ien woort.<sup>1375</sup>

**Geertruyd**

Wat soumen dus lang tuyen.

1360 *goeden yver*: ingenomenheid.

1363 *dier*: kind.

1365 *garzynen*: dial. rozijnen.

*bom*: trommel, doos.

1366 *'tquammer al ruymmer om*: het ging er royaler toe.

1367 *ien wijt schiel*: een groot verschil.

1368 *Pete Mains*: vrouw Meinse (Friese naam: Menna?).

1374 *nocken*: snikken.

*gaeuwen*: zuchten, stenen; door G. opgevat als: gaan we (cfr. Verdenius: *a.w.*, blz. 136-141).

1375 *tuyen*: dralen, treuzelen.

**Reym**

As icker oock an deynck, ick kanme niet onthouwen van huylen.  
Mocht ick miester verruylen, dat vrou weer quam, en hy voer.<sup>1377</sup>

**Geertruyd**

Hebje uyt?<sup>1378</sup>

**Reym**

Luyster.

**Geertruyd**

Wel.

**Reym**

Claertje is op ind' op ghelijck de Moer,  
Of ick het al swoer, wat sout veul baten?  
1380 Op mijn simpele woorden meuchje jou wel verlaten.

**Geertruyd**

Get segghen ongs, is dat praten? ick gae liever veur heen,  
Laet mijn huyck gaen.

**Reym**

Ick seg me ja isme ja, en me neen isme neen,  
Iy seltet soo bevynen, ick weet niet van veul snacks.<sup>1383</sup>  
Kijck ick ken niet kallen.

**Geertruyd**

Soo speelt de droes mitje backes.

**Reym**

Noch had ick wat vergheten.

**Geertruyd**

1385 Ist al weer an? wat nou?<sup>1385</sup>

**Reym**

Maer je dient jou seun te segghen dat hy heur wel in eeren houw',  
Sy sel hem ien vrou (dat verklaer ickje) strecken.<sup>1387</sup>

**Geertruyd**

Laetme los, 'tis van't mal.

**Reym**

- 'tIs de tweede Rebecke,<sup>1388</sup>  
1377 *voer*: ging, vertrok (naar de andere wereld).  
1378 *Geertruyd* - Tekst: *Gerr*.  
*Hebje uyt?*: Ben je uitgepraat?  
1383 *snacks*: genit. na *veul*; snakkens, babbelen.  
1385 *Ist al weer an?*: begint het al weer?  
1387 *ien vrou*: een (uitstekende) vrouw.  
*strecken*: verstrekken, zijn.  
1388 *Rebecke*: Rebecca (Gen. XXIV); Stoett, II, blz. 493, wijst op de 'vriendelijkheid en voorkomendheid' van R. toen ze Abrahams knecht en zijn kemels te drinken gaf; de naam

So selse op heur man passen, 'tIs waer dat ickje sech.  
1390 O Heer! ick en sy keunen so wel over wech.

**Geertruyd**

Loop, loop.

**Reym**

'kHeb terstongt uyt, noch ien lutjen paciency. <sup>1391</sup>  
'tIs ien meyt veur ien Coning, veur ien Excellency,  
Veur ien Graef, veur ien Hertoch, ja veur ien Bander Heer, <sup>1393</sup>  
Veur ien prins, veur ien Keyser, ick segje niet meer.

**Geertruyd**

1395 Staeje woort. <sup>1395</sup>

**Reym**

Iae ien Keyser, ien Keyser, seg ick, souwer zijn seun an gheven,  
Sucken preussen dier ist, soo weetse te leven, <sup>1396</sup>  
Se kan nayen, se kan brayen, mit garen en mit zy.

**Geertruyd**

'khebbber de buyck al vol of.

**Reym**

Dit hoorter noch by: <sup>1398</sup>  
Van vaten wassen, van ketelen schueren; je souje wel stom, sien.

**Geertruyd**

1400 Hebje daer jou spraeck verloren? <sup>1400</sup>

**Reym**

Sy ken ryen en om,sien.  
Van mueren te witten, van vloeren te faylen, niemant haers ghelijck, <sup>1401</sup>  
Soo weetser te behelpen; 'twaer scha waerse rijck: <sup>1402</sup>  
Die't iens siet moet bekennen datset altemael,is. <sup>1403</sup>

**Geertruyd**

Hoor hier, geeft ien gebreckelick mensch de helft van jou tong tot ien aelmis, <sup>1404</sup>

R. had ook de betek. van klappei (bek!), wat dan wel een kostelijke vergissing van Reym zou zijn!

1391 *ien lutjen*: een luttel, een beetje.

1393 *Bander Heer*: edelman, die het recht had onder de vorst met zijn eigen banier te velde te trekken.

1395 *Staeje woort*: hou je woord (nl.: ick segje niet meer).

1396 *preussen*: flink.

1398 Reym. - Tekst: *Keym*.

1400 *ryen...*: zie vs. 219.

1401 *faylen*: dweilen.

1402 *scha*: jammer.

1403 *altemael*: alles, wat ik je vertel.

1404 *gebreckelick*: gebrekkig.

*aelmis*: aalmoes.



1405 En stoect ergens noch jen paer ooren uyt de gaet. <sup>1405</sup>

**Reym**

Houtet me ten besten Ioffrou, hou ickje wat lang mitte praet, <sup>1406</sup>  
Ick en ken ongse Dochters deuchden niet volprysen.

**Geertruyd**

De deur is t'uwent open.

**Reym**

Dat's veur, mit oorlof, omje de wech te wysen. <sup>1408</sup>

**Vierde toonneel.**

*Ritsert. Lecker.*

**Ritsert**

Wat is het gherucht oock een snelvlieghend' ding,  
1410 Gister wist niemant as ick en de mayt dat Claertje swanger ging,  
En teghenwoordelijck ist inde mont van al de lieden.  
'Heeftme vry wat verlet dat gheluck te bieden, <sup>1412</sup>  
Men had anders tot Warnars my soo lang niet e wacht.

**Lecker**

Ay Ritsert bedenckje noch wat, beslaepten u op te nacht,  
1415 'tWeer gheven comt vroech ghenoech.

**Ritsert**

Waer toe soud' ich beyen?

**Lecker**

Een geck en zijn ghelt zijn haest e scheyen:  
Men sal ongs veur nesck houwen; veur ien paer malle bloen. <sup>1417</sup>  
Latet ien half jaer op wissel loopen, dat meuchje mit eeren doen. <sup>1418</sup>

1405 *stoect... uyt de gaet*: zoek... op straat.

1406 *mitte*: aan de.

1408 *Dat's veur*: ik ga voorop.

1412 *dat gheluck te bieden*: dat gelukwensen, feliciteren.

1417 *nesck*: onnozel.

*bloen*: bloeden, sukkelaars.

1418 *Latet... op wissel loopen*: laat het... op de wisselbank staan.

**Ritsert**

Profijt van angder luy ghelt te trecken, hoe sou dat betamen?

**Lecker**

- 1420 Wel waerom niet? daer zijn de rijke luy t'samen  
 In compangny, daer den ien kan houwen vanden aer,  
 Thien, twijntich duysent gulden ongder hem jaer op jaer: <sup>1422</sup>  
 Wat mienje datse die stil laten legghen? soo waren't wel ulyen.

**Ritsert**

- 1425 Sulck volck macher wel ongder luy mit eeren schuylen,  
 Maer scheelener vry wat van, al draghense de selve teeckenem, <sup>1425</sup>  
 Sy moghen wel vry gissing maken datmen't haer wel nae weet te reekenen.

**Lecker**

Wat gevense daer toch om: ó lieve man.

**Ritsert**

- 1430 Maer ast iens op ien sterven gaet, hoe varewe dan?  
 Dan wilt haer ten etter en ten bloedt uytweeren: <sup>1429</sup>  
 Oock as de goederen zijn ghewonnen mit eeren, <sup>1430</sup>  
 Soo blyvense in't gheslacht, het angder vergaet,  
 En erft niet voort tot inden derden graet:  
 Selden dat sulck volck haer Groot-vaers huysen bewoonen.

**Lecker**

Die reghel mach ghelden by ghemeene personen. <sup>1434</sup>

**Ritsert**

- 1435 En groote Potentaten zijnse ontwossen de roe? <sup>1435</sup>

**Lecker**

Wel jaes', en daerom legghen't de luyden daer op toe,  
 Om in ien korte tijdt an soo veel goets te raken,

1422 *ongder hem*: dial. onder zich = te zijner beschikking.

1425 *scheelener*: verschillen er (mv. bij collectief onderw.: volck).

1429 *Dan wilt...*: dan zal het hen op een zware straf, nl. de pijnen der hel, te staan komen.

1430 *Oock*: evenzeer, en.

1434 *ghemeene*: onaanzienlijke, gewone.

1435 *>ontwossen de roe*: de roede ontwassen, ontgroeid: te groot, te machtig voor de geselroede, de bestraffing.

Datse al hun kyeren tot Coninghen meughen maken.  
Klaer zijn haer saken, soo de Fortuyn heur dat jont.<sup>1439</sup>

**Ritsert**

1440 Soo niet, soo raectmen wel mit het ware goet naede gront,<sup>1440</sup>  
Ghelijck Robert met het ancker, dat hy docht te kabassen.<sup>1441</sup>

**Lecker**

Nochtans die huyden wat hebben wil moet op den haspel passen,<sup>1442</sup>  
'tGoet wil te qualijck wassen, houdtmen zijn handen stil.

**Ritsert**

'tMach blyven ast is, soo't niet wassen en wil.  
1445 Meenjeme te verleyen? wat selme van dese guyt,,schien?<sup>1445</sup>

## Viifde toonneel.

*Warnar. Ritsert. Lecker.*

**Vvarnar**

Men seyt altemet, daer komt niemant van uyt,,sien;<sup>1446</sup>  
Maer lijckwel sie ick Ritsart daer ginder komen.<sup>1447</sup>

**Ritsert**

Warnar-buur, noyt hebje blyder tyding vernomen,  
Al binje nou ien man by de tseventich jaer out.

**Vvarnar**

1450 Hoe dat?

**Ritsert**

Iou Pot is behouwen mit al het gout,

1439 *jont*: gunt.

1440 *het ware goet*: het waarachtige goed, nl. zijn ziel.

1441 *Robert*: met woorspeling robben = roven.

*ancker*: Sommige ex. van 1617 hebben hier: *onweer*; cfr. Leendertz Jr., blz. xxxvii.

*kabassen*: gappen, stelen.

1442 *op den haspel passen*: op zijn zaken letten, uit zijn ogen kijken.

1445 *schien*: gebeuren, overkomen.

1446 *uytsien*: uitkijken. Met uit te kijken alleen doet men niemand komen. W. heeft al die tijd staan uitkijken en wachten.

1447 *lijckwel*: evenwel.

Dits immers een tijng om recht op te springhen. <sup>1451</sup>

**Vvarnar**

Ast gheluck wil, soo wilt, ghy meucht het niet dwinghen,  
Het schijnt dat het my nu wil hebben verlost.  
Waer isse?

**Lecker**

Sie daer.

**Vvarnar**

O Pot! wat hebjeme hertseer e kost,  
1455 'kWil niet weer an den dangs, 'khebbet qualijck by e varen, <sup>1455</sup>  
'kSel mijn leven gien Potten mit ghelt mier bewaren.  
Ick bin dat spul al moe, dats rayn uyt e seyt. <sup>1457</sup>

**Ritsert**

Wel hoe dan toe? <sup>1458</sup>

**Vvarnar**

Maer ick danckje van jou trouwicheyt,  
Ick heb genoeg om of te leven, en om dat ick voor dat kruys,grou, <sup>1459</sup>  
1460 Schenk ickje al 'tgelt ten hylick mitje toekomende huysvrou.

**Lecker**

Get, Ritsart, dat lockje te jammerlijcke wel, <sup>1461</sup>  
Hy mocht noch dertich jaer leven; hy heeft sucken tayen vel.

**Ritsert**

Dewijl't jou is ghequel met het goedt der aerden  
V veul te bekommeren, so sel ickse anvaerden,

1451 *immers*: toch, beslist.

*tijng*: tijding.

1455 *'kWil niet meer an den dangs*: ik wil niet opnieuw meedoen, eraan beginnen.

1457 *rayn uyt*: ronduit, rechtuit.

1458 *Wel hoe dan toe?*: Wat nu? Wat zal er nu gebeuren? (Eig. = hoe moet het dan toegaan?).

1459 *grou*: gruw, vrees, huiver.

1461 *lockje*: gelukt je.

*te jammerlijcke wel*: verschrikkelijk goed - 1461 = dat is een verbazend grote meevaller voor je!

1465 En in uwen ouderdom u strecken tot ien steun.

## Seste toonneel.

*Reym. Ritsert. Warnar. Geertruyd. Lecker.*

### Reym

Veul gelucks Bruygom Heer; veul gelucks mit jou jonge seun,<sup>1466</sup>  
Siet, dat is ien kloeck kijnt; siet dat is ien vuyser,<sup>1467</sup>  
Hy het ien paer wanghen as ien Katuyser.<sup>1468</sup>

### Ritsert

Hier, laet ick hem mee soenen.

### Vvarnar

Van blyschap ick ween.  
1470 Hy lijktme al waer hy uyt mijn aensicht e sneen.

### Lecker

Bylo ick moest allien niet inde peeckel blyven steken,<sup>1471</sup>  
'kMoet het yser smeen t'wijn't heet is. mach ick oock iens spreken?

### Reym

Boon broot.<sup>1473</sup>

### Ritsert

Segje nou op watje schort.

### Lecker

Maer ick koom vijf hondert gulden ande kas te kort,  
1475 Die ick onnosel verloren heb.<sup>1475</sup>

### Ritsert

Liecht niet, hoe?

### Lecker

Inde kaets,,baen:

1466 *jou.* - Tekst: *nou.*

1467 *kloeck:* flink, gezond.

*ien vuyser:* flinke baas, knaap.

1468 *wanghen as ien Katuyser:* wangen als een Kartuizer, dikke, bolle wangen.

1471 *inde peeckel...steken:* in een onaangename toestand...zitten.

1473 *Boon broot:* fooi (vroeger 3 sneden brood, voor het brengen van een goede tijding) - Reym zegt dit omdat Lecker ook wil spreken en zij misschien vreest de fooi voor haar tijding te missen.

1475 *onnosel:* onschuldig.

'kLooft ick sel mijn leven niet mier by sucke maets,,gaen,<sup>1476</sup>  
Maer passen voortan op mijn dinghen altijd.

**Ritsert**

Had hy de Pot niet ghevonden, men waerse moghelijck quijt,  
Maer om zijn eyghen profijt docht hyse te bewaren.

**Vvarnar**

1480 Ick bid voor hem, en laet hem allien niet in't beswaren,<sup>1480</sup>  
Nu onghelucks stormen en baren over al zijn gheslecht.<sup>1481</sup>

**Ritsert**

Ick schenckje de vijfhondert gulden, en weest voortan ien goedt knecht.<sup>1482</sup>

**Lecker**

Danck hebt: inden echt moetje veul vreuchts gewinnen.<sup>1483</sup>

**Ritsert**

Mijn verlangt naede Craem-vrou.<sup>1484</sup>

**Geertruyd**

s'Is kloeck nae den tijdt.

**Vvarnar**

Kom binnen.

**Lecker**

1485 Wat luchtighe sinnen in mijn handen ick slae:<sup>1485</sup>  
Heeft het jou wel behaecht soo clapt my allegaer nae.<sup>1486</sup>

Eynde.

- 1476 *'kLooft*: 'k beloof het.  
1480 *in't beswaren*: in 't verdriet, in de zorgen.  
1481 *gheslecht*: geëffend, bedaard  
1482 *Ritsert*. - Tekst: *Lecker*.  
1483 *Lecker*. - Tekst: *Ritsert*.  
1484 *Mijn verlangt*: ik verlang.  
*nae den tijdt*: naar, gezien de tijd juist na de bevalling.  
1485 *luchtighe*: vrolijke.  
1486 Dit vs. richt L. tot het publiek.

*(Vignet)*

t' Amsterdam,

By Nicolaes Biestkens / op de Keyzers  
gracht / in de Lelie onder de Doornen.

Anno 1617.